

KIRJALLISUUDENTUTKIMUKSEN PÄIVÄT 2023

Kokemus / Erfarenhet / Experience

Kuva: Joakim Viija

Turun yliopisto & Åbo Akademi
4.-5.5.2023

KTS
KIRJALLISUUDENTUTKIJAIN SEURA

 TURUN
YLIOPISTO

 Åbo Akademi

Kirjallisuudentutkimuksen päivät 2023: KOKEMUS

Litteraturforskningsdagarna 2023: ERFARENHET

The Finnish Literary Research Society's Annual Conference 2023: EXPERIENCE

ABSTRAKTIKIRJA

ABSTRACTBOK

Kannen kuva: Joakim Vilja

Pärmbild: Joakim Vilja

Kirjallisuudentutkimuksen päivät 2023: Kokemus
4.–5.5.2023 Turun yliopisto & Åbo Akademi

Saatteeksi

Vuoden 2022 Tampereen Kirjallisuudentutkimuksen päivien jälkeen Kirjallisuudentutkijain seuran jokavuotisen konferenssin järjestämisvastuu siirtyi Turun yliopiston ja Åbo Akademin kirjallisuusoppiaineille. Elokuussa 2022 Turun yliopiston yleisen kirjallisuustieteen ja kotimaisen kirjallisuuden sekä Åbo Akademin kirjallisuustieteen ja englannin kielen ja kirjallisuuden väki kokosi yhdessä KTS:n hallituksen kanssa joukostaan vajaan 20 hengen järjestelytoimikunnan, joka alkoi hahmotella vuoden 2023 konferenssin raameja. Konferenssin teemaksi valikoitui ”Kokemus”, jonka toisaalta katsottiin kuvastavan konteksteja ja historiaa painottavan turkulaisen kirjallisuudentutkimuksen perinteitä ja nykytilaa sekä toisaalta tarjoavan mahdollisuuksia koulukuntarajat ylittävään tutkimukselliseen keskusteluun.

Konferenssin työryhmä- ja esitelmäkuulutusten myötä osakseen saama mielenkiinto oli historiallista luokkaa, käytettiin mittapuuna sitten abstraktinsa lähettäneiden tutkijoiden määrää tai konferenssissa läsnä olevien tieteen alojen tai affiliaatioiden kirjoa. Tähän kirjaan kootut Kirjallisuudentutkimuksen päivien 2023 esitelmäabstraktit piirtävät laajan ja monivivahteisen kuvan maailmassa olemisen kokemuksen merkityksestä kirjallisuudelle, kirjallisuudesta kokemuksia synnyttävänä ja niihin vaikuttavana voimana sekä näiden aihepiirien tutkimuksen problematiikasta. Tämän kuvan yhteyteen sopii mainiosti konferenssin pääpuhujien, professorien Viola Capkovan (Turun yliopisto) ja Colin Davisin (Royal Holloway, University of London) sekä apulaisprofessori Lovisa Andénin (Tromssan yliopisto, Åbo Akademi) tutkimuksen sekä kirjailijavieraidemme Hanna Meretojan ja Rosanna Fellmanin teosten luoma kuva konferenssin teeman kannalta relevanteista aihepiireistä.

Järjestelytoimikunnan johtoryhmän ominaisuudessa haluamme kiittää toimikunnan muita jäseniä ja kaikkia muita konferenssin järjestämisessä mukana olleita: jokaista puhujaa ja kumpaakin kirjailijavierasta, oppiaineharjoittelijoita ja konferenssiavustajiamme, Åbo Akademiä, Turun yliopistoa ja Kirjallisuudentutkijain seuraa sekä Turun kaupunginkirjastoa ja Turun yliopiston kirjallisuusaineiden ainejärjestöä Mimesistä.

Turussa 28.5.2023

FM Maarit Soukka, FM Oiva Ristimäki, FM Niina Hanhinen ja FM Miranda Geust

Litteraturforskningsdagarna 2023: Erfarenhet
4–5.5.2023 Turun yliopisto & Åbo Akademi

Förord

Efter Litteraturforskningsdagarna 2022 i Tammerfors har ansvaret att anordna Litteraturforskarssällskapets årliga konferens övergått till litteraturvetenskapsämnen vid Turun yliopisto och Åbo Akademi. I augusti 2022 samlades en planeringsgrupp bestående av 20 personer från Turun yliopistos allmänna och inhemska litteraturvetenskapsavdelningar, Åbo Akademis litteraturvetenskap och engelska språket och litteraturen, samt från

Litteraturforskarsällskapet för att börja skissa på ramarna för konferensen 2023. Som tema valdes "Erfarenhet", för att reflektera både den historiska kontexten för den åboländska litteraturforskningens bakgrund och samtid, samt erbjuda möjligheter till tvärvetenskapliga diskussioner.

Vi blev positivt överraskade av det stora intresset som konferensen har väckt: vi fick in ovanligt många abstract med stor vetenskaplig diversitet. I den här boken finns föredragsabstracten för Litteraturforskningsdagarna 2023 samlade och de tecknar en bred och mångfacetterad bild av erfarenhetens betydelse för litteraturen. Läsning är en erfarenhet i sig själv och påverkar vår världssyn, såväl som de forskningsområden den inspirerar. Konferensens keynotetalare, professor Viola Capkova (Turun yliopisto), professor Colin Davis (Royal Holloway, University of London) och docent Lovisa Andén (Universitetet i Tromsø, Åbo Akademi) passar perfekt in i detta sammanhang, tillsammans med våra författargäster Hanna Meretoja och Rosanna Fellman, vars verk berör ämnen som är högst relevanta för konferensen.

I egenskap av ledningsgrupp för planeringen vill vi tacka de övriga medlemmarna i planeringsgruppen och alla andra som har varit engagerade i anordnandet av konferensen: varje talare och båda författargästerna, våra praktikanter och konferensassistenter, Åbo Akademi, Turun yliopisto och Litteraturforskarsällskapet, samt Åbo stadsbibliotek och Turun yliopistos studerandeförening Mimesis.

Åbo 28.5.2023

FM Maarit Soukka, FM Oiva Ristimäki, FM Niina Hanhinen och FM Miranda Geust

The Finnish Literary Research Society's Annual Conference 2023: Experience
4.–5.5.2023 University of Turku & Åbo Akademi University

Foreword

After the previous annual conference of the Finnish Literary Research Society (here abbreviated FLRS) in Tampere, the responsibility for organizing the conference fell to the literature subjects at the University of Turku and Åbo Akademi University. In August 2022, an organizing committee of around 20 persons was formed comprising members of the FLRS committee, researchers at the departments of comparative literature and Finnish literature at UTU, as well as the departments of comparative literature and English language and literature at ÅA. After some brainstorming, the committee chose the theme "Experience" for the conference. This theme was thought to reflect the methodological emphasis on contextualisation and historicisation that was viewed as characteristic of literary research in Turku, while also being a concept allowing interdisciplinary approaches.

We were positively surprised by the interest in the conference: we received a large amount of abstracts as a response to the call for papers and it appears that the participants of the conference are indeed a diverse crowd in terms of discipline and affiliation. The abstracts of the Finnish Literary Society's Annual Conference 2023 assembled in this booklet offer a rich window unto the significance to literature of being in the world. Reading is an experience in itself and influences our view of the world, and this area of research carries with it its own

challenges. All of these contributions are wonderfully complemented by the keynote lectures delivered this year by professors Viola Capkova (UTU) and Colin Davis (Royal Holloway, University of London) and associate professor Lovisa Andén (University of Tromsø, Åbo Akademi), as well as the public-facing event starred by our author guests Hanna Meretoja and Rosanna Fellman.

As the lead team of the organizing committee we wish to thank everyone involved in organizing the conference: all of the organizing committee, every speaker and our author guests, department trainees and conference assistants, Åbo Akademi University, the University of Turku, the city library of Turku, the Finnish Literary Research Society, and the UTU student society for students of literature, Mimesis.

In Turku 28.04.2023

Maarit Soukka, MA, Oiva Ristimäki, MA, Niina Hanhinen, MA, and Miranda Geust, MA

Pääpuheet /
Keynote Speeches /
Keynote-talare

Lovisa Andén
Åbo Akademi & Uppsala Universitet

Narration and Self-Representation in Women's Testimonial Literature from the Gulag Archipelago

All testimonial literature makes a certain claim to truth. The writer appeals to the reader to believe her, to believe that she is telling it "as it really was". However, the notion of truth in testimonial literature is ambiguous because this kind of testimonies can be said to be true in two different senses: first of all, it can be true in terms of accuracy and, second, it can represent the true meaning of the experience. If we understand truth in testimonial literature as a narrative that is somehow true to the meaning of the experience, we must ask how a meaningful discourse is conditioned on the one hand by self-representation, and, on the other by the possibilities to be understood and believed. I explore how those conditions are significantly, different for women and for men, for repatriated Europeans and for Soviet survivors.

Almost one million Europeans were deported to the Far East and the Great North, to Siberia and to the Urals between 1939-1950. Even though men outnumbered women in the Gulag camps, women and children constituted the majority of those deported. Furthermore, even when women lived in the same camps as men, their experiences were different, and so were their possibilities to narrate their experience. I discuss how testimonial literature written by women who survived the Gulag are conditioned by a silence that has only been partially broken, by traumas that has not been recognized as such and experiences that has yet to be acknowledged.

Colin Davis
Royal Holloway, University of London

The Experience of Reading

We bring our past experiences with us when we read a literary work; it constitutes a new experience for us whilst we read it, and it may have a continuing effect on us in our subsequent attitudes and behaviour. But these different aspects of the experience of reading are difficult to describe because our engagements with literature are unruly and unpredictable. Reading is influenced by cultural norms and shared expectations, but it is also private and idiosyncratic. One reader might be deeply moved by a particular work, whilst another is profoundly bored. The experience of reading is too wayward to encourage any endeavour to regulate or foresee its outcome. So why do some of us continue to insist that literature matters, not just to us as individuals, but also to society more generally, and to the cultivation of the values we hope to uphold? The plethora of passionate defences of literature suggests both an urgent sense that we need to proclaim the importance of reading and that we are still failing to find the final argument that will convince prospective students, university authorities and sceptical funding bodies. This paper looks at some recent accounts of why literature matters, particularly focussing on attempts to understand how reading might, or might not, help develop our better selves. The persistent danger is that we are speaking only to those who are already inclined to listen. The paper offers no decisive solution to these problems, but this should not (yet) be taken as a counsel of despair.

Viola Parente-Čapková
Turun yliopisto

Shared Reading as Experience Formation: Using literature?

Reading experience has been researched and defined in various ways and contexts, as an emotional, intellectual, or even physical event. The role of language in reading experience has been recognized, but the way reading experience is connected to language acquisition and becomes a formative experience have not been brought up within literary studies. In my paper, I reflect on the shared reading experience of adult learners of Finnish with academic backgrounds in reading circles organized by the research project *Struck by the Unknown: Fiction as promotor of the Finnish language among adults with im/migrant background*. In the reading experience connected to cultural language learning in a reading circle, it is impossible to separate cognitive processes and emotions from intellectual event. An appropriate venue to explore the cognitive, emotional, and intellectual together is a reading circle, where aesthetic experience permeates a learning process. I will bring up some facets of shared reading as experience formation by reporting on how our research team and our reading circle participants experienced the project. Facets of this shared reading experience include a dialogical transborder approach that creates space to articulate emotions. Finally, I reflect on the issue of using or instrumentalizing literature.

Työryhmät /
Working Groups /
Arbetsgrupper

Lotta Aarikka
Turun yliopisto, Itä-Suomen yliopisto

Kieli ja luokka kotimaisessa nykykirjallisuudessa (D6)

Suomea on perinteisesti pidetty tasa-arvoisena ja sosiaalisen liikkuvuuden mahdollistavana yhteiskuntana, ja puhe yhteiskuntaluokista ja eriarvoisuudesta on ollut miltei tabu. Nopeat yhteiskunnalliset muutokset ja muuttoliike ovat kuitenkin syventäneet tuloeroja, ja luokka on palannut 2000-luvulla jälleen keskusteluun (Tolonen 2008; Erola 2010; Kantola & Kuusela 2019). Yhteiskunnallinen eriytyminen ja epätasa-arvo sekä vahva kokemus niistä ovatkin vakavia haasteita tämän päivän Suomessa. Luokkakeskustelun uutta tuleamista kuvastaa osaltaan myös se, että yhteiskuntaluokkaa on käsitelty 2010–2020 luvuilla useassa kotimaisessa kaunokirjallisessa teoksessa (ks. esim. Vallinkoski 2018, Verkkapuro 2022).

Kielellä voidaan synnyttää ja vahvistaa sosiaalisia jakolinjoja mutta myös purkaa niitä ja rakentaa yhteyttä. Kielen merkityksellisestä roolista huolimatta sen suhdetta sosiaaliseen eriytymiseen ja luokkajakoon on tutkittu Suomen kontekstissa olemattoman vähän; kansainvälisessä sosiolingvistiikassa (Chun 2019) ja sosiologiassa (Nordicom Review 42, 3/2021) teema on sen sijaan ollut viime aikoina esillä.

Tutkimushankkeessa *Kielellinen variaatio, yhteiskuntaluokka ja eriarvoisuuden kokemukset Itä-Suomessa* (Itä-Suomen yliopisto) tarkastelemme sekä sosiologian että kielentutkimuksen lähtökohdista kielen ja yhteiskuntaluokan suhdetta. Koska tutkimustietoa Suomen kontekstissa on vähän, olemme selvittäneet pilottitutkimuksissa myös sitä, mitkä kielen osa-alueet ja ilmiöt ylipäättään yhdistetään yhteiskuntaluokkaan ja minkä ilmiöiden ajatellaan rakentavan käsitystä ja tulkintaa yhteiskuntaluokasta (esim. sanavarasto, kielitaito, oikeakielisuus, kiroilu).

Esitelmässäni tarkastelen, miten kieli nostetaan esiin yhteiskuntaluokkaa käsittelevässä kotimaisessa nykykirjallisuudessa. Analysoin (esim.) Hanna Marjut Marttilan *Lahjakas Anu Lovack*- ja Natalia Kallion *Kotileikki*-teoksia ja tarkastelen, mitä kielen osa-alueita ja ilmiöitä teoksissa nimetään tai tuodaan esiin, kun niissä kuvataan luokkakokemusta tai yhteiskuntaluokkien välisiä eroja (esim. sanasto, vieraiden kielten taito).

Lähteet

- Erola, J.(toim.) 2010: *Luokaton Suomi? Yhteiskuntaluokat 2000-luvun Suomessa*. Helsinki: Gaudeamus.
- Chun, C. W. 2019. Language, discourse, and class. What's next for sociolinguistics? *Journal of Sociolinguistics* 23, 332–345.
- Kantola, A. – Kuusela, H. 2019. *Huipputuloiset. Suomen rikkain promille*. Tampere: Vastapaino.
- Nordicom Review* 42 (Special Issue 3) 2021. Class in/and the media. On the importance of class in media and communication studies.
- Tolonen, T. (toim.). 2008. *Yhteiskuntaluokka ja sukupuoli*. Tampere: Vastapaino.
- Kaunokirjallisuus
- Kallio, N. 2022. *Kotileikki*. Kosmos.
- Marttila, H. M. 2005. *Lahjakas Anu Lovack*. Kustannusosakeyhtiö Otava.
- Verkkapuro, V. 2022. *Pete*. Kosmos.
- Vallinkoski, N. 2018. *Perno Mega City*. Atena Kustannus.

Katri Aholainen
Turun yliopisto

Taiteellisten ja tunteellisten kokemusten suhde luonnontieteisiin Yrjö Kokon lintukirjoissa (1950–1966) (C2)

Eläinlääkärin koulutuksen saaneen kirjailija Yrjö Kokon tuotantoa leimaa fiktion ja faktan sekoittuminen, minkä takia hänen teostensa lokeroiminen tiettyyn kirjalliseen lajimääritelmään on hankalaa. Tässä esitelmässä keskityn hänen ”lintukirjoihinsa” eli neljään teokseen, joissa Kokko kuvaa kokemuksiaan eri vesilintulajien parissa. *Laulujoutsen. Ultima Thulen lintu* (1950) ja *Ne tulevat takaisin* (1954) käsittelevät laulujoutsenia, *Ungelon torppa* (1957) sotkia ja uiveloita ja *Alli. Jäänreunan lintu* (1966) alleja. Teokset sisältävät monia omaelämäkerralliseksi tai autofiktiiviseksi luettavia elementtejä. Teoksissa on tekijän ottamia valokuvia, jotka kytkevät ne todellisiin, materiaalsiin lintuihin. Teokset ovat myös enemmän tai vähemmän kertomuksia omasta synnystään; tekstissä kuvataan ponnisteluja, joita kirjailijahahmo on kokenut valokuvatessaan lintuja ja kirjoittaessaan kirjoja niistä. Kokon lintukirjat eivät kuitenkaan tule luetuksi varsinaisesti muistelmina, sillä ne sisältävät myös fiktiivisiä elementtejä. Näistä kenties selkeimpänä kirjailijan omaelämäkerrallisen hahmon jakautuminen kahdeksi eri hahmoksi teoksessa *Ne tulevat takaisin* sekä minäkertojan kohtaaminen itse keksimänsä fiktiivisen henkilön kanssa teoksessa *Ungelon torppa*.

Esitelmässäni keskityn tarkastelemaan, miten Kokon lintukirjoissa käsitellään mahdollisuutta tietää linnuista. Kokko viittaa teoksissaan aikansa luonnontieteelliseen tutkimukseen useaan otteeseen ja teosten omaelämäkerralliset hahmot ja autofiktiiviset minäkertojat mainitsevat esimerkiksi muodostavansa teorioita, joita pyrkivät todentamaan. Samanaikaisesti teoksissa kritisoidaan tiettyjä luonnontieteellisen tutkimuksen tapoja ja tuodaan esiin niiden rajoitteita, tarjoten vaihtoehtoiseksi tietämisen tavaksi affektiivisia suhteita eläimiin sekä taiteellisia kokemuksia. Esitelmässäni kysynkin, millaisia linnuista tietämisen mahdollisuuksia autofiktiivinen kerronnan tapa Kokon lintukirjoissa tuottaa. Millä tavoin Kokko pyrkii vakuuttamaan lukijaa teostensa totuudellisuudesta? Millainen rooli on henkilökohtaisilla, taiteellisilla ja tunteellisilla kokemuksilla? Millä tavoin fiktiiviset elementit vaikuttavan tähän vakuuttavuuteen? Esitelmäni teoreettisena viitekehyksenä toimii performatiivinen ymmärrys (ks. esim. Kujansivu, Heikki & Saarenmaa, Laura 2007: *Tunnustus ja todistus. Näkökulmia kahteen elämän esittämisen tapaan*. Helsinki: Gaudeamus) sekä posthumanistiset jäsennykset (ks. esim. Biography 2012 Vol. 35 Issue 1; Auto/Biography Studies 2019, Vol. 34, Issue 3) (oma)elämäkerrallisuudesta.

Kuu Aholainen
Turun yliopisto

Koneoppiminen – koneiden kanssa kokeminen Erkki Ahosen tieteisromaaneissa (A6)

Tieteiskirjallisuutta on usein teoretisoitu sen kyvystä tuottaa kokemus ”ihmeen tunnusta” (engl. Sense of wonder). Tieteiskirjallisuuden ajatellaan tuottavan jotakin uutta ja ennennäkemätöntä, jotakin, jota ei voisi olla olemassa ilman tieteidkirjallisuutta. Erkki Ahosen (1932–2010) tieteisromaaneissa tämä ihmeen tuntu koetaan erilaisten koneiden, laitteiden ja teknologisten innovaatioiden kanssa. Esimerkiksi *Syvä matka* -romaanissa jäädään jumiin tähtienvälisellä matkalla, koska lapsi saa koneen oikosulkuun uneksimalla ja

Paikka nimeltä Plaston -romaanissa kokonainen planeetta toimii koneena, joka kerää dataa aurinkokunnasta.

Esitelmässäni puhuisin, miten toimia, kokea, ei-inhimillisten, fiktiivisten koneiden kanssa ja miten ne tuottavat ihmeen tuntua. Onko esimerkiksi *Tietokonelapsi*-romaanissa tietokoneisiin kytketty lapsi-hahmo ihmeellinen aikana, jolloin mikrosiruja asennetaan ranteisiin maksuvälineeksi? Ja taas toisaalta, miten se ei voisi olla, kun yli puolet maailman väestöstä elää köyhillä alueilla, joissa ranteeseen asennettava, rahaa-antava siru olisi kirjaimellisesti ”ihme”. Eli kenelle jokin asia on ”ihmeellinen” ja mistä näkökulmasta, kuka määrittelee sen, miltä uusi tai ennennäkemätön tuntuu kokemuksena? Ja voiko tieteiskirjallisuutta lukeva lukija, jolle jokin teoksen asia ei ole ihmeellinen tai uusi, silti kokea tieteiskirjallisuudessa toimivien koneiden ennennäkemättömyyden? Tai ainakin tulla lukiessaan sellaiseksi, joka voisi.

Tällaista luentatapaa teoretisoin yhdessä filosofien Gilles Deleuzen ja Félix Guattarin prosessifilosofian sekä näihin läheisesti kytkeytyvän feministifilosofi Rosi Braidottin ajattelun kanssa. Deleuzen ja Guattarin teoretisointi antaa mahdollisuuden lukea Ahosen kirjoittamia romaanihenkilöhahmoja aistimuksia tuottavina koneina ja Braidottin ajattelu korostaa näiden koneiden ja niiden tekemien koosteiden erojen positiivisuutta. Lisäksi kytken näihin ajattelijoihin tieteiskirjallisuudentutkija Darko Suvinin Novum-käsitettä, jotta koneiden historia, niiden kytkös materiaalisuuteen, tulee huomioiduksi.

Lieven Ameel
Tampereen yliopisto

Humanistinen energiatutkimus: aineistot, menetelmät, tavoitteet (A3)

Menneillään oleva maailmanlaajuinen energiamurros kohti vähähiilisyttä vaatii paitsi teknologisia innovaatioita ja uudenlaisen energiatuotanto- ja siirtoinfrastruktuurin kehittämistä, myös uudenlaisten yhteiskunnallisten ja kulttuuristen muotojen luomista. Humanistiset tieteet ovat tässä mielessä energiamurroksessa avainasemassa (ks. Lummaa & Ameel).

Miltä näyttää humanistinen energiatutkimus tutkimuskirjallisuuden valossa? Mitkä ovat sen keskeiset tavoitteet ja minkälaisia aineistoja tai tutkimusmenetelmiä se hyödyntää? Tämä esitelmä esittelee humanistisen energiatutkimuskentän päälinjoja, keskeisiä tutkimuskysymyksiä, aineistoja ja tutkimusmetodeja. Esitelmä pohjautuu laadulliseen kirjallisuuskatsaukseen, jonka aineisto koostuu vuosina 2010-2022 julkaistuista tutkimusartikkeleista, joissa mainitaan avainsanoja ”energy humanities”, ”petrocultures”, tai ”petrofiction”. Taustalla on keväällä 2023 Tampereen yliopistossa pidetty kurssi ”Energy and Literature: An Introduction to the Energy Humanities”, jossa opiskelijat toteuttivat pienimuotoisia kirjallisuuskatsauksia annetun aineiston pohjalta.

Lähde

Karoliina Lummaa & Lieven Ameel: ”Petrokulttuuria purkamassa – Imre Szemanin haastattelu.” *niin & näin* 20/1, 2020, 7.

Elina Arminen
Itä-Suomen yliopisto

Miten tiedämme ”fintiaaneista”? Fiktiiviset ja dokumentaariset tiedon tuottamisen strategiat romaanissa *Rose on poissa* ja tietokirjassa *Fintiaanien mailla* (B2)

Esitelmä käsittelee ”fintiaaniutta” koskevan tiedon tuottamisen strategioita ja funktioita kirjailija Katja Ketun, valokuvaaja Meeri Koutaniemen ja toimittaja Maria Seppälän narratiivisessa tietokirjassa *Fintiaanien mailla* (2016) sekä Katja Ketun romaanissa *Rose on poissa* (2018). Teokset ovat tulosta taiteilijaryhmän yhteistyöprojektista, jossa kiinnostuksen kohteena ovat Pohjois-Amerikan alkuperäiskansoihin kuuluvien Ojibwoiden ja amerikansuomalaisten siirtolaisten Michiganissa, Fond du Lacin reservaatissa asuvat jälkeläiset, ”fintiaanit”. Teoksia yhdistää pyrkimys ymmärtää kahden marginaaliryhmän yhteisten jälkeläisten identiteettejä ja perinteiden merkityksiä nykypäivän Yhdysvalloissa. Samalla teokset käsittelevät Yhdysvaltain koillisosan intiaaniheimojen kulttuuria sekä suomalaissiirtolaisten historiaa. *Fintiaanien mailla*, *Rose on poissa* ja niiden taustalla oleva projekti ovat esimerkkejä kirjailija- ja journalisti-intellektuellien tavasta liikkua hyvinkin joustavasti erilaisilla diskursiivisilla kentillä. Ne vievät huomion fiktion ja tietokirjallisuuden lajien rajojen huokoisuuteen, tarinankerronnan yhteisiin piirteisiin ja sekä teosten merkitysten muodostuminen suhteessa toisiinsa. Samalla teokset nostavat esiin eettisesti herkkiä vähemmistökulttuurien esittämiseen ja heidän kulttuurisen kuvastonsa hyödyntämiseen liittyviä kysymyksiä. Tarkastelen romaania ja tietokirjaa rinnakkaisina tiedon tuottamisen muotoina joiden merkitykset rakentuvat myös suhteessa toisiinsa. Kysyn, millaisin narratiivisin, dokumentaarisin ja fiktiivisin keinoin teoksissa ”fintiaaniutta” koskevaa tietoa tuotetaan, ja kuinka erilaiset tiedon tuottamisen muodot limittyvät toisiinsa ja toisaalta eroavat toisistaan. Samalla selvitän, millaisia positioita tiedon tuottajina kirjailija, valokuvaaja ja tutkija teoksissaan ottavat ja millaisia tiedon tuottamisen paikkoja luovat projektin muille toimijoille. Keskeinen käsitteistö perustuu fiktion ja non-fiktion tiedollisia ulottuvuuksia koskevaan tutkimukseen (ks. Felski 2009; Gutkind 1997; Heynders 2016) sekä kulttuurista hybriditeettiä koskeviin tutkimuksiin (ks. Werbner 2005; Featherstone 2005).

Eeva-Liisa Bastman
Tampereen yliopisto

Suurvalta-aikaa, barokkia, myöhäistä renessanssia vai varhaismodernia kirjallisuutta? 1600-luvun suomalaisen kirjallisuuden periodisoinnin haasteet (C1)

Uudenlaiset lähestymistavat menneisyyteen haastavat tarkastelemaan kirjallisuushistorian periodisointia uudella tavalla. Aikakausi on kirjallisuushistoriallisessa tutkimuksessa keskeinen tutkimuskohde, ja eri periodikäsitteet valottavat aikakauden eri puolia. Periodikäsitteisiin sisältyy näkemys siitä, mikä aikakaudessa on kirjallisuuden taustaa ja mikä ydintä.

Esitelmässä keskitytään varhaisen uuden ajan suomalaiseen kirjallisuuteen, jota aiemmin on nimitetty valtiollisesta historiasta lainatuin käsittein Ruotsin ajaksi tai suurvalta-ajaksi. Tällaisen periodisoinnin haittapuoli on, että käsite ei kytkeydy itse kirjallisuuteen eikä eurooppalaisen kirjallisuuden suuntauksiin.

Viime vuosikymmenten kuluessa varhaisen uuden ajan käsite on korvannut barokin käsitteen, jonka sisällöstä ja käyttökelpoisuudesta kirjallisuushistorian käsitteenä eri kieli- ja

kulttuurialueilla käytiin vilkasta keskustelua 1900-luvun jälkipuoliskolla. Suomalaisen kirjallisuuden kohdalla tätä keskustelua ei käyty muutamia yksittäisiä poikkeuksia lukuun ottamatta. Barokin käsite ei vakiintunut suomalaiseen kirjallisuuteen, ja uuslatinistista kirjallisuutta lukuun ottamatta suomalainen kirjallisuus puuttuu kokonaan eurooppalaisen barokkirjallisuuden ja sen tutkimuksen kentältä.

Esitelmässäni tarkastelen varhaisen uuden ajan periodikäsitteiden erilaisia painotuksia keskittyen erityisesti barokin käsitteeseen ja sen sovellettavuuteen suomalaisen kirjallisuuden historian kirjoituksessa.

EXPRESSO

Introducing the Experience Research Society EXPRESSO

<https://experienceresearchsociety.org/>

The Experience Research Society EXPRESSO is a global community of academics, practitioners, and anyone interested in understanding experiences from different angles. Our members come from across the continents and all backgrounds to start new initiatives of working together in theoretical and practical ways to create scientific and social impact.

The activities of EXPRESSO started in 2020 with the first 7X Summit at the Aalto University in Finland. The event led to the gathering of experience research enthusiasts who oversaw the official founding of the Society in early 2021. Since then, we have held two international conferences in 2021 at the Breda University of Applied Sciences in the Netherlands, and in 2022 at the Brigham Young University, Provo, Utah in the United States. The next edition will take place late this year at the Auckland University of Technology in New Zealand: <https://www.aut.ac.nz/events/7-experiences-summit-2023-transformational-experiences-beyond-borders-partnership-development-for-sustainable-future>.

EXPRESSO regularly arranges events including interviews with leading experts in the field and reading circle sessions, called tastings, with key materials in the field across the range of disciplines. The member benefits include access to networking with colleagues from around the world, shared resources in experience research, and the opportunity to learn what's new in the study of experience.

We're eager to have humanists and literary scholars involved in our activities to complement the designers, engineers, economists, and social scientists, to name just a few among us. Contact jarkko.toikkanen@oulu.fi for more.

Jasmin Flinkman
Tampereen yliopisto

Esitelmän otsikko: Sotakokemuksen kuvaus ja tunteet Jenni Linturin romaaneissa *Isänmaan tähden* ja *Jälleenrakennus* (C5)

Esitelmässäni kartoitan kokemuksen esittämisen keinoja Jenni Linturin romaaneissa *Isänmaan tähden* (2011) ja *Jälleenrakennus* (2017). Molemmat romaanit käsittelevät sotaa eri näkökulmista: *Isänmaan tähden* -romaanissa nuori maanviljelijän poika ja sankaruudesta

haaveileva Antti Vallas värväytyy keväällä 1941 suomalaiseen Waffen-SS-pataljoonaan. *Jälleenrakennuksessa* porvarillisen perheen sotaa vastustava Kalevi Puolakka traumatisoituu jatkosodassa ja hänet sijoitetaan mielisairaalaan. Molemmat kuvaukset käsittelevät kokemuksia, jotka ovat vaiettuja ja sotahistoriassa marginaaliin jääneitä kokemuksia.

Tarkastelen esitelmässäni, miten kokemuksen kuvaus a) purkaa sankarimyyttiä *Isänmaan tähden* -romaanissa ja b) tuottaa vastakertomusta *Jälleenrakennus*-romaanissa. Huomioni kohteena ovat erityisesti tunteiden ja tunnelmien kuvaukset. *Isänmaan tähden* -romaanissa sankarillisia tunteita, yleviä tunnelmia ja kunnian kaipuuta rikkovat negatiiviset tunteet kuten asetoverin halveksunta ja empatiakyvyn turmeltuminen. *Jälleenrakennuksessa* toisinajattelevan Kalevin tunteet sotaa kohtaan eivät vastaa sota-ajan tunnehallinnon vaatimuksia. Molemmissa romaaneissa kuvataan sodan degeneroivan vaikutuksen lisäksi myös sodanjälkeistä vaikenemisen kokemusta ja koteloituneita tunteita.

Tutkin esitelmässäni näiden kokemusten esityskäytännöjä ja niiden välittämiä kulttuurisia merkityksiä. Lisäksi huomioin tekstin affektiivisuuden, kerronnan sävyt ja lukijassa synnytyt tunnevaikutukset. Hyödynnän esitelmässäni tunteiden roolia korostavaa kirjallisuudentutkimusta sekä aikaisempaa sotakirjallisuuden tutkimusta. Näiden lisäksi vastakertomuksen teoriaa sekä historian tutkimuksesta tuttua tunnehallinnon käsitettä.

Esitelmä pohjautuu käynnissä olevaan väitöstutkimukseeni, jossa tutkin tunteiden ja tunnelmien kuvauksia sekä sodan uudelleenkirjoittamista 2010-luvun suomenkielisessä sotaromaanissa.

Erityisesti naisten kirjoittaman sotakirjallisuuden voidaan katsoa jatkavan Suomen traumaattisen ja vaikean sotahistorian uudelleenkirjoittamisen perinnettä. Sankariteemojen sijaan esille nostetaan hiljennetyt, yksityiset ja marginaaliin jääneet aiheet ja kokemukset, kuten sodassa traumatisoituneiden sotilaiden, suomalaisten SS-miesten, evakkojen ja saksalaisten sotamorsiamien kokemukset. Näen, että sotaa kokemattoman sukupolven kirjoittaman sotakirjallisuuden yksi tärkeä motiivi on tuntea empatiaa aikaisempien sukupolvien kokemuksia kohtaan ja siten hyväksyä vaikeitaakin aiheita osaksi yhteisön historiaa.

Hilda Forss
Helsingin yliopisto

Designing Poetry – UX Design Applications on Digital Poetry (A6)

User experience (UX) design is a widely used method in web design and service design. A user's experience consists of a combination of the perceptions and responses from using a product or service. While this is highly personal and context-based, the aim of UX design is to make this experience as pleasant and purposeful as possible. This paper explores applications of UX design on digital poetry, and the relationship between user experience and poetic experience.

In traditional codex books, the experience can be affected through design choices such as typography, format, paper and illustrations. In electronic literature, the digital logic offers a broader spectrum of options due to the possibilities of for example interactivity and multimodality. In addition, being a comparatively new form of literature, digital literature is not as conventionalized as print.

Through analysis of two digital poetry works, Cia Rinne's *archives* and Johannes Heldén's *the Elects (Väljarna)*, my paper applies concepts from UX design theory

to digital poetry. These include affordances which show the user how to navigate a work, as well as design choices and their effects on the reading. While the user experience is generally designed during the web development phase, my research evaluates the user experience of existing works, and how it is perceived on the interface.

I propose making a distinction between different functions of a person experiencing digital poetry, namely those of user and reader. When navigating a work of digital literature, the experiencer simultaneously holds both of these roles, and different affordances invoke these functions to varying degree. I argue that there is space for digital literature creators to bring in a more active UX design, and that this has the potential of facilitating and deepening the poetic experience.

Gordana Galić Kakkonen
University of Split, Croatia

Emotional experiences in Alan Brennert's *Moloka'i* (B6)

This presentation analyses the emotional content in Alan Brennert's 2003 novel *Moloka'i*. We combine the traditional 'pen and paper' literary research methods with the possibilities provided by *natural language processing* (NLP) technologies in non-topical text analysis, i.e., the automatic analysis of subjective content. As part of the analysis of emotional experiences, we used an emotion analysis system to create and visualise *emotion profiles*.

Set in the first half of the 20th century in the leper colony on the island of Moloka'i, the novel explores a tragic chapter in the history of Hawaii. Portraying the lives of those who suffered from leprosy, a disease that led to stigmatisation and marginalisation because it was seen as a punishment for past sins, Brennert depicts the social, political and historical context of leprosy, United States colonial politics, and the role of science and religion in establishing dominance and control over the lives of Hawaiian natives, especially those with the disease.

The emotion analysis tool we use generates *emotion profiles*, hierarchical representations of affective content in a text. These profiles, and the associated visual graphs generated by the system, encapsulate the emotional content of the text, thus making it easier to understand.

The lepers were alienated from their families, excluded permanently from society, and subjected to physical and mental suffering and disintegration, so the novel is fertile ground for studying emotional experiences.

In addition to describing the emotional experiences of the inhabitants of Moloka'i, our presentation explores the way NLP technologies can aid in the study of emotional content in literature.

Heidi Haapasalo
Turun yliopisto

Maria Matinmikon kokeellinen poetiikka feminiinisenä kirjoituksena (D3)

Esitelmäni aiheena on aluillaan oleva väitöstutkimukseni Maria Matinmikon kokeellisesta poetiikasta ranskalaisen feminismin ja feminiinisen kirjoituksen kehityksessä. Tutkin sitä, miten poliittinen ja poeettinen kietoutuvat yhteen Matinmikon teoksissa. Matinmikon tuotanto

sijoittuu uutta ilmaisua etsivän suomalaisen kokeellisen nykyrunouden kentälle sekä feministisen runouden kentälle, jossa monenlaisin runouden keinoin annetaan painoarvoa ruumiilliselle kokemukselle ja marginaaliin jääville ruumiillisuuksille, seksuaalisuuksille ja sukupuolille. Matinmikon lajimäärittelyjä karttava poetiikka on omaperäistä ja uudistavaa, ja voi sanoa, että hänen tekstinsä etsivät ja hahmottavat uudenlaisia ajattelun, maailman käsittämisen ja kokemisen tapoja. Näen hänen hahmottavan poetiikkaa, joka osoittaa ajattelua jäsentävien kategorioiden joustavuuden, liukuvuuden ja päällekkäisyyden.

Ranskalaisen feminismin keskeiset teoreetikot Luce Irigaray ja Hélène Cixous muotoilivat 1970-luvulta alkaen ajatusta naispuheesta ja feminiinisestä kirjoituksesta. Alkukielinen käsite *écriture féminine* juontuu Cixous'n pamfletista "Medusan nauru" (1975/2013), joka rohkaisi naisia kirjoittamiseen patriarkaatin vastaisena vallankumouksellisena käytäntönä. Irigaray ja Cixous molemmat ajattelevat, että kirjoittamisen ja tiedon tuottamisen tavat ovat maskuliinisia ja ettei feminiiniselle ole sijaa kielessä ja ilmaisussa. Feminiinisen kirjoituksen visiointi on pyrkimystä luoda maskuliinisuudesta irrallaan oleva diskurssi. Väitöskirjassani tulen esittämään, että nykypäivän kontekstissa tämä visiointi ja uuden diskurssin luominen on ulotettava koskemaan myös muita falliselle järjestykselle alistaisia sukupuolia kuin vain naisia sekä myös seksuaalivähemmistöjä. Tavoitteeni on muotoilla teoreettisesti feminiinisen kirjoituksen ajatusta eteenpäin niin, että se kattaa sukupuolen ja seksuaalisuuden moninaisuuden ja liikkuvuuden.

Esitelmässäni esittelen tutkimuksen lähtökohtia ja pohdin, miten ja miksi Matinmikon poetiikkaa on mahdollista tutkia ruumiillisuuden, sukupuolen ja seksuaalisuuden näkökulmista.

Minna Hagman
Tampereen yliopisto

Koomisuus ja käsitteiden poliittisuus: Molièren komediabalettien filosofisesta tulkinnasta (D5)

Esitelmä pohjautuu väitöskirjatutkimukseeni, jossa toteutan Molièren komediabalettien koomisuuden analyysin ja tulkinnan Giorgio Agambenin filosofiaan perustuvien käsitteiden avulla.

Esitelmässä tarkastelen filosofisten käsitteiden käyttöä kirjallisuudentutkimuksen menetelmänä. Käytän esimerkkinä omaa tutkimustani eli Agambenin filosofiasta johdettuja käsitteitä ja niiden käyttöä Molièren komediabalettien koomisuuden tulkinnassa.

Giorgio Agamben on itse todennut, että politiikka on ensimmäistä filosofiaa. Tämä tarkoittaa, että politiikka olisi se inhimillisen toiminnan alue, jossa käsitteet liittyvät todellisuuteen, erityisesti elämään, jota politiikka pyrkii hallinnoimaan, ja luovat perustavat käsitykset siitä, millaista on inhimillinen elämä, millä ehdoilla elävillä olennoilla on oikeus subjekteina hallita omaa elämäänsä ja millä ehdoilla elämällä on lain suoja. Agambenin oman filosofisen työn tavoite on purkaa länsimaisessa ajattelussa ja politiikassa vallitsevaa tapaa käsittää ihmisyyttä ja subjektius. Näin ollen Agambenin filosofiaan perustuvat kirjallisuudentutkimuksessa käytettävät käsitteet tuovat tekstien tulkintaan väistämättä mukanaan poliittisen ulottuvuuden.

Käsitteet, joiden avulla analysoin Molièren komediabalettien koomisuutta ovat *henkilöhahmo* (character), *impotentiaalisuus* (impotentiality) ja *keskeytys* (interruption). Esitelmässä käsittelen esimerkkien kautta näiden käsitteiden avulla tulkittavaa koomisuutta

komediabalettien fiktiivisessä maailmassa. Agambenin mukaan aktuaalisessa maailmassa ihmisen subjektiviteettia ja toimintaa voidaan käsitteellistää juuri näillä samoilla käsitteillä, ja ne tuovat mukanaan subjektina olemisen ja subjektina toimimisen esittävän, toistavan ja jäljittelevän luonteen. Subjektina olemisen ja toimimisen eivät siis Agambenin mukaan olennaisesti eroa siitä kuinka näyttelijä tai tanssija esittää näyttämöllä henkilöahmoa ja hänen toimintaansa. Tulkintani mukaan tämä häilyvä ero henkilöahmona ja todellisena henkilönä olemisen välillä tuottaa komediabaleteille ominaista koomisuutta. Tämä koomisuus on ensinnäkin luonteeltaan poliittista, koska se tuo esiin tapoja, joilla ihmisyyttä ja subjektius käsitetään, tuotetaan ja esitetään. Toiseksi se on politiikkaa purkavaa, koska koomisuus syntyy kohdissa, joissa käsittämisen, tuottamisen ja esittämisen tavat katkeavat ja keskeytyvät eri tavoilla.

Heidi Hakkarainen
Turun yliopisto

Lukemalla kansalaiseksi? Lastenkirjat ja kasvatuksellinen kirjallisuus Suomessa, 1790–1850 (LUKA) (D6)

Tutkimushankkeemme tarkastelee varhaisen lastenkirjallisuuden ja kasvatuksellisten oppaiden yhteyksiä yhteisten identiteettien luomiseen ja kansakunnan rakentamiseen 1800-luvun alkupuolella. Hankkeen tavoitteena on luoda uutta tietoa siitä, millaisia ajatuksia, tunteita, ohjeita, käytöstapoja ja arvoja lastenkirjoissa välitettiin aikana, jolloin kirjojen ajateltiin olennaisesti muovaavan yksilöitä ja yhteisöjä. Tutkimuksemme kattaa ajanjakson, jolloin Suomi hallinnollisena ja poliittisena kokonaisuutena alkoi rakentua Venäjän alaisena Suomen suuriruhtinaskuntana vuodesta 1809 alkaen. Samaan aikaan sääty-yhteiskunta ja sen kasvatukselliset peruspilarit olivat murroksessa. Tarkastelemme lapsille suunnattuja ja lasten kasvatusta käsitteleviä kirjoja ja lehtikirjoituksia ajanjaksolla, jolloin lastenkirjallisuus levisi voimakkaasti samalla kun käsitykset lapsuudesta muuttuivat, kun lasten kasvatukselle ja koulutukselle haettiin kansainvälisiä malleja ja esikuvia.

Käytämme päälähteaineistoina painettuja kirjoja, historiallisia sanomalehtiä ja kirjahuutokauppojen luetteloita. Luemme rinnakkain A) kasvatus- ja käytösoppaita sekä B) lapsille suunnattua kirjallisuutta ja C) kasvatusta käsitteleviä teoreettisia tekstejä. Kysymme millaisia malleja lapsen sisäiselle ja ulkoiselle kehitykselle annettiin 1800-luvun alun kirjallisessa kulttuurissa ja miten yksilö nähtiin suhteessa laajempaa yhteiskuntaa ja yhteisöä. Koska kasvatukselliset aatteet ja lapsille suunnattu kirjallisuus olivat voimakkaasti sidoksissa toisiinsa, tutkimme niitä yhdessä neljän temaattisen kokonaisuuden kautta. Tutkimusmenetelmissämme yhdistyvät ylijäräinen näkökulma, kontekstualisoiva kulttuurihistoriallinen ja aatehistoriallinen lukutapa sekä erilaisten lähteaineistojen uudenlainen ristiinlukeminen.

Koneen Säätiön rahoittama nelivuotinen hankkeemme käynnistyy Turun yliopiston Historian, kulttuurin ja taiteiden tutkimuksen laitoksella toukokuussa 2023. Työryhmään kuuluu neljä tutkijaa ja yksi taiteilija. Hankkeen vastuullisena johtajana toimii FT Heidi Hakkarainen. Työryhmän muut jäsenet ovat tutkijat FT Topi Artukka, FT Reeta Kangas ja FT Juhana Saarelainen sekä sarjakuvataiteilija Tuuli Hypén.

Niina Hanhinen
Turun yliopisto

Kohtaaminen ja kokemus; valokuvat ikonoteksteissä (D5)

Pohdin esityksessäni 'kohtaamisen' ja 'kokemuksen' käsitteiden käytön mahdollisuuksia Hanneriina Moisseisen *Kannaksen* (2016), Nora Krugin *Heimatin* (2018) ja W. G. Sebaldin *Vieraalla maalla* -teoksen tulkinnassa. Kaikki kolme, keskenään hyvin erilaista, ikonotekstiä (kuvaa ja sanaa yhdistä teos) sisältävät muiden kuvien lisäksi valokuvia. Lähtökohtani on, että valokuvien todellisuussuhde eroaa tekstin ja piirrosten todellisuussuhteesta, jolloin lukija kohtaa ja kokee ne toisistaan eroavilla tavoilla.

Teoreettisena taustana toimivat Martin Buberin (1923) ajatukset toisen kohtaamisesta joko yhteytenä tai representaationa sekä Jussi Backmanin tulkinta Hans-Georg Gadamerin hermeneuttisesta spiraalista: "Valmius kokea on valmius tulla kohdatun asian koettelemaksi, 'vaarantamaksi' ja muuttamaksi ennakoimattomilla tavoilla" (Backman 2018, 36). Tutkitut teokset käsittelevät menneisyyttä, sotaa ja siirtolaisuutta – sekä kirjallisuutta – tavoilla, joka on omiaan saattamaan lukijan hämmentyneeksi ennakoimattomuudellaan.

Eino Heikkilä
Helsingin yliopisto

Kokemuksellisuus ja kokemuksista kirjoittaminen etnografiassa (C2)

Esitelmä pohjautuu väitöskirjaani (painossa), joka käsittelee tutkijuuden ja tietämisen narratiivisuutta suomenkielisessä etnografiassa. Esitelmässä keskityn siihen, miten aineistooni kuuluvissa etnografisissa väitöstutkimuksissa ja etnografisessa kirjallisuudessa yleisemminkin kirjoitetaan kokemuksista ja mikä tehtävä kokemuksellisuudella on etnografisessa tutkimusprosessissa.

Kulttuuritieteiden niin sanotun refleksiivisen käänteen jälkeen etnografiassa on tullut tavaksi, että tutkijan omakohtaiset pohdinnat saavat näkyä tutkimustekstissä ja sitä jopa edellytetään. Omien kokemusten ja tunteiden reflektoinnin on ajateltu parantavan analyysin läpinäkyvyyttä ja luotettavuutta. Samalla on korostettu, että tutkimusprosessin tulisi olla dialoginen siten, että tutkittavien näkökulma kulkee analyysissä mukana ja heillä on mahdollisuus vaikuttaa siihen, mitä heistä kirjoitetaan. Esitelmässä tuon esiin, miten omakohtaisen kokemuksellisuuden ja dialogisuuteen pyrkimisen välinen jännite ilmenee tutkimuksessani.

Vaikka etnografiassa kokemuksista kirjoittaminen on vakiintunut käytäntö, siihen liittyy myös kiistanalaisuutta. Keskustelun aiheena on ollut mm. missä määrin tutkijan tulisi tuoda omia kokemuksiaan ja pohdintojaan esille, ja toisaalta minkälaisessa yhteydessä tutkimusteksti lopulta on kentältä saatuihin kokemuksiin: muokkaavatko tekstuaaliset käytännöt tutkijan kokemustietoa ja miten?

Kirsi Heimonen ja Leena Rouhiainen
Taideyliopisto

Paikkasidonnainen ruumiillinen kirjoittaminen (C3)

Toimimme tanssintutkimuksen ja taiteellisen tutkimuksen kentällä. Pohdimme esityksessämme, miten ympäristöön kietoutuneen ja sen ohjaaman ruumiin kokemus kirjoittautuu kieleen. Olemme muutaman vuoden aikana edistäneet paikkasidonnaista ruumiillista ja koreografista kirjoittamista (Rouhiainen ja Heimonen 2020; Heimonen and Rouhiainen 2022). Sille olennaista on ruumiin kyky avautua ja muotoutua kulloisenkin tilanteisuutensa mukaisesti, jolloin kokemus menettää persoonallisesti suuntautunutta luonnettaan ja avautuu toiseudelle. Kirjoittamisen otteemme seuraa yhteistoiminnallista fenomenologisesti orientoitunutta menetelmää, joka tukee antautumista aistisuuden ja ei-tietämisen kannattelemaksi. Ruumiin liikkeellisyydestä ja kokemuksesta ammentava kirjoittamisen tapamme on ennakoimatonta, sanat tuntuvat kumpuavan ruumiidemme ja tutkimiemme paikkojen yhteenkietoutumisesta. Yhteiskirjoittamisemme perustuu paikoissa esiin nousseisiin sanoihin ja lopputuloksena syntyy toisteista poeettista tekstiä. Työskentelyssämme perinteinen yksilökeskeinen kirjoittajasubjekti katoaa. Pohdimme Jean-Luc Nancyn ajattelun avulla sitä, miten ruumis muotoutuu aina aktuaalisissa tilanteissaan ja miten tämän voi ymmärtää ulos kirjoittamisena (excription). Nancyn mukaan kirjoittaminen nousee siitä liikkeestä, joka syntyy ruumiin altistumisessa maailmalle. Susanna Lindberg (2010, 25) kuvaa ulos kirjoittamista seuraavasti: ”Jostakin ulos kirjoittaminen ei ole subjektin teko sen enempää kuin altistuminenkaan. Se on tapahtuma, jossa ruumiit kirjoittavat itsestään kohti muita ruumiita.” Esittelemme koreografisen kirjoittamisen menetelmämme, joitakin sen synnyttämiä tekstejä ja pohdimme paikan, ruumiillisen kokemuksen ja kirjoittamisen välistä suhdetta.

Alonzo Heino
Helsingin yliopisto

Kokemuksen vai taidon pohjalta? Huomioita muunlajisten eläinten ja ihmisten kyvyistä (D4)

Muurahaiskeko.Hämähäkinverkko. Väijyvä kissaeläin. Laulava satakieli. Eläimet – mukaan lukien ihmiseläimet – ovat monin tavoin kyvykkäitä toimijoita, mutta perustuvatko nämä kyvykkyydet samankaltaisille rakenteille? Tarkastelen historiallisesti orientoituneessa esitelmässäni tätä kysymystä keskittyen erityisesti kokemuksen (*empeiria*) ja taidon tai taiteen (*tekhne*) käsitteisiin sekä niiden väliseen suhteeseen.

Antiikissa *tekhne* ymmärrettiin useimmiten jäsennellyksi asiantuntijatiedoksi, joka palvelee jotakin päämäärää. Esimerkiksi taloa rakennettaessa ei kuitenkaan katsottu välttämättömäksi oppineisuutta kyseisessä taidossa, sillä asioita voi tehdä menestyksekkäästi myös kokemuksen turvin. Asiantuntijasta (*tekhmites*) poiketen kokemusta hyödyntävä yksilö ei kuitenkaan tunne rakentamisen yleisiä teoreettisia periaatteita ja siksi hän ei kykene selostamaan miksi asiat tehdään määrätavalla – hän yksinkertaisesti tekee kuten on tottunut tekemään. Tästä huolimatta taito ja kokemus ovat selvästi sukua toisilleen. Kuten Aristoteles asian *Metafyysiikan* alussa ilmaisee: taidot syntyvät kokemukseen kuuluvien huomioiden kautta.

Edeltävän pohjalta eläimillä ei siis voi Aristoteleen katsannossa olla varsinaista taitoa, sillä he eivät artikuloi esimerkiksi rakentamisensa teoriaa. Toisaalta Aristoteles toteaa muilla kuin ihmiseläimillä olevan kokemusta – joskin ”vain vähän”. Tällä tavoin muunlajisten kykyjen voi katsoa kuitenkin asettuvan jonkinlaiseen jatkumoon ihmisten taitojen kanssa. Kiehtova verrokki Aristoteleelle löytyy 1700-luvulla vaikuttaneen saksalaisen H. S. Reimaruksen näkemyksistä. Antiikin yleisestä käsityksestä poiketen Reimarus ei korosta taidemääritelmässään teoreettisen tiedon merkitystä, vaan hänelle taide (*Kunst*) on tahdonalaista ja säännönmukaista valmiutta toimia jonkin tarkoituksensa eteen. Reimaruksen mukaan eläimillä on monenlaisia taideviettejä (*Kunsttriebe*), jotka selittävät, miksi eläimet ovat toimissaan paljon ihmistä tehokkaampia ja täsmällisempiä: eläinten taidot perustuvat sisäsyntyisyyteen, eivät kokemuksesta opetteluun.

Käsitteellis-historiallista taustaa esiteltyäni pohdin, miten ihmisten ja muunlajisten eläinten kykyjen vertaileva tarkastelu johdattaa perustavanlaatuisiin kysymyksiin taidon luonteesta. Valtaosa länsimaisesta ajatteluperinteestä on mieltänyt taidon pikemminkin älyllis-käsitteelliseksi kuin ruumiillistuneeksi kyvyksi, mikä tekee mahdolliseksi rajata muunlajiset eläimet taidon ulkopuolelle. Toisaalta jos teoreettisen tietämyksen merkitystä taidolle hälvennetään liiaksi, tekeekö jäljelle jäävä tulkinta enää kunniaa inhimillisille taidon kokemuksille?

Anna Helle
Turun yliopisto

Miten ilmastofiktio lukeminen vaikuttaa käsityksiin ilmastonmuutoksesta? (D1)

Ilmastofiktio on ollut viime vuosina suosittu laji niin Suomessa kuin kansainvälisestikin. Vuonna 2013 ilmestynyt Emmi Itärannan *Teemestarin kirja* on yksi tunnetuimmista suomalaisista ilmastofiktioista ja ekodystopioista. Tämä esitelmä käsittelee sitä, miten kirjallisuutta yliopistossa opiskelevat nuoret aikuiset lukevat *Teemestarin kirjaa* ja miten he ymmärtävät ja kokevat lukemansa. Erityisen kiinnostuksen kohteena on se, muuttaako ilmastofiktio lukemisen suhtautumista ilmastonmuutokseen ja jos niin miten.

Esitelmä perustuu pieneen tapaustutkimukseen, jossa selvitin, miten nuoret aikuiset lukevat ilmastofiktiota. Mitä he ajattelevat siitä ja miten he kokevat lukemansa? Vaikuttaako lukeminen heidän ilmastonmuutosta koskevaan ajatteluunsa ja toimintaansa? Keräsin aineiston Turun yliopistossa pidetyllä Kirjallisuus ja ilmasto -kurssilla vuonna 2022. Menetelmänä oli empiirinen ekokritiikki, jonka tavoitteena on tutkia empiirisesti kirjallisuuden ja lukemisen vaikutusta lukijoiden ympäristöajatteluun ja -toimintaan. Aineistossa esiin nousevat muun muassa ilmastonmuutokseen, kirjallisuuteen ja lukemiseen liittyvät tunneilmiöt.

Tarkoituksena on esittää keskeiset tutkimustulokset ja pohtia lisäksi aineistoon ja menetelmään liittyviä kysymyksiä ja mahdollisia ongelmia.

Anna Helle
Turun yliopisto

Toni Lahtinen
Helsingin yliopisto

Olli Löytty
Turun yliopisto

Lukiolaisten lukukokemuksia ilmastokirjallisuudesta (D1)

Kirjallisuuden positiivisista vaikutuksista puhutaan paljon, mutta aika usein väitteet perustuvat pikemmin uskomuksiin kuin empiiriseen tietoon. Väitetään, että lukeminen tekee meistä empaattisia, mutta onko siitä todella näyttöä? Hankkeessa ”Kirjallisuus ja lukeminen ilmastokriisin aikakaudella” (Koneen säätiö, Helsingin yliopisto) olemme kysyneet lukiolaisilta, miten ilmastonmuutosta käsittelevän kaunokirjallisuuden lukeminen vaikuttaa heihin. Millaisia tuntemuksia teos herättää ja onko sen lukemisella vaikutusta esimerkiksi arjen valintoihin? Ahdistiko lukukokemus vai kannustiko se toimintaan?

Pyysimme neljän eri puolilla Suomea sijaitsevan lukion oppilaita lukemaan Emmi Itärannan *Teemestarin kirja* (2012), kirjoittamaan lukukokemuksistaan esseet sekä vastaamaan kirjallisiin ja suullisiin kysymyksiin. Vastauksista käy ilmi, miten he suhteuttivat kirjassa kuvatun dystooppisen tulevaisuuden nykyaikaan.

Meille hankkeen tutkijoille tutkimusasetelma on merkinnyt metodologisesti uskaliaasta hyppyä. Empiirisenä ekokritiikkinä tunnetun tutkimussuuntauksen innoittamina löimme niin kirjan kuin läppärinkin kannet kiinni ja lähdimme nauhuri kädessä tekemään etnografista tutkimusta todellisten lukijoiden luokse. Kokemuksina kouluvierailut ovat olleet meille monin tavoin opettavaisia ja innostaneet pohtimaan myös kirjallisuudenopetuksen funktioita kouluissa ja laajemmassakin mielessä lukemiskulttuurin tulevaisuutta. Lukemisharrastuksen tulevaisuuden kannalta onkin kiinnostavaa analysoida, millaiseksi lukiolaiset kuvaavat romaanin pituista luku-urakkaansa.

Paitsi tutkimuksen tekemisestä esitelmässä kerrotaan myös sen alustavista tuloksista. Aineistosta nousee esiin perustavanlaatuisia kysymyksiä henkilöhahmoihin samastumisesta, abstraktien ilmiöiden hahmottamisesta ja fiktiivisen maailman kuvittelemisesta. Miten kaunokirjallisuuden kautta saatu tieto ilmastonmuutoksen vaikutuksista eroaa koulun muilla oppitunneilla välitetyistä tiedosta? Itseämme on yllättänyt eniten se, mikä oli vahvin lukemisen herättämä affekti. Sen me paljastamme kuitenkin vasta esitelmää pitäessämme.

Johanna Holopainen
Jyväskylän yliopisto

Rintasyövän sairastaneiden kirjallisuusterapeuttinen ryhmä ja sairauden kokemuksista kirjoittaminen (B4)

Tutkin väitöstyössäni rintasyövän sairastaneiden kirjallisuusterapeuttista ryhmää ja siihen osallistuneiden kokemuksia. Kirjallisuusterapia lukeutuu luovuusterapioihin ja sen avulla pyritään lisäämään itsetuntemusta, kehittämään itseilmaisua ja edistämään vuorovaikutustaitoja. Tässä tutkimuksessa kirjallisuusterapiaa toteutettiin kirjoittamiseen

painottavana ryhmätoimintana, jossa keskeistä oli kirjoittaa ja reflektoida kokemuksia ryhmässä. Suunnittelin ja ohjasin ryhmän kokoontumiset kirjallisuusterapiaohjaajan pätevyuden turvin. Hyödynsin hyväksi havaittuja harjoituksia ja käytin kirjoittamisen virikkeenä tekstejä, kuvia, musiikkia ja piirtämistä.

Tutkimuksen aineisto koostuu osallistujien kirjoittamista teksteistä, haastatteluista ja itsearviointikyselyistä. Ryhmä rekrytoitiin yhteistyössä Keski-Suomen Syöpäyhdistyksen ja Rintasyöpäyhdistyksen kanssa ja se kokoontui 18 kertaa vuoden 2019 aikana. Rintasyövän sairastaneiden kirjallisuusterapeuttista ryhmää ei ole toteutettu eikä tutkittu Suomessa aiemmin, joten tutkimus toimii lähtökohtana kustannustehokkaalle ja vähän resursseja edellyttävän toimintamuodon kehittämiseksi ja sen tietoisuuteen saattamiselle.

Tutkimuksen tavoitteena on muodostaa rintasyövän sairastaneiden kirjallisuusterapeuttisesta prosessista kokonaiskuva, johon lukeutuu ryhmän toimintaan osallistumisen kokemukset ja sairauden kokemuksista kirjoittaminen. Tutkimukseni tieteenfilosofinen perusta kumpuaa fenomenologiasta, ja ryhmään osallistujien subjektiiviset kokemukset ja maailmasuhde voidaan nähdä aineistoni analyysin lähtökohtina. Ryhmän toimintaan osallistumisen kokemuksia lähestyn fenomenografisen lähestymistavan kautta ja kiinnitän huomioni osallistujien kokemisen tapoihin. Sairauden kokemuksista kirjoitettuja tekstejä taas tarkastelen tulkinnallisen fenomenologisen analyysin (IPA) valossa, mikä mahdollistaa subjektiivisen kokemuksen tarkastelun kunkin osallistujan osalta.

Tutkimuksen tulokset ilmentävät kirjallisuusterapian potentiaalia sairauden kokemusten käsittelyn välineenä ja ne sisältävät hyvinvointia tukevia elementtejä, kuten muissakin vastaavan kaltaisissa tutkimuksissa on raportoitu. Kirjoittaminen mahdollistaa sairauden kokemusten lähestymisen ja tarkastelun kokemuksellisesti, jonka jälkeen niitä ja niiden käsittelytapaa on mahdollista reflektoida muiden kanssa. Tämä tuo uuden ulottuvuuden vertaistoimintaan ja edistää sen saavutettavuutta. Tutkimuksen tuloksia voidaan hyödyntää samankaltaisten ryhmien suunnittelussa ja toteuttamisessa. Tutkimus lisää tietoisuutta kirjallisuusterapiasta ja sen mahdollisuuksista, mm. rintasyöpään sairastuneiden psykososiaalisen tukiverkoston täydentäjänä ja kuntouttavana toimintamuotona.

Reeta Holopainen
Helsingin yliopisto

Ympäristötunteet Eila Kivikk'ahon runoudessa (A2)

Runoilija Eila Kivikk'ahon (1921–2004) monipuolinen runotuotanto ulottuu 1940-luvulta 1990-luvulle ja sisältää niin pastoraalisia idyllejä kuin myös ihmisen toimintaa kritisoivia ympäristörunoja. Kivikk'ahon runoudelle on leimallista kokemuksellinen ja eläytyvä suhde luontoon. Esitelmässäni tarkastelen ekofenomenologian, ympäristötunteiden tutkimuksen sekä ekokritiikin näkökulmia hyödyntäen, minkälaisia ympäristön kirjoittamia tunneilmiöitä Kivikk'ahon runoudessa kuvataan ja miten ne rakentavat Kivikk'ahon runouteen luonnon itseisarvoa peräänkuuluttavaa ekopoetiikkaa.

Esitelmässäni havainnollistan, kuinka ympäristöön liittyvät tunteet muuttuvat Kivikk'ahon runoudessa 1940-luvulta 1990-luvulle tultaessa. Esitän, että Kivikk'ahon alkutuotannossa on keskeisellä sijalla luonnon moniaistinen ja kehollinen kokeminen, joka johtaa puhujassa elämänvoiman vahvistumiseen sekä havainnoijan ja havainnoidun välisten rajojen liudentumiseen. Affektiivisen ja kehollisen luontosuhteen myötä runoissa tematisoituu ajatus ihmisen ja ei-inhimillisen välisestä erottamattomasta yhteydestä ja antroposentristä

maailmankuvaa purkavasta symbioosista, jota analysoidessani hyödynnän Maurice MerleauPontyn fenomenologiasta peräisin olevaa, eko fenomenologisesti ymmärrettyä eletyn kehon käsitettä (ks. Merleau-Ponty 1945/2002; Foster 2016).

Vuonna 1961 ilmestyneestä *Parvesta* alkaen myös niin sanotut vaikeat ympäristötunteet rantautuvat Kivikk'ahon runouteen, kun runoissa aletaan kuvata ihmisen ympäristöön aiheuttamia tuhoja ja ihmisen alistavaa suhdetta ei-inhimilliseen. Erittelen Parven ja Kivikk'ahon viimeisen teoksen *Ruusukvartsin* (1995) ympäristötunteita Glenn Albrechtin *Earth Emotions* -teosta (2019) hyödyntäen ja sovelellan niiden tarkasteluun esimerkiksi maatrauman (*terra trauma*), maaravon (*terra furie*) ja solastalgian (*solastalgy*) käsitteitä. Esitän, että ympäristötunteet toimivat Kivikk'ahon myöhäistuotannon politisoituneissa ympäristörunoissa keskeisinä kantaaottavuuden komponentteina.

Esitelmäni tavoitteena on syventää ekokriittisen runoudentutkimuksen ja ympäristötunteiden tutkimuksen välistä dialogia sekä havainnollistaa, miten Kivikk'ahon runoudessa kuvataan erilaisia ympäristötunteita ja minkälainen rooli niillä on Kivikk'ahon ekopoetiikan muodostumisessa. Esitelmäni pohjautuu työn alla olevaan väitöstutkimukseeni.

Lähteitä

Albrecht, Glenn (2019) *Earth Emotions: New Words for a New World*. Ithaca, NY: Cornell University Press.

Foster, Raisa (2016) Hiljainen kosketus – kohti ekofilosofista kasvatusta. Teoksessa Annika Suominen (toim.), *Taidekasvatus ympäristöhuolen aikakaudella – avauksia, suuntia, mahdollisuuksia*, s. 165-175. Helsinki: Aalto-yliopiston taiteiden ja suunnittelun korkeakoulu.

Merleau-Ponty, Maurice (1945/2002) *Phenomenology of Perception*. Lontoo: Routledge Classics.

Pihkala, Panu & Helle, Anna (2022) Kirjallisuuden ympäristötunteet ja empiirinen ekokritiikki. *Joutsen / Svanen 2022 Empiirinen ekokritiikki* <https://doi.org/10.33346/joutsensvanen>.

Tuuli Hongisto
Helsingin yliopisto

Kirjailijakuva ja lukukokemus koneetuotetussa kirjallisuudessa (A6)

Luovia tekstejä on tuotettu koneellisesti jo yli puolen vuosisadan ajan, ja viime vuosikymmeninä luonnollisen kielen tuottamisen menetelmät ovat edenneet harppauksin. Viimeistään paljon julkisuutta saaneet uudet ohjelmat, kuten ChatGPT:n ja Microsoft Bingin tekoäly ovat nostaneet koneellisesti tuotetut tekstit suuren yleisön tietoisuuteen ja aiheuttaneet tietokonegeneroidun kirjallisuuden julkaisemisen buumin. Esitelmässäni tarkastelen, millaisia mielikuvia koneavusteisesti kirjoitettujen tekstien kirjoittajista muovataan teosten sisällön ja paratekstien kautta ja pohdin, miten lukijan mielikuva teoksen kirjoittajasta voi vaikuttaa lukukokemukseen. Käytän aineistonani julkaistuja kaunokirjallisia teoksia, joiden kirjailijaksi ilmoitetaan tietokoneohjelma, kuten kotimainen runokokoelma *Aum Golly* (2021) ja ensimmäiseksi tekoälyn kirjottamaksi romaaniksi tituleerattu *1 the Road* (2018).

Tieto teoksen koneellisesta alkuperästä voi vaikuttaa lukukokemukseen eri tavoin riippuen siitä, miten tietokoneetuotetun teoksen kirjailijaa kuvaillaan teoksen parateksteissa. Tietokonegeneroitujen tekstien tuottaminen sisältää aina yhteistyötä ihmisen ja koneen välillä, ja tätä yhteistyötä voidaan joko korostaa tai häivyttää teosta esiteltäessä. Kuvataanko kirjoittaja itsenäiseksi, tietoiseksi toimijaksi, tasaveroiseksi kanss kirjoittajaksi ihmisen

kanssa vai ennemminkin (ihmis)taiteilijan välineeksi? Kehystys voi saada lukijan suhtautumaan teokseen eri tavoin, mikä puolestaan vaikuttaa lukukokemukseen. Tietokonetuotetut teokset mutkistavat kaikkeen lukemiseen tyypillisesti sisältyvää olevaa oletusta siitä, että lukemamme tekstin kirjoittaja haluaa kommunikoida meille jotakin (Henrickson 2021). Kokemukseen voi vaikuttaa myös Eliza -vaikutukseksikin kutsuttu ilmiö, joka kuvaa tapaamme pitää tietokoneohjelmia älykkäämpinä kuin ne todellisuudessa ovat (Wardrip-Fruin 2012). Esitelmässäni kiinnitän huomiota siihen, millainen kuva tietokonegeneroitujen teosten kirjailijasta piirtyy teokseen sisältyvien paratekstien, kuten otsikoiden ja esipuheiden, sekä teosten markkinointitekstien kautta, ja millaista lukukokemusta niiden kautta pyritään tuottamaan.

Lähteet

- Aalho, J. & GPT-3 2021. *Aum Golly – poems on humanity by an artificial intelligence*. Basam Books.
- Goodwin, R. 2018. *1 the Road*. Jean Boîte Éditions.
- Henrickson, L. 2021. *Reading computer-generated texts*. Cambridge University Press.
- Wardrip-Fruin, N. 2012. *Expressive processing : digital fictions, computer games, and software studies*. MIT Press.

Ville Hämäläinen
Tampereen yliopisto

Kärsivän kokemus ja kertomus: Søren Kierkegaardin elämäkatsomuksen käsite (C6)

Uransa alussa tanskalaisajattelijana Søren Kierkegaard (1813–1855) esittelee elämäkatsomuksen (*Livs-Anskuelse*) käsitteen: jokaisen kirjailijan tulisi teoksissaan kultivoida yleinen elämäkokemuksensa teosta ohjaavaksi periaatteeksi. Esitelmässä tarkastelen kokemuksen merkitystä elämäkatsomukselle.

Kierkegaard-tutkimuksessa on kuvattu, miten elämäkatsomus vastaa pitkälti Bildungin käsitettä. Aihetta on lähestytty niin *Bildungsromanin* lajipiirteiden, ajan kirjallisuuskeskustelun tarkastelun kuin aatehistoriallisten sisäkäsitteiden suunnasta (Garff 2018; Becker 2011; Pattison 1992).

Toisenlaisen merkityksen elämäkatsomus saa Kierkegaardin pseudonyymisessä tuotannossa. Kun pseudonyymit Kierkegaardin kaunokirjallisemmissa teoksissa arvioivat toistensa näkemyksiä elämästä, he viittaavat näihin näkemyksiin keskenään kilpailevina elämäkatsomuksina.

Lähestyn elämäkatsomusta kokemuksellisuuden näkökulmasta. Näkökulmani sekä lisää ymmärrystä elämäkatsomuksen käsitteestä että tuo yhteen Kierkegaardin teoreettisen käsityksen ja käytännön sovellutuksen. Jälkimmäisellä tarkoitan Kierkegaardin pseudonyymejä elämäkatsomusten esittäjinä ja kirjallisina toteuttajina. Samalla elämäkatsomuksissa painopiste on enemmän pseudonyymien kautta kuvatussa elämisen tavassa kuin abstrakteissa näkemyksissä (Rocca 2016).

Tarkastelen esitelmässäni Kierkegaardin *Stadier paa Livets Veihin* ("Tasoja elämän tiellä", 1845) kuuluvaa, päiväkirjaromaanin muotoa lainaavaa tekstiä "Skyldig?" – "Ikke-Skyldig?" ("Syyllinen?" – "Syytön?"). Pseudonyymi Quidam kuvaa, kuinka hän uskonnollisen kutsumuksensa myötä on kykenemätön avioitumaan rakastamansa neidon kanssa ja siksi päättää jättää tämän. Quidam kuvaa tapahtumia kahdella aikatasolla: osa merkinnöistä on vuodentakaisten tapahtumien muistelo, kun taas osa reflektoi niitä

kertomisen nykyhetkestä käsin. Tekstillä on Kierkegaard-tutkijoiden keskuudessa huono maine: sitä on pidetty pitkäväteisenä, toisteisena, melankolisena ja kiusallisen omakohtaisena.

Tarkastelen Quidamin hahmoa *kertovan ja kokevan minän* esityksenä, esimerkiksi Stanzelin (1984) ja erityisesti *Bildungsromaneihin* jakoa soveltaneen Fludernikin (2009) teoretisointeja seuraten. Kertomuksen aikarakenne antaa ymmärtää, että kertova ja kokeva minä olisivat pikemminkin erilliset, mutta kertomuksen tasolla ne liudentuvat jatkuvasti toisiinsa. Tämä luo teokseen sen pysähtyneen tunnelman. Quidamin toistuva paluu onnettomaan rakkaussuhteeseen viittaa, ettei hänen elämäkatsomuksensa riitä *Bildungsromanille* ominaiseen itsen löytämiseen.

Kärsimyksen kokemus on Kierkegaardilla kuvittelun ja jopa kertomisen tavoittamattomissa. Quidamin elämäkatsomus näyttäytyy kärsimyksen aiheuttajana. Kokemuksellisuuden kuvauksen myötä teos paljastuu eräänlaiseksi epäonnistuvaksi *Bildungsromaniksi*.

Yhdistämällä kertomusentutkimuksellisen tekstianalyysin ja kokemuksellisuuden tarkastelun valotan aiemmin aatehistoriallisesti tutkittua elämäkatsomuksen käsitettä. Tutkimusotteeni muistuttaa kertomusentutkimuksen mahdollisuuksista historiallista kirjallisuutta tutkittaessa ja historiallisen kirjallisuuden kyvystä haastaa tutkimuksen jäsennyksiä.

Kirjallisuus

Becker, Hjärdis. 2011. "From Weltanschauung to Livs-Anskuelse: Kierkegaard's Existential Philosophy". *Humana.Mente* 2011 (18).

Fludernik, Monika. 2009. *An Introduction to Narratology*. Abingdon ; Routledge.

Garff, Joakim. 2018. "Kierkegaard's Christian Bildungsroman". Teoksessa *Kierkegaard, Literature, and the Arts*, toimittanut Eric Ziolkowski, 85–95. Evanston, Illinois: Northwestern University Press.

Pattison, George. 1992. *Kierkegaard: The Aesthetic and the Religious: From the Magic Theatre to the Crucifixion of the Image*. London: Macmillan.

Rocca, Ettore. 2016. *Kierkegaard*. Toimittanut René Rosfort. Kääntänyt Ole Jorn. 1. udgave. Kbh: Gyldendal.

Stanzel, F. K. 1984. *A Theory of Narrative*. CUP Archive.

Saija Isomaa

Tampereen yliopisto

Historiallinen poetiikka kirjallisuushistorian tutkimusmetodina (C1)

Kirjallisuushistorian kirjoituksen vaihtoehtoisia painopisteitä hahmotettiin 1990-luvun Suomessa metaforalla helmestä, simpukasta ja joesta. Metafora nostaa esiin teoskeskeisen, kirjailijakeskeisen ja kontekstikeskeisen kirjallisuushistorian kirjoituksen. Tarkastelen esitelmässäni neljättä vaihtoehtoa, historiallista poetiikkaa, joka ei asetu kolmijakoon mutta voi sisältää elementtejä kaikista. Sitä on mahdollista kuvata metaforan avulla esimerkiksi helmien historiallisen rakentumisen kontekstuaaliseksi tutkimukseksi: se tarkastelee eri aikakausien hyödyntämiä kirjallisia ilmaisukeinoja ja muotoja aikalaisteksteihin kytkien.

Historiallinen poetiikka on 2000-luvulla ajankohtaistunut tutkimussuuntaus, joka tutkii kirjallisuuden "sisäistä" historiaa: sen ilmaisukeinojen, muotojen ja suuntausten syntyä, leviämistä, muuntumista ja katoamista kirjallisuudessa. Diakroniseen tarkasteluun yhdistyy

usein kontekstualisoiva tutkimusote, jossa kirjallisuudessa tapahtuvat prosessit kytketään aikalaisyhteyksiinsä. Tällaisena tutkimussuuntaus piirtää monipuolista, rikasta kuvaa kirjallisuuden historiallisesta olemisesta ja kehkeytymisestä yhtenä ihmisyhteisön ilmaisumuotona. Se on kuitenkin metodisesti myös haastava lähestymistapa kirjallisuushistoriaan.

Tarkastelen esitelmässäni historiallisen poetiikan peruslähtökohtia, vahvuuksia ja haasteita kirjallisuushistorian tutkimuksessa ja esittämisessä. Esitykseni kytkeytyy käynnissä olevaan Koneen Säätiön tutkimusprojektiin *Suomen kirjallisuuden historiallinen poetiikka (2022–2025, Tampereen yliopisto)*.

Sirpa Jegorow
Helsingin yliopisto

Tyttöyden kokemuksia Eeva Kilven esikoisteoksessa *Noidanlukko (1959)* (D2)

Esitelmäni käsittelee Eeva Kilven esikoisteoksen *Noidanlukon* (1959) tyttöyden kokemuksia. Kilven esikoisteos on osa väitöskirjani keskeistä kaunokirjallista aineistoa. Talvisotaa edeltäviin vuosiin ja sotaan sekä pakolaisuuteen päättyvä *Noidanlukko* kuvaa olemisen mahdollisuuksia tytön näkökulmasta mutta samalla se laajenee tarkastelemaan olemisen kokemuksia maailmassa. *Noidanlukko* käsittelee myös sivullisuutta, paikkaansa ja minäänsä etsivän tytön ratkaisuja selvitä elämässä. Kyse on ennen kaikkea tarpeesta yksilöityä, määritellä minänsä. Päähenkilön, Enni-nimisen tytön kautta valaistaan ihmisten – aikuisten kuin lasten - keskinäisiä suhteita, käsityksiä ihmisyydestä sekä sotaa edeltävien ja sodan päättymisen jälkeisten vuosien yhteiskuntaan liittyviä teemoja. Monet näistä teemoista liittyvät lapsen asemaan, lasta ja erityisesti tyttöjä koskeviin asenteisiin ja rangaistukseen kasvatusmetodinä sekä perheeseen, jossa isän ja äidin – naisen ja miehen – rooli on keskeinen. Lähestyn esitelmässäni naisen kirjoittamaa romaania tyttöyden tuottamisen paikkana, jossa romaanin tarjoamin keinoin jäsennetään vallitsevia naisrooleja ja tuotetaan uusia. Keskeistä on erityisesti se, miten tyttö kuvataan kaunokirjallisessa tekstissä, eli millaisin kirjallisin käsittein ja konventioin tyttö määritellään. Tyttökuvan luomisessa merkityksellistä on siis näkökulma, dialogi ja kuvakieli, jotka yhdessä ajan ja tilan ulottuvuuksien kanssa vaikuttavat tyttökuvan luomiseen. Kirjallisuustieteellisessä tyttötutkimuksessa kuvauksia tytöistä tarkastellaan suhteessa yhteiskunnallisiin, erityisesti feministisiin diskursseihin. Tyttötutkimuksissa ei huomioida ainoastaan sukupuolta vaan myös muita eroja tuottavia kategorioita. Tarkastelun kohteena ovat esimerkiksi alistamisen representaatiot tai millä tavalla tytön ääni rakentuu vastalauseiden kautta. Hyödynnän esitelmässäni performatiivista tyttötutkimusta, jossa painopisteenä on tyttöjen ja tyttöyden tekeminen. Tytön kehoa kuvataan liikkeessä, tekevänä, mutta myös kahlittuna, kontrolloituna tai häpeällisenä. Feministiteoreetikko Judith Butler esitteli teoksessaan *Gender Trouble (Hankala sukupuoli)* teoriansa sukupuolen ja seksuaalisuuden performatiivisuudesta Hänen mukaansa sukupuoli ja seksuaalisuuksia tuotetaan jatkuvasti toistuvien tein sekä kielellisesti että ruumiillisesti. Toisin sanoen sukupuoli ei ole olemista, vaan tekemistä, se on performatiivinen. Sitä tuotetaan sosiaalisissa käytännöissä, diskursseissa ja instituutioissa tiettyjä sääntöjä ja normeja toistamalla.

Nanny Jolma
Tampereen yliopisto

Muisteleva minäkerronta kansanedustajien muistitietohaastatteluissa (A5)

Esitelmä tutkii muistelevaa minäkerrontaa suomalaisten veteraanikansanedustajien muistitietohaastatteluissa. Kaunokirjallisuuden kontekstissa muistelevaa minäkerrontaa määrittäviksi piirteiksi voidaan ymmärtää minäkertojan retrospektiivinen ote ja itserefleksiivisyys sekä mahdollinen menneisyyden kokemukseen eläytyminen (esim. Jolma 2021). Esitelmän tavoitteena on tarkastella ja tarkentaa tätä määritelmää muistitietohaastattelujen analyysin näkökulmasta.

Laadullinen analyysini kohdistuu muistaa-verbin käyttötarkoituksiin ja merkityksiin. Haastatellut kansanedustajat käyttävät kertomuksissaan muistaa-verbiä toistuvasti ja huomattavasti enemmän verrattuna esimerkiksi muihin kognitioverbeihin tai tunneverbeihin. Muistaa-verbiä käyttäessään haastateltavat tyypillisesti ilmaisevat eri tavoin menneisiin tapahtumiin liittämääns merkityksiä ja muistitiedon varmuutta, luovat jännitettä kerronnan hetken ja koetun menneisyyden välille sekä ovat vuorovaikutuksessa haastattelijan kanssa.

Kokeilen asemoinnin teorian (Bamberg 2004) soveltuvuutta muistaa-verbin käytön analyysiin. Kysyn, millaisia funktioita muistaa-verbin käytöllä on haastatteluaineiston kerronnanhetkessä ja tarinan tasolla tapahtuvan asemoinnin näkökulmasta. Lisäksi pohdin, millä tavoin analyysini tulokset suhteutuvat muistelevan ja omaelämäkerrallisen kaunokirjallisuuden tutkimukseen.

Esitelmä liittyy Political Temporalities (POLTE) -hankkeessa tekemääni tutkimukseen. POLTE-hankkeen tutkimusryhmä lähestyy politiikan ajallisuuksia kertomusentutkimuksen, politiikantutkimuksen, käsitehistorian sekä tietoteknisen ja tilastollisen mallinnuksen näkökulmista. Kielipiillisesti jäsennetty aineisto koostuu digitoiduista Suomen Eduskunnan pöytäkirjoista ja Eduskunnan muistitietoarkiston haastatteluista 1980-luvulta tähän päivään asti. Rajaan esitelmässä analyysini kansanedustajien muistitietohaastatteluista poimittuun satunnaisotokseen ja sen kertomuksiksi annotoituihin osiin. Aiemmassa hankkeessa kehitetyn hakujärjestelmän käyttö mahdollistaa muistaa-verbin erilaisten muotojen esiintymien koneellisen poimimisen laadullista analyysia varten.

Lähteet:

Bamberg, Michael 2004. "Positioning with Davie Hogan. Stories, tellings, and identities." Teoksessa *Narrative Analysis. Studying the development of individuals in society*, toim. Colette Daiute & Cynthia Lightfoot. Thousand Oaks: Sage, 135–57.

Jolma, Nanny 2021. *Muisteleva minäkerronta Bo Carpelanin myöhäisromaaneissa*. Tampereen yliopiston väitöskirjat 397. Tampereen yliopisto. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-03-1912-0>.

Hanne Juntunen
Tampereen yliopisto

Pintaa syvemmältä? – Sydämeen kytkeytyvät kaunokirjallisuuden kehollisen kokemuksen kuvaukset koneellisten menetelmien kohteena (B6)

Esitelmässäni pohdin, millaisia kokemuksia kaunokirjallisuudessa kuvataan sydämeen liittyvien metaforien kautta. Tutkin kaunokirjallisuuden kehollista kokemusta koneellisella

menetelmällä. Käsitteellä ”kehollinen kokemus” viittaa tässä tutkimuksessa siihen, miten koemme kehollisen vuorovaikutuksemme ympäristömme kanssa ja millaisia merkityksiä se on saanut kielenkäytössä. Kokemus näin ymmärrettyinä on abstrakti ja moni-ilmeinen ilmiö, mikä luo jännitteen digitaalisten menetelmien kanssa. Digitaaliset menetelmät toimivat konkreettisten sanojen tunnistamisen ja laskemisen pohjalta, joten abstrakti kokemuksen käsite on määriteltävä menetelmille tunnistettavaan muotoon. Keho, tässä erityisesti sydän, on konkreettinen ilmiö, joten siihen keskittymällä kokemuksen voi muuttaa koneelle ”näkyvään” muotoon.

Lisäksi esitelmässä pohdin lyhyesti digitaalisten menetelmien tietoa: tuottavatko koneelliset menetelmät sellaista pinnallista tietoa teksteistä, joka ei yritä katsoa tekstien ilmitason läpi, kuten Best ja Marcus (2009) ja Felski (2015) kuvailevat? Kuten todettua, digitaaliset menetelmät toimivat vain tekstin ilmitasolla, niiden kautta ei voi ulottaa tekstin pinnan alle. Toisaalta käsittemetaforateoria kuvaa hyvinkin syvää tasoa – inhimillistä ajattelua siten, kuin se näkyy teksteissä. Sydän on hyvin yleinen metafora ja yksi harvoja metaforisesti hyvin tärkeitä kehonosia, joka ei näy kehosta ulospäin. Sen kautta on siis valaisevaa pohtia ”pinnan” ja ”syvyyden” vuorovaikutusta. Väitänkin, että koneellisten menetelmien kanssa työskentely purkaa tätä vastakkainasettelua pinta- ja syvätasojen välillä.

Lähteet

Best, Stephen & Sharon Marcus. (2009) ”Surface Reading: An Introduction” *Representations* 108(1): 1-21.

Felski, Rita (2015) *The Limits of Critique*. Chicago: Chicago University Press.

Saara Jäntti

Jyväskylän yliopisto

Hulluus ja kuuluminen vahvojen ruskeiden naisten romaaneissa (A4)

”Ulospäin ei näy, että mutsi on hullu.” (*Bechi* 17)

Ruskeat Tytöt -median perustaja Koko Hubaran esikoisromaanissa *Bechissä* (2021) minäkertoja tapaa suomalaista yhteiskuntaa teoksellaan *Soshana Ayin. kävi täällä* ravistelleen äitinsä kahvilassa kertoakseen tälle, että on raskaana. Äidin ja tyttären, Soshanan ja Bechin, kohtaamisesta aukeaa näkymä kolmen sukupolven naisten välisiin suhteisiin jemeninjuutalaisessa suvussa. Soshanan elämäntarina, joka vie Israelista Suomeen, lähihoitajasta kirjailijaksi ja yksinhuoltajaksi, kulkee Bechin yhdenpäivänromaanina etenevän tarinan lomassa. Bechin tarinassa kaksi keskeisintä juonetta ja aikatasoa ovat lapsuuden kokemukset mielenterveysongelmista kärsivän äidin kanssa ja muistot siitä, miten äiti oksentaa ja heittelee tavaroita, siivoaa maanisesti ja laskee suupalojaan lapsen toivoessa, että äiti räjähtää. Nykyhetkessä lukijalle auki kiertyy päähenkilön ahdinko syntymättömän lapsen alkuperästä – ja mahdottomuudesta jakaa kokemus hänen elämänsä tärkeimpien naisten kanssa.

Äitisuhde on yksi teemoista, joita käsitellään myös Kashmeere Lokugen ja Hype Salmen (2021) yhdessä kirjoittama *Ilmatilaa*-romaanissa. Siinä suomensrilankalainen alfanaaras - kuten Shehani itseään nimittää – koittaa ironian, ystävien ja pillereiden avulla selvitä omassa elämässään. Äiti Sri Lankassa painostaa naimisiin; Suomessa isä etenemään uralla. Todellisuudessa opinnot ovat kesken, rasismi rehottaa niin työpaikalla

kuin pimeässä verkossa. Elämän keskiössä ovat työn ja koulun lisäksi seksisuhteet, seurustelu, ystävät, yksinäisyys ja päihteet sekä arjessa selviytyminen. Rakkaus roihahtaa, mutta poikaystävä osoittautuu väkivaltaiseksi huumeidenkäyttäjäksi. Pohjakosketus tulee, kun poikaystävä lyö Shehania, joka hakeutuu turvakotiin ja alkaa hiljalleen rakentaa elämäänsä uudelleen.

Esitelmässäni tarkastelen intersektionaalisen teorian ja kulttuurisen mielenterveystutkimuksen valossa sitä, miten mielenterveysongelmat näissä teoksissa kietoutuvat sukupolvien ja -puolten välisiin suhteisiin ja päähenkilöiden vahvan naisen identiteettiin, seksuaalisuuteen ja asemaan rodullistettuina toisina. Molemmissa romaaneissa kyse on myös kuulumisesta (*belonging*) ja kaipuusta (*yearning*) sekä tarpeesta ja vaikeudesta määrittää oman ruumiillisuuden rajat, puolustaa niitä ja sovittaa yhteen minuuden monet puolet. Todellisuudessa, joka itsessään on aika hullu, tehtävä on vaikea, mutta tahtotila vahva – kuten Shehani toteaa: ”Haluun löytää sen saatanan balanssin.”

Kaneli Kabrell
Helsingin yliopisto

Erfarenheten av miljöhot som en källa till ekologisk kunskap i Carita Nyströms diktsvit "Fåglarna i Tjernobyli" (D1)

I det här föredraget är min avsikt att granska hur erfarenheten av miljöhot gestaltas i Carita Nyströms diktsvit "Fåglarna i Tjernobyli" och hur de känslor denna erfarenhet resulterar i kan ses som källor till ekologisk kunskap.

Nyströms diktsvit, som ingår i samlingen Vargloven (1989), förankras genom sin titel och explicita hänvisningar till den kända kärnkraftsolyckan från 1986. Dikterna behandlar de emotionella effekterna olyckan har på diktjaget och hennes näromgivning, men även andra arter och samhället i stort. Carita Nyströms verk har en stark förankring i samhällsorienterad och engagerad litteratur från 1970-talet, och "Fåglarna i Tjernobyli" bygger på den här genrens traditioner. Det finns relativt lite forskning om den här typen av litteratur, och förståelsen för den är därför bristfällig.

För att diskutera hur dikternas skildring av kärnkraftsverksolyckan och de erfarenheter den resulterar i kan ses som källor till ekologisk kunskap, använder jag Lawrence Buells begrepp toxisk diskurs. Begreppet handlar om hur miljöförstörelse orsakad av mänsklig verksamhet framställs. Centralt för den toxiska diskursen är den ångest och de emotionella reaktioner som miljöförstörelsen väcker. Begreppet erbjuder därför ett tacksamt verktyg för att analysera diktsvitens retorik kring kärnkraftsolyckan just med fokus på de emotionella erfarenheterna. Buell menar att toxiskheten som motiv omformulerar en föreställd dikotomi mellan natur och kultur. I min analys frågar jag vidare huruvida det emotionella landskap av rädsla, ångest och sorg som olyckan ger upphov till i dikterna kan omforma också gränsen mellan dikotomier som vetande och kännande, tanke och kropp, och därmed framhäva de ömsesidiga relationer och den samtidighet som kännetecknar ekologisk kunskap.

Det här föredraget bidrar till en ökad förståelse om Nyströms författarskap och dess plats inom den inhemska och nordiska litteraturtraditionen. Samtidigt kan det uppmuntra till ytterligare forskning inom området, och stärka förståelsen för litteraturens potential som en källa till ekologisk medvetenhet och kunskap.

Reeta Kangas
Turun yliopisto

Innokkaiden avaruuskoirien kokemuksia: Multimodaalinen kriittinen diskurssianalyysi lasten kuvakirjasta sankarieläinmyytin toisintajana (D4)

19. elokuuta 1960 Neuvostoliiton avaruushjelma laukaisi kulkukoirat Belkan ja Strelkan maan kiertoradalle Vostok-kapselin kyydissä. Koirat kiersivät maata runsaan vuorokauden verran ennen paluutaan takaisin maahan. Kaikki kapselin kyydissä olleet elolliset olennot – koirat, hiiret, rotat ja kasvit – selviytyivät hengissä avaruudessa ja palasivat maan pinnalle elossa. Onnistuneen avaruuskokeen myötä lennolla olleista koirista tuli kuuluisia, toisin kuin huonompionnisista lajitovereistaan, jotka menehtyivät epäonnistuneella testilennolla vajaan kuukautta aiemmin. Belkan ja Strelkan ympärille alkoi muodostua sankarimyytti, kuten oli tapahtunut myös vuonna 1957 avaruuteen lentäneen, joskin matkalla menehtyneen, Laikan kohdalla.

Tarina koirien sankaruudesta esiintyy myös erilaisissa kulttuurisissa tuotteissa, kuten kirjallisuudessa. Tarkastelen Belkan ja Strelkan sankaruutta ja sen esittämistä vuonna 2018 julkaistussa Vix Southgaten kirjoittamassa ja Iris Deppen kuvittamassa lastenkirjassa *Dogs in Space: The Amazing True Story of Belka and Strelka*. Käsitteelen Southgaten lastenkirjaa multimodaalisen kriittisen diskurssianalyysin keinoin osana sankarieläinmyytin diskursiivista rakentumista. Keskityn pääasiallisesti *Dogs in Space* -kuvakirjaan, mutta mahdollistaakseni kuvakirjan tarkastelun osana laajempaa sankarieläinmyyttiä hyödynnän analyysissäni myös muuta avaruuteen lennätettyjä eläimiä käsittelevää materiaalia, kuten tiedotteita, artikkeleita ja muita julkaisuja elokuusta 1960 Southgaten teoksen julkaisuvuoteen 2018.

Dogs in Space kuvaa Belkan ja Strelkan halukkaina ja innokkaina osallistujina avaruuslentoa edeltäneeseen koulutukseen sekä itse avaruuslennolle. Kirjan teksti ja kuvitus esittävät koirat halukkaina osallistujina avaruuskokeisiin, mikä osaltaan loitontaa koiria pois asemastaan koe-eläiminä myöntäen heille kirjassa omaehtoisen toimijuuden. Näin kirja omalta osaltaan vahvistaa oikeutusta eläinkokeille. Eläimet esitetään antropomorfisoidusti samanlaisia tunteita kokevina kuin onnistuneille avaruuslennoille osallistuneet kosmonautit – koirat iloitsevat siitä, että he tekevät avaruuslennollaan historiaa. Todellisuudessa koirien tuntemukset lienevät olleen hyvinkin toisenlaisia. Lastenkirjassa on toki saatettu haluta jättää toisilajisten eläinten mahdolliset negatiiviset kokemukset ja kärismykset näyttämättä nuorelle lukijakunnalle. Toisintaessaan sankarimyyttiä avaruuskoirista Southgaten teos kuitenkin kieltää koirien omat kokemukset elollisina, tuntevina olentoina.

Sarianna Kankkunen
Helsingin yliopisto

Eskapismi – pakoa, uppoutumista, kompensatiota? (C5)

Se voi olla pakohetki, omaa aikaa tai retki toiseen maailmaan. Se voi olla yksityinen, salainen nautinto tai jaettu arki-illan rutiini. Eskapistisiksi kutsutut lukukokemukset virvoittavat ja viihdyttävät, mutta kohtaavat vähättelyä ja tuottavat häpeää. Pohdin esitelmässäni eskapistisen kirjallisuuden käsitettä ja sovitan sitä kotimaisen kirjallisuuden kenttään. Mitä kotimaisessa kirjallisuudessa on pidetty eskapismina? Keskityn erityisesti sotienjälkeiseen kirjallisuuteen ja ehdotan, että eskapismi liittyy ainakin kolmeen kirjalliseen

ilmiöön: seikkailuun ja juonivetoisuuteen, tunteisiin ja sukupuolittuneisiin kirjallisuudenlajeihin sekä sarjamuotoon ja eepiseen mittakaavaan ja niiden avulla tuotettuun nostalgiaan.

Tiettyjen teosten tai lajityyppien mieltäminen eskapistisiksi on paitsi kirjallisuutta jäsentävä, myös sitä arvottava ja monesti mitätöivä kannanotto. Ajatus eskapistisesta kirjallisuudesta alkoi esiintyä 1930-luvulla ja vakiintui seuraavan kahden vuosikymmenen kuluessa, kuten Robert Heilman (1975) esittää artikkelissaan ”Escape and Escapism. Varieties of Literary Experience”. Länsimaiseen kulttuuriin on kuitenkin jo vuosisatojen ajan kuulunut tarve varoittaa vääränlaisesta kirjallisuudesta ja säädellä tiettyjen ihmisryhmien, kuten esimerkiksi naisten, lukemista. Suomalaisessa kirjallisuuskeskustelussa on nähty, että eskapistinen kirjallisuus asettuu vastahankaan sekä realistisen että modernistisen romaanin perinteiden kanssa. Eskapismien ympärille syntyneet kiistat eivät siten ole vain moraalisia ja ideologisia vaan myös esteettisiä.

Esitelmä liittyy postdoc-tutkimukseeni *Eskapismi – kirjalliset karkumatkat*. Tutkimus perehtyy kolmeen suomalaiseen kirjailijaan, joiden tuotanto on sotienjälkeisenä aikana tarjonnut eskapismia sitä kaipaaville. Analysoitavana ovat Mika Waltarin, Kaari Utrion ja Laila Hirvisaaren teokset.

Sara Kannisto
Turun yliopiston kirjasto

Ilona Savolainen
Kansalliskirjasto

Pienpainatekokoelma – kansalliskokoelman runsasversoinen aluskasvillisuus (A5)

Monet tietävät, että kaikkia julkaistuja suomalaisia kirjoja ja lehtiä säilytetään Kansalliskirjastossa ja muissa vapaakappalekirjastoissa. Nämä julkaisut muodostavat kansalliskokoelmamme. Kaikki eivät kuitenkaan aavista, että Kansalliskirjastossa ja Turun yliopiston kirjastossa säilytetään myös painotuotteiden villisti versova ja joka suuntaan rönsyävä aluskasvillisuus, pienpainatteet. Laki kulttuuriaineistojen tallettamisesta ja säilyttämisestä määrittelee pienpainatteen mainokseksi, esitteeksi ja hinnastoksi sekä muiksi niihin verrattaviksi painotuotteiksi, ja määritelmän epämääräisyys kertoo jo paljon tämän painotuotetyypin kaikkia rajoituksia karttelevasta luonteesta. Pienpainatekokoelmamme sisältävät jo mainittujen mainosten, esitteiden ja hinnastojen lisäksi ainakin julisteita, exlibriksiä, kalentereita, puuhakirjoja, tilapäärunoja, aikatauluja, luetteloita, pelejä – ja paljon muuta.

Esityksemme tarkoituksena on esitellä pienpainatekokoelmiamme kirjallisuudentutkimuksen silmälasien läpi. Millaisia mahdollisuuksia kokoelma tarjoaa kirjallisuudentutkijoille? Kokoelmiin sisältyy kirjallista kulttuuria dokumentoivaa aineistoa niin kirjallisuushistorian kuin nykykulttuurinkin tutkijoille: esimerkiksi kirjakauppojen, kustantamoiden ja kirjastojen luetteloita ja vuosikertomuksia, tilapäärunoja ja exlibriksiä. Aineistoa on 1800-luvulta nykypäivään.

Pienpainatteisiin voi tutustua Kansalliskirjaston erikoislukusalissa ja Turun yliopiston kirjaston tiloissa. Suurinta osaa pienpainatteista ei vielä löydy luetteloista, mutta henkilökunta kertoo mielellään, millaista aineistoa on saatavilla ja toimittaa aineistoa luettavaksi silloinkin, kun kysyjä ei aivan tarkkaan tiedä, mitä kysyä.

Kansalliskirjastossa ollaan parhaillaan aloittamassa pienpainatekokoelman luettelointia, mikä helpottaa jatkossa suuresti kokoelman tutkimista ja aineiston etsimistä sen

joukosta. Tulevaisuudessa Kansalliskirjaston pienpainatekokoelmaa voi selailla Finna.fi-palvelussa, ja haluamansa pienpainatteet voi tilata Kansalliskirjaston lukusaliin suoraan Finnan kautta.

Ralf Kauranen
Turun yliopisto

Terveyssarjakuva, omaelämäkerrallisuus ja yhteiskuntakritiikki: tiedon muodot Tiitu Takalon sarjakuvassa *Memento mori* (C4)

Sarjakuvantekijä ja aktivisti Tiitu Takalon omaelämäkerrallinen sarjakuva *Memento mori* (WSOY 2020) kertoo päähenkilön sairastumisesta aivoverenvuotoon ja toipumisesta. Sarjakuvassa omakohtaisuus ja yhteiskunnallinen kritiikki yhdistyvät terveyssarjakuvan (*graphic medicine*) ja omaelämäkerrallisen sarjakuvan lajityypillisiin kerronnan konventioihin. Teos on löytänyt vastaanottajia sekä palkintojen jakajien, ammatti- ja maallikkolukijoiden parista ja on myönteisen palautteen perusteella ilmeisen onnistunut.

Tarkastelen esitelmässäni *Memento moria* tiedollisena projektina ja kysyn, minkälaista tietoa teos tarjoaa lukijoilleen sekä miten se sen tekee. Dokumentaarisen sarjakuvan lajeihin kytkeytyvä teos, jonka on tehnyt sarjakuvataiteilija, jonka tuotannossa feminismillä ja aktivismilla on keskeinen rooli, vastaa myönteisesti nykysarjakuvassa vahvana vaikuttavaan, no, ”didaktiseen” vaateeseen tai odotukseen sarjakuvan mimeettisyydestä, poliittisuudesta ja/tai pedagogisuudesta, vaikkakin teos on tekijänsä mukaan syntynyt itseterapiana oman tarpeeseen.

Memento mori asemoituu ”toipumiskertomuksena” vastakertomukseksi lääketieteen sairauskertomuksille. Henkilökohtainen kokemus sairaudesta ja toipumisesta laajenee pohdinnaksi elämän rajallisuudesta, kuolemasta ja siitä, mikä elämässä on tärkeää. Poliittisia ulottuvuuksia on työn merkittävyyden ja suomalaisen hyvinvointiyhteiskunnan ja terveydenhuollon toimivuuden käsittelyssä. Sarjakuvan teemoja ovat potilaan kokemus terveydenhuollon kohteena olemisesta ja rajallisesta koskemattomuudesta, toipilaisuus tyyppillisenä mutta kuitenkin vaikeasti hahmotettavana prosessina ja hoiva. Kuten niin sanotut terveyssarjakuvat yleisemmin *Memento mori* tarjoaa lukijoille monenlaista informaatiota ja toteuttaa genreen liitettyä pedagogista potentiaalia. Sarjakuvan tyyli, joka on yhtäältä realistinen ja toisaalta vahvan symbolistinen (esimerkiksi visuaalisten metaforien ja värien käytössä), kutsuu lukijaa monitahoisiin tulkintoihin.

Toipumiskertomuksen ytimessä on subjektin suhde tietoon. Sarjakuvataiteen kuvaa ja sanaa yhdistävin kerronnallisoin keinoin kertomus hahmottaa päähenkilön muotoutumisen avuttomasta ja tietämättömästä hoivan kohteesta kriittiseksi oman elämän ja hoivan prosessien tarkkailijaksi.

Pipsa Keski-Hakuni
Aalto-yliopisto

Elämyksy esittävässä taiteissa (A3)

Olen suunnitellut ja valmistanut kolmekymmenvuotisen urani aikana kymmenittäin erilaisia eläinhahmoja esittävien taiteiden näyttämöille, urheilukisoihin ja mainoksiin. Sittemmin hakeuduin Aalto-yliopiston taiteiden ja suunnittelun tohtoriohjelmaan tutkimaan ei-inhimillisen

eläimen esittämisen konventioita. Väitöstutkimukseni aiheena on eläimyyden näyttämöllistäminen. Tutkin aihetta materiaalisen ekokritiikin viitekehyksessä, jossa inhimillinen, ei-inhimillinen, materiaalisuus, kokemuksellisuus ja diskursiivisuus kietoutuvat yhteen. Pyrin kehittämään ekologista lukutaitoani ylittämällä eri tieteen- ja taiteenalojen rajoja.

Professori Una Chaudhurin mukaan tarinankerronnassa aina Aisopoksesta Disneyn eläimille on annettu kieli mielihyvän luomiseksi ihmiselle ja opetuksiksi ihmisen paremmuudesta. Hänen mukaansa se on kieli, jolla imartelemme itseämme ja halveksimme vihollisiamme. Esittävien taiteiden eläimille annettu kieli voi olla näyteltyä, lausuttua, tanssittua, laulettua tai sävellettyä. Lisäksi eläimyyttä esitetään teatterin visuaalisella kielellä kuten puvuilla, tarpeistolla, maskeerauksella, projisoinneilla jne.

Pidän eläimyyttä luonteeltaan materiaalis-diskurssiivisen ilmiönä. Tämä tarkoittaa, että tarkastelen eläinhahmoja paitsi esittävien taiteiden ja skenografian osana myös jatkuvasti kasvavan yhteiskunta- ja kulttuuritieteellisen eläintutkimuksen viitekehyksessä, joka tarkastelee ei-inhimillisten eläinten asemaa ja merkityksiä kulttuurissamme ja yhteiskunnassamme, niiden representaatioita ja toimijuutta sekä ihmisen ja muiden eläinten välistä vuorovaikutusta.

Ei-inhimillisten eläinten ja ihmisten välinen suhde vaatii myös esittävien taiteiden eläindiskurssin kriittistä tarkastelua. Eläindiskurssi perustuu kielelliseen ja visuaaliseen performatiivisuuteen. Elämme muutoksen aikaa, joka vaatii moraalisia, eettisiä ja poliittisia valintoja.

Esitelmässäni kerron tuon esimerkkien kautta esille miten ei-inhimillisiä eläimiä representoidaan esittävässä taiteissa ja kysyn mitä eläin esittää ja mitä eläimellä esitetään? Mitä esitti Pirkko Saision Kansallisteatterille kirjoittamassa *Koivu ja Tähti* -näytelmässä (2017) jääkarhu, jonka puku oli tehty muovipusseista? Mitä esitettiin Suomen kansallisoopperan *Julius Caesar* -oopperan (2012) puudelilla, jonka pää piti saada irti? Mitä representoi ristilukki Yrjö Kokon kirjassa *Pessi ja Illusia* ja sen pohjalta tehdyssä samannimisessä baletissa Ristilukkaa esittävä tanssija?

Hanna Kleemola
Jyväskylän yliopisto

Kirjastojen sanataidetoiminta osallisuuden, hyvinvoinnin ja mielenterveyden edistäjänä (B4)

Syrjäytyminen ja mielenterveyden säröily ovat isoja sosiaalisia ja taloudellisia ongelmia, joiden selättämiseen tarvitaan laajaa monialaista yhteistyötä. Taide- ja kulttuurilähtöiset hyvinvointipalvelut voivat osaltaan auttaa ottamaan koppia yhteiskunnan kelkasta pudonneista ja putoamassa olevista. Yleiset kirjastot voivat tukea yhteiskunnallisesti heikossa asemassa olevia esimerkiksi järjestämällä osallistavaa ja hyvinvointia vahvistavaa sanataidetoimintaa. Yhteisölliset matalan kynnyksen sanataideaktiviteetit, kuten kirjoittajakerhot, lukupiirit, sarjakuvatyöpajat ja tarinankerrontaryhmät, istuvat luontevasti kirjastoon. Nykykirjaston keskeisiä yhteistyökumppaneita hyvinvoinnin edistämiseksi ovat muun muassa opetus-, kulttuuri-, nuoriso- sekä sosiaali- ja terveysalan toimijat.

Monialaista yhteistyötä, kirjaston sosiaalisen roolin vahvistamista, tarinoiden merkitystä ja kokemuksellisuutta on nostettu esiin esimerkiksi Turun ja Seinäjoen ammattikorkeakoulujen ja Jyväskylän yliopiston toteuttamassa Näkymättömät – Nuorten digitarinat -hankkeessa ja Lukemattomat mahdollisuudet -hankkeessa. Ensin mainittu hanke

tarjosi taidelähtöisiä työpajoja yhteiskunnan reunoille ajautumassa olleille nuorille aikuisille ja antoi kirjastolaisille eväitä verkostoitumiseen ja nuorten kohtaamiseen. Räpin, sarjakuvan, luovan kirjoittamisen ja digitaalisten tarinoiden kautta nuoret tulivat nähdyksi ja kuulluiksi. Jälkimmäisessä hankkeessa kirjastolaiset ottivat haltuunsa menetelmiä, joilla voidaan tukea heikosti lukevia nuoria nuorten mielenkiinnonkohteiden ja tarpeiden pohjalta. Esimerkiksi omaeläkertatyöpajassa osallistujilla oli mahdollisuus oman elämän tarkasteluun ja oman tarinan kertomiseen.

Aino-Kaisa Koistinen
Helsingin yliopisto

Sofia Bister
Jyväskylän yliopisto

”Luonto on lyyrinen mahdollisuus” – aikuisopiskelijoiden kokemuksia ympäristökirjoittamisesta (D1)

Nykyinen globaali ympäristökriisi vaatii muutoksia monilla ihmiselämän eri osa-alueilla. Yksi näistä on koulutus. Esimerkiksi kasvatustieteilijä Veli-Matti Värri (2018) on peräänkuuluttanut ympäristöpedagogiikkaa, jossa etsitään uusia tapoja elää maailmassa, osana ihmisten ja ei-inhimillisten olentojen sekä ympäristön moninaisia yhteenkietoutumisia. On myös ehdotettu, että tarvitsemme ilmasto- tai ympäristölukutaitoa, jonka avulla ihmiset pystyisivät omaksumaan tietoa muuttuvasta ympäristöstä ja toimimaan kestävästi sekä ympäristöä että muita ihmisiä ja eläinlajeja kohtaan. Suomessa myös perusopetuksen opetussuunnitelmaan on lisätty vaateita sekä ympäristön että ihmisten hyvinvoinnin huomioivasta ekososiaalisesta sivistyksestä. Esitelmämme käsittelee ympäristökirjoittamista osana ympäristöpedagogiikkaa – tai ympäristölukutaitoa. Tarkemmin sanottuna tarkastelemme, miten kirjoittamisen aikuisopiskelijat kokevat ympäristökirjoittamisen harjoitukset ja millaisena he näkevät kirjallisuuden ja kirjoittamisen roolit ympäristökriisin aikana. Millaisia mahdollisuuksia kirjoittamisella – ja myös kirjallisuudella laajemmin – voi kirjoittamisen harrastajien mielestä olla ihmisten ympäristösuhteen kehittämiseksi?

Esitelmämme pohjaa vuonna 2022 toteutettuun ympäristökirjoittamisen työpajaan, jossa opiskelijoilla teetettiin erilaisia luovan kirjoittamisen harjoituksia. Aineistona toimii kysely, jossa kartoitettiin opiskelijoiden kokemuksia työpajasta, työpajassa kerätyt kaunokirjalliset tekstit sekä yhteisöllisestä ympäristökirjoittamisesta kollaasista otetut valokuvat. Menetelmällisesti tutkimus asettuu empiirisen ekokritiikin, humanistisen ympäristötutkimuksen ja ympäristöpedagogiikan kentille.

Tutkimuksemme osoittaa, että kirjoittamisen opetukseen hakeutuneiden aikuisten mielestä kirjallisuudella ja kirjoittamisella on merkitystä ympäristökriisissä – esimerkiksi tiedon välittäjänä ja tunnekokemusten käsittelijänä. Opiskelijat suhtautuivat kuitenkin myös kriittisesti siihen, että kirjallisuudella tulisi olla jonkinlainen poliittiseen vaikuttamiseen pyrkivä funktio. Kirjoittamisen opiskelijoita kiehtoikin ympäristökirjoittamisessa myös kirjoittamisen materiaalisuus luonnossa kirjoittaessa sekä luonnon tarjoamat ”lyyriset mahdollisuudet” kirjoittamiselle. Kirjoittavien aikuisopiskelijoiden kanssa tehty tutkimus avaa kiinnostavia kysymyksiä siitä, miten tutkimustuloksia voisi soveltaa eri ikäryhmille ja oppijoille, joita kirjoittaminen ja kirjallisuus eivät lähtökohtaisesti kiinnosta.

Lähteet

Värri, Veli-Matti 2018: *Kasvatus ekokriisin aikakaudella*. Tampere: Vastapaino. ePUB

Maarit Koivisto ja Jussi-Pekka Hakkarainen

Kansalliskirjasto

Ollaanko jo perillä? Kansalliskirjaston näkökulma kirjallisuudenhistorian uusiin metodeihin (A1)

Kansalliskirjasto on ollut ja on edelleen tutkijan partnerina useammankin kirjallisuushistoriaa uusin menetelmin ja metodein tutkivassa hankkeessa. Yleisellä tasolla tarkasteltuna, voidaan todeta, että digitoidut aineistot ja niiden mobilisointi kolmansiin järjestelmiin ovat mahdollistaneet uudenlaisia kysymyksenasetteluita ja tulkintojen kirjallisuudenhistoriassa. Tässä esitelmässä tarkastellaan Kansalliskirjaston näkökulmasta näitä kehitysaskeleita ja hahmotellaan sitä tilaa, missä digitaalinen kirjallisuuden tutkimus tällä hetkellä on.

Digitaaliseksi muutetulla informaatiolla, olipa se sitten digitoituja aineistoja tai kirjaston velvoitteista syntyneitä metadatala, on analogisessa muodossa olevaan informaatioon verrattuna muutamia ilmiöitä etuja: aineisto on saavutettavissa, muokattavissa ja siirrettävissä eri ympäristöihin. Toisaalta tätä samaa aineistoa voidaan kritisoida sen otosmaisuudesta, vaikeaselkoisuudesta ja kirjastokeskeisyydestä. Näitä ongelmia voidaan toki ylittää tiiviimmällä yhteistyöllä ja vuoropuhelulla kirjaston ja tutkijan välillä.

Nähdäksemme yksi keskeisimmistä kehityslinjoista on ollut luennan muutos, joka ei ole kokonaan irrottanut heuristisesta, lähiluentaa korostavasta, lähestymistavasta: digitoituja aineistoja luetaan edelleen kuten painettua teosta. Tällä lähestymistavalla on omat ansionsa, mutta jo pelkkä sana- tai nimihaku missä käyttöliittymässä hyvänsä luo uusia mahdollisuuksia hyödyntää aineistoja. Tällaista lähestymistapaa on hyödyntänyt mm. Tomi Huttusen tutkimushanke, joka on paikantanut venäläisen kirjallisuuden käännöksiä digitoiduista kausijulkaisuista. Samalla on tuotettu uutta tutkimustietoa esimerkiksi venäläisten kirjailijoiden tunnettuudesta suomalaisessa lehdissä. Samaa lähestymistapaa on hyödyntänyt historioitsija Heikki Kokko paikalliskirjeiden parissa.

Siellä minne kone, Kansalliskirjaston tai tutkijoiden katse ei ole vielä ulottunut, on vielä meiltä piilossa olevaa potentiaalia, jolla voisi olla oma merkityksensä kirjallisuudentutkimukselle. Tutkimus ja yhteistyö on etenemässä tähän suuntaan mm. *Digital History for Literature in Finland*- ja *Suomalaisen kirjallisuuden atlas* -hankkeiden myötä. Siltikin paljon tuntuu jäävän vielä katveeseen: Olemmeko tunnistanee vaikkapa kausijulkaisuista kaunokirjalliset tekstilajit? Olemmeko kartoittaneet epätodennäköisten aineistojen mahdollisuudet? Olemmeko hyödyntäneet jo olemassa olevien avoimen datan palveluiden potentiaalia? Mitä linkitetty data tarjoaisi kirjallisuudentutkimukselle?

Päivi Koponen

Turun yliopisto

Ympäristötraumatietoisuuden kirjallisuuden opetuksen suuntia (D1)

Puhun väitöskirjatutkimukseeni perustuvassa esitelmässäni (ympäristö)traumatietoisuuden tuomisesta kestäväen kehityksen kasvatuksen mukaiseen kirjallisuuden opetukseen. Puhun

sekä äidinkielen ja kirjallisuuden opettajana että kirjallisuudentutkijana. Lähtökohtana ovat omat opetuksen kokemukseni siitä, että ympäristötuhoista lukemisen haasteena on usein jaettua lukemisen tilaa läpileikkaava turvattomuuden tunne. Tämä ilmenee erilaisina lukukokemuksena ja siitä puhumisen välttelyn muotoina: ympäristötuhoista lukemisessa heräävien tunteiden ja niistä puhumisen merkitys(tä) kielletään, vähätellään tai vältellään.

(Ympäristö)traumaattisen tiedon käsitteen taustalla on 2000-luvun moni- ja poikkitieteellinen traumatutkimus, joka on moninaistanut merkittäväällä tavalla trauman käsitteen käyttöarvoa. Traumaan ei ole mielekästä suhtautua pelkästään yksilöllisenä elämänhaasteena, sillä koko ajan moninaistuvat ympäristötuhot ja niihin kytkeytyvä (omankin) elämän päättymisen uhka ovat kaikille ihmisille turvattomuutta herättävä tila, jota ei voi ”ratkaista”. Tämä muokkaa väistämättömällä tavalla suhdetta menneeseen, nykyhetkeen ja tulevaisuuteen. (Ympäristö)traumatietoisuuden keskiössä on yhteisöllinen vastuu tunnereflektiiviseen kanssalukijuuteen, jotta yksilön tunnereaktiivinen ajattelu ja toiminta, kuten kohtuuton itsen ja toisten syyllistäminen ja siitä seuraava eristäytyminen, saavat mahdollisuuden muuntua kaiken elämän kannalta kestävämpään suuntaan.

Lähestyn kirjallisuuden opetusta yhtenä (ympäristö)traumatietoisuutta esiin nostavana ja sitä hyödyntävänä alueena. Uskon vakaasti siihen, että kirjallisuuden opetuksessa on mahdollisuus (ja velvollisuus) huomioida se, että turvallisuuden tunteella on ohittamaton merkitys lukutaidon kehittymisen kannalta. Osallistun tätä kautta nykyiseen lukutaitokeskusteluun, jossa on etsitty syitä lukutaidon tason laajaan heikentymiseen. Keskityn tutkimuksessani syiden etsimisen sijaan siihen, mitä lukemisen vaikeus herättää tunnetasolla: näen vaikeasti avautuvan tekstin lukemisen analogisessa suhteessa ratkaisemattomien ympäristötuhojen kanssa elämiseen. Väitän, että lukutaidon heikentyminen ei rajaudu koulumaailmaa koskettavaksi haasteeksi vaan laajenee itselukutaidon puutteeksi ympäristötuhojen keskellä. Näkemykseni perustuu siihen, että heikko lukutaito tuntuu aina jonkinasteisena toimijuuden menettämisen kokemuksena, johon ihmisen hermosto ohjaa reagoimaan erilaisin lamaantumisen, pakenemisen tai taistelemisen keinoin. Heikko lukutaito ohjaa ihmistä toisin sanoen tunnereaktiivisen toiminnan kehään, joka voi näyttäytyä ”vain” alisuoriutumisenä, kyynisyytenä tai välinpitämättömyytenä. Traumatietoisuus mahdollistaa turvallisen lukemisen tilan, jossa voi harjoitella tunnereaktiivisuuden muuttamista tunnereflektiivisyydeksi. Tavoitteenani on avata (ympäristö)traumatietoisuuden kestävä kehityksen kasvatuksen tarkoittavan kirjallisuuden opetuksen kontekstissa tiedon välittämistä, tunteiden kohtaamista ja toimijuuteen ohjaamista.

Jyrki Korpua
Oulun yliopisto

Suomalaisen spekulatiivisen fiktion, fantasian ja tieteisfiktion erityisyys (C1)

Alustuksessani pohdin Suomen kirjallisuuden niin sanottujen mielikuvituksellisten lajien eli (erityisesti) spekulatiivisen fiktion, fantasian ja tieteisfiktion näyttäytymistä kansainvälisessä poeettisessa vertailussa. Metodeinani tulevalle tiedeteokselleni aiheesta, eli mielikuvituksellisista lajeista suomalaisessa kontekstissa, on laaja-alainen konstruktivinen vertaileva kirjallisuushistoriallinen, ideahistoriallinen ja lajiteoreettinen luenta. Työni jatkaa, kehittää ja kokoaa yhteen aiempia tutkimuksiani, joissa olen pohtinut mm. suomalaisen postapokalyptisen nuortenkirjallisuuden paikallista lajiolemusta ja identiteetin kokemusta (Korpua 2017a), englannin kielen vaikutusta suomalaisessa tieteisfiktiossa (Korpua 2017b),

suomalaisen fantasian historiaa laajemmassa näkökulmassa (Korpua 2021) sekä lasten ja nuorten fantasian tutkimusta Suomessa (Korpua 2022).

Pohdin suomalaisen mielikuvituksellisen kirjallisuuden nykyisiä erottuvia ja keskeisiä lajijominaisuuksia suhteessa lokaaliin ja globaaliin traditioon. Olen erityisesti kiinnostunut oletetun lukijan roolista, tekstin konteksteista sekä ylläpidetystä keskustelusta tradition kanssa. Alustuksessani käsittelen tekstien konstruktioita, temaattisia lajijominaisuuksia sekä keskeisiä motiiveja ja elementtejä. Mitkä tekijät erottavat ja/tai yhdistävät kirjallisuustraditiotamme ja lajipoetiikkaa paikallisessa ja kansainvälisessä kontekstissa? Aiemmassa tutkimuksessani olen avannut joitakin tällaisia piirteitä, kuten nostalgiaa, (erityiseksi väitettyä) luontokuvaa sekä reaalisen maantieteellisen sijainnin sekä historiallisen ihmiskuvan piirteitä. Alustuksessani pohdin myös näiden (sekä uusien esille nousevien) piirteiden kautta ajoittain stereotypisoivien näkökulmien haasteita sekä metodisia haasteita, joita laajan tekstiryhmän kautta hahmoteltu tietynlainen ”kollektiivinen representaatio” ja koettu tai oletettu identiteetti aiheuttaa.

Mainitut varhaisemmat tutkimukset:

Korpua, Jyrki 2022: ”Mielikuvitukselliset maailmat. Lasten ja nuorten fantasian tutkimuksesta”. Teoksessa *Johdatus lastenkirjallisuuden tutkimukseen*, toim. Kaisa Laaksonen. Tampere: Lastenkirjainstituutti, 153–166.

Korpua, Jyrki 2021: ”Suomalainen fantasia”. Teoksessa *Fantasia. Lajit, ilmiö ja yhteiskunta*, toim. Jyrki Korpua, Irma Hirsjärvi, Urpo Kovala & Tanja Välisalo. Jyväskylä: Nykykulttuuri, 125–143.

Korpua, Jyrki 2017a: ”Mitä otat mukaasi tästä maailmasta? Postapokalyptisen nuorten fiktion lainalaisuudet K. K. Alongin romaanissa *Kevätuhrit*”. *Kirjallisuudentutkimuksen aikakauslehti Avain*, 22–36.

Korpua, Jyrki 2017b: ”Spekulatiivinen fiktio valtakielen markkinoilla”. Teoksessa *Maamme romaani. Esseitä kirjallisuuden vuosikymmenistä*, toim. Jussi Ojajärvi & Nina Työlähti. Jyväskylä: Nykykulttuuri, 291–309.

Elise Kraatila
Tampereen yliopisto

Spekulatiivinen ja kokemuksellinen tieto 2000-luvun pandemiafiktiossa (B1)

Erilaiset epidemiat ja pandemiat ovat olleet maailmankirjallisuuden ja populaarikulttuurin aihepiiriä halki vuosisatojen – milloin reflektioina todellisista historiallisista pandemoista (esim. Giovanni Boccaccion *Decamerone*), milloin spekulatiivisina visioina ihmiskunnan tai sivilisaation lopusta (esim. Mary Shelleyyn *The Last Man*). 1900-luvun loppupuolella ja 2000-luvun alussa, kun vakavan pandemian läpi elämisen kokemus on hiipunut elävästä kollektiivisesta muistista, spekulatiiviset, kauhu- tai tieteisfiktiiviset ovat olleet vallitseva tapa käsitellä pandemoita kirjallisuudessa; vuonna 2020 alkanut Covid-19-pandemia on kuitenkin muuttanut tilannetta. Sen myötä pandemiafiktioista on tullut paitsi kenties ennennäkemättömän suosittua, myös uudella tavalla relevanttia lukijoiden (oletetulle) kokemusmaailmalle. Spekulatiivisen leikin ohella viime vuosien pandemiafiktiossa korostuukin kokemuksellinen autenttisuus: tällainen fiktio ei pelkästään maalaile tieteisfiktiviisiä uhkakuvia, vaan perustelee relevanssiaan vetoamalla myös lukijoiden henkilökohtaiseen kokemustaustaan.

Kraatilan esitelmä luo katsauksen nykyfiktion pandemiakertomusten kenttään metamodernistisen tiedonintressin näkökulmasta. Postmodernia kyynisyyttä ja autenttisen representaation koettua mahdottomuutta vastaan käyvä metamodernismin eetos pitää sisällään pragmaattisen tietokäsityksen, jonka nojalla autenttinen todellisuuskuvaukseen sitoutuminen on taiteen merkittävä eettinen tehtävä tässä globaalien kriisien ajassa. Fiktiolla on täten tiedollinen intressi kertoa jotain todellisuuden kokemuksesta ja auttaa lukijoita suunnistamaan epävarmassa maailmassa. Myös nykypäivän pandemiafiktiossa on havaittavissa tällainen metamodernistinen käsitys fiktion tiedollisesta tehtävästä. Yhtäältä spekulatiiviset, tulevaisuusnäkyviä ja ajatusleikkettä rakentavat pandemiakuvaukset – kuten Emily St. John Mandelinin *Station Eleven* (2014), Sequoia Nagamatsun *How High We Go in the Dark* (2022) ja Hanya Yanagiharannin *To Paradise* (2022) – vastaavat tarpeeseen ymmärtää globaaleja kriisejä niiden täydessä, ihmiskokemuksen ylittävässä mittakaavassa sekä ennakoita tulevaa. Toisaalta yleisön viimeaikaiseen pandemiakokemukseen voimakkaasti nojaava, realistisempi pandemiafiktio – kuten Alexandra Salmelan *56, oletan* (2021) ja Mandelinin *Sea of Tranquility* (2022) – pyrkii autenttiseen eletyn kokemuksen toisintamiseen ja mielekkääseen todellisuuden reflektioon.

Tiia Kähärä
Helsingin yliopisto

Maailmassa olemista kokemassa – eksistentiaaliset tunteet Eeva-Liisa Mannerin novelleissa (A2)

Useita Eeva-Liisa Mannerin teoksen *Kävelymusiikkia pienille virtahevosille ja muita harjoituksia* (1957) novelleja leimaa epätoden ja vierauden tunne. Päähenkilöt näkevät maailman kummallisena ja unenomaisena, vieraana ja keinotekoisena tai mielensisäiset tai taiteen maailmat arkitodellisuutta todellisempina. Toisinaan taas koetaan syvää yhteyttä luonnon, maailmankaikkisuuden tai toisien todellisuuksien kanssa. Usein kuvauksen kohteena on todellisuudentunteen vinoumat, hetket, jolloin tavanomainen tapa hahmottaa maailma ja oma olemassaolo osana sitä, murtuu. Nämä kaikki ovat esimerkkejä maailmassa olemisen kokemuksista eli eksistentiaalisista tunteista, joita Mannerin novelleissa kuvataan.

Eksistentiaalisten tunteiden käsite (Ratcliffe 2008, 2015) pohjautuu erityisesti fenomenologiseen ja mielen filosofian tutkimusperinteeseen. Eksistentiaaliset tunteet ovat perustavanlaatuisia kehollisia tunnekokemuksia maailmassa olemisesta: esimerkiksi vierautta, kotoisuutta tai irrallisuutta suhteessa ympäröivään maailmaan, toisiin ihmisiin tai jopa omaan itseen. Vaikka tätä maailmassa olemisen taustaa ei aina tiedosteta, se muokkaa kaikkea kokemista, ajattelua ja toimintaa, sillä se esimerkiksi värittää tapaa, jolla hahmotamme itsemme, ympäröivän todellisuuden ja mahdollisuudet toimia maailmassa. Eksistentiaaliset tunteet toimivat myös fiktiivisen maailman perustana, jonka valituksen läpi fiktiivinen maailma nähdään, tunnetaan ja koetaan. Eksistentiaaliset tunteet voivat näkyä siksi myös esimerkiksi kaunokirjallisen tekstin emotionaalisessa sävyssä, tunnelmassa tai näkökulmahenkilön asenteissa ja käsityksissä siitä, mikä on tarinamaailmassa mahdollista.

Tarkastelen esitelmässäni eksistentiaalisia tunteita eli maailmassa olemisen kokemuksia Eeva-Liisa Mannerin 1950-luvun novelleissa. Analysoin, millaisia erilaisia eksistentiaalisia tunteita novellit kuvaavat, millä keinoilla ne rakentuvat teksteihin sekä mikä merkitys maailmassa olemisen kokemuksen kuvauksilla on osana Eeva-Liisa Mannerin modernistista poetiikkaa.

Minän ja maailman suhde on modernismissa keskeinen kuvauksen kohde ja kokemus maailmassa olemisesta keskeinen tuntemusrakenne. Eksistentiaalisten tunteiden analyysi avaakin kiinnostavan näkökulman Mannerin modernistiseen poetiikkaan. Teoksen tajunnankuvaus sekä tapa kuvata maailmassa olemisen kokemusta suhtautuu kiinnostavasti nykyisiin enaktivistisiin käsityksiin mielestä kehollisena ja aktiivisessa toiminnassa ympäristön kanssa muodostuvana. Novelleissa haastetaan kartesiolaista mielen ja kehon erontekoa ja etsitään merkityksiä muun muassa kehollisista ja esitietoisista kokemisen tavoista.

Miikka Laihinen
Turun yliopisto

”Kaikki se aika tällä kielekkeellä”. Ajan kokeminen Olli-Pekka Tennilän fragmenttimuotoisessa runoteoksessa *ololo* (2008) (C6)

Tarjoan Kirjallisuudentutkimuksen päiville 2023 suomalaisen fragmenttimuotoisen nykyrunouden aikakokemusta käsittelevää esitelmää. Esitelmä niveltyy osaksi nykyfragmentin ilmaisukeinoja tarkastelevaa post doc -tutkimustani Turun yliopistossa. Esitelmän ongelmanasettelu ja analyysiesimerkit pohjautuvat tutkimusartikkeliin, joka on tätä kirjoittaessa kotimaisen kokoomajulkaisun toimitusprosessissa.

Fragmenttimuotoisessa nykyrunoudessa ilmaisu jäsentyy yksittäisten runojen sijaan useampien samalle sivulle painettujen tekstien – ja aivan erityisesti näiden tekstien välisten keskinäisten suhteiden – varaan. Tutkimukseni keskeisiin hypoteeseihin lukeutuu ymmärrys ajasta fragmenttimuotoisessa ilmaisussa korostuvana piirteenä. Katkelmallinen, erilaisille tekstienvälisille kytkeytymisille ja leikkautumisille perustuva muotoratkaisu keskeistää (joskin samalla myös problematisoi) usein kysymyksen ajasta ja ajan kokemisesta. Useiden tekstien taittaminen samalle sivulle viittaa ajatukseen ilmaisun jatkumollisuudesta, mutta samaan aikaan fragmenttimuodon katkelmallisuus, tekstejä toisistaan erottava tyhjänvalkoinen tila, tuottaa toistuvia katkoksia tähän tekstuaaliseen jatkumoon.

Esitelmässäni luen runoilija Olli-Pekka Tennilän fragmenttimuotoa hyödyntävää esikoisteosta *ololo* (2008) fragmenttimuodon ja ajan kokemisen välisen suhteen näkökulmasta. Nostan teoksesta esille lukuisia sellaisia tekstiesimerkkejä, joissa kysymys ajan ja kokemi(/uk)sen välisestä suhteesta nousee korostuneesti esille.

Tennilän fragmentti-ilmaisussa aika ja sen kokeminen hahmottuu usein pikemmin ongelma(llise)na, monimutkaisena suuntien ja suhteiden vyyhtinä, kuin esimerkiksi lineaarisena ja selkeänä kokonaisuutena. Keskityn esitelmässäni näihin kokemisen vyyhteihin. Käsitteellisellä tasolla palmikoin analyysini ranskalaisen filosofin Gilles Deleuzen (1925–1995) teoksessaan *Logique du Sens* (1969) ehdottamaan jakoon ajan kahden tason tai ulottuvuuden, aionin ja kronoksen, välillä. Deleuzen käsitteellistys ammentaa paitsi länsimaisen filosofian historiasta, myös itsessään kaunokirjallisuudesta: koko *Logique du Sens* -teosta voi lähestyä käsitteellisesti intensiivisenä tutkimuksena Lewis Carrollin (1832–1898) tuotannosta.

Toisenlaisen eläimen kokemuskulma (D4)

Gérard Genetten laatima fokalisaation käsite on vakiintunut kirjallisuuden- ja myöhemmin muuhunkin taiteentutkimukseen. Termillä Genette viittaa kerronnan perspektiiviin, joka vastaa kaunokirjallisessa tekstissä aistihavainnoista mutta myös tiedollisista, ideologisista ja emotionaalisista arvotuksista. Sängen usein, varsinkin kirjallisuudentutkimuksen ulkopuolella, käytetään arkista ilmaisua näkökulma, johon viittaa myös aiemmin fokalisaatio-käsitteen avaamisessa hyödyntämäni sana perspektiivi. Molemmat tarkoittavat näkövaikutelmaa ja pohjautuvat näköaistiin, joka on ihmiseläimelle usein erittäin keskeinen aistimistapa.

Esitelmässä tarjoan näkökulman tilalle tai rinnalle kokemuskulman käsitettä. Se laajentaa fokalisaation käsitettä kattamaan selkeämmin myös kokemiseen liittyviä havaintoja ja olemisen tapoja ja liikkuu näin pois päin melko rationalistisista ja täten ihmiskeskeisistä kognitioon, tunteisiin ja moraalisiin liittyvistä arvotuksista. Ennen kaikkea se kuitenkin laajentaa fokalisoijien joukon sisältämään muunlaisia eläimiä silloinkin, kun kyseessä ei ole antropomorfoitu henkilö hahmo, sillä monilla muilla eläinlajeilla näköaisti on merkitykseltään heikompi tai se on laadultaan täysin erilainen kuin ihmisellä. Sen sijaan toisenlaisen eläimen dominoiva tapa aistia, hahmottaa, hankkia ja välittää tietoa maailmasta voi perustua kykyihin, joita ihmisellä ei ole tai ne ovat ihmisellä heikkoja. Tällaisia kykyjä ovat esimerkiksi horrostaminen, infrapunanäkö ja kaikuluotaaminen.

Käsite soveltuu antroposentrismikriittisiin tutkimussuuntauksiin mutta tulee samalla välttäneeksi myös ableismia; suinkaan kaikki ihmisetkään eivät näe tai näköaisti ei ole heidän vahvin aistinsa.

Esitelmässä tarjoan käsitteen tueksi kaunokirjallisia esimerkkejä lastenkirjallisuudesta. Karhunpentu Mur tutustuu hakkuuraiskioon hajuaistinsa, tuulen tulkittamisen, vanhojen kokemustensa ja leikin avulla Kaisa Happonen ja Anne Vaskon kuvakirjassa *Mur ja mitä tuuli toi* (2022). Reetta Niemelän *Uljas*-lastenromaaneissa (2015-) hevosia ja poneja ymmärretään hevosten kokemuskulman kautta, herkkinä lauma- ja saaliseläiminä, jotka ovat erinomaisia kehonkielen lukijoita, mutta joiden ensisijainen kieli on kuitenkin hevonen, ei ihmisen elekieli. Kokemuskulman huomiointi voi tarkoittaa myös ihmisen aiheuttaman kivun ja tuhon vaikutusten kuvaamista tai toisaalta ihmiskunnan täydellistä poissulkemista, kuten tehdään Linda Bondestamin kuvakirjassa *Mitt bottenliv. Av en ensam axolotl* (2019), joka samastuu aksolotlin kokemuskulmaan olemalla kerronnaltaan hersyvän aksolotlikeskeinen silloinkin, kun hyökyaalto hävittää (ihmis)elämää kuivalta maalta.

Maria Lassén-Seger
Åbo Akademi

Mia Österlund
Åbo Akademi

Julia Tidigs
Helsingfors universitet

TIPPELILL – Den svenska barnlitteraturkritiken och -forskningen i Finland (2022–2026) (C1)

Föredraget presenterar översiktsprojektet *TIPPELILL Den svenska barnlitteraturkritiken och -forskningen i Finland* (Svenska Litteratursällskapet i Finland), som undersöker när och hur ett litteraturkritiskt offentligt samtal och en professionell forskningsdiskurs växer fram kring den svenska barnlitteraturen i Finland. Projektet studerar därför dels den barnlitterära *litteraturkritik* som initieras av tidiga aktörer redan vid sekelskiftet 1700–1800, via Zacharias Topelius' genomgripande insatser för barnbokskritiken under 1800-talet fram till 1900- och 2000-talens professionella barnlitteraturkritik i form av recensioner, debatt- eller översiktsartiklar i dagspress, kulturtidskrifter och kulturjournalistik på nätet. Dels undersöks den *forskning* som bedrivits kring den svenska barnlitteraturen i Finland från essäistiska studier i början av 1900-talet över genombrottet under 1960- och 1970-talen fram till dagens etablerade barnlitteraturforskning. Detta utgående från Boel Westins (2011) tes att barnlitteraturforskningen globalt utvecklats i olika faser över en längre tid: från etablering via konsolidering till differentiering.

Projektets huvudsakliga forskningsmetod är diskursanalytisk (Foucault 1969/2011, Westin 2011). Utifrån en inledande inventering och materialinsamling genom sökningar i databaser och digitala arkiv görs nedslag för textnära analys. Målet är ett översiktsverk som tecknar de viktigaste brytpunkterna i den svenska barnlitteraturkritiken och -forskningen i Finland och gör nedslag i aktuella debatter och avgörande kritiker- och forskargärningar.

Utöver att presentera projektets övergripande premisser, fokuserar presentationen på att lyfta fram pågående vägval, avgränsningar och definitioner kring den svårfångade "litteraturen på svenska i Finland" (Malmio 2020), den databasskugga som förekommer kring barnlitterärt material (se Biström 2021) samt insamlandet och analyserandet av recensioner och litteraturkritik (se t.ex. Kåreland 1977, Rydén 1987, Holmström 1988, Kåreland 1997, Heikkilä-Halttunen 2000, Forser 2002, Englund & Kåreland 2008, Svedjedal 2012, Samuelsson 2013, Arping 2019). Genom att presentera några konkreta nedslag från undersökningsperioden, demonstreras såväl projektets övergripande premisser och utmaningar som några aktuella fynd.

Referenser:

Arping, Åsa (2019): *Swedish Women's Writing on Export: Tracing Transnational Reception in the Nineteenth Century*, red. Yvonne Leffler m.fl. Göteborg: LIR.

Biström, Anna (2021): "Forskarnas favoriter och det stora utforskade: En grovgenomgång av finländska skönlitterära författare på svenska 1830-1930 och deras synlighet i databasreferenser och sekundärlitteratur", *Samlaren* 142, s. 188-239. <http://uu.diva-portal.org/smash/get/diva2:1643757/FULLTEXT01.pdf>

- Englund, Boel & Lena Kåreland (2008): *Rätten till ordet: en kollektivbiografi över skrivande Stockholmskvinnor 1880-1920*. Stockholm: Carlsson.
- Forser, Tomas (2022): *Kritik av kritiken: 1900-talets svenska litteraturkritik*. Gråbo: Anthropos.
- Foucault, Michel [1969] (2011): *Vetandets arkeologi*. Lund: Arkiv.
- Heikkilä-Halttunen, Päivi: *Kuokkavieraasta oman talon haltijaksi: Suomalaisen lasten- ja nuortenkirjallisuuden institutionalisoituminen ja kanonisoituminen 1940–1950-luvulla*. [Diss.] Helsinki: SKS, 2000.
- Holmström, Roger (1998): *Karakteristik och värdering: studier i finlandssvensk litteraturkritik 1916–1929*. [Diss.] Åbo: Åbo Akademis förlag.
- Kåreland, Lena (1977): *Gurli Linders barnbokskritik: Med en inledning om den svenska barnbokskritikens framväxt*. [Diss.] Stockholm: Bonnier.
- Kåreland, Lena (1997): *Traditionalist och smakdomare: Eva von Zweigbergks barnbokskritik under 1940-talet*. Uppsala: Uppsala univ. Avdelningen för litteratursociologi.
- Malmio, Kristina (2020): "Finland-Swedish Minority Literature: Social, Economic, Cultural and Literary Aspects", i *Ways of Being in the World: Studies on Minority Literatures*, red. Johanna Laakso, Wien, s. 29, 36–44.
- Rydén, Per (1987): *Domedagar: Svensk litteraturkritik efter 1880*. Lund: Avd. för pressforskning, Litteraturvetenskapliga institutionen, Univ.
- Samuelsson, Lina (2013): *Kritikens ordning: Svenska bokrecensioner 1906, 1956, 2006*. [Diss.] Karlstad: Bild, text & form. urn:nbn:se:kau:diva-27225
- Svedjedal, Johan, red. (2012): *Litteratursociologi: texter om litteratur och samhälle*. 2. uppl. Lund: Studentlitteratur.
- Westin, Boel (2011): "Barnlitteraturforskningens arkeologi", *Barnboken* 34:1. DOI: <https://doi.org/10.14811/clr.v34i1.24>

Johanna Latva
Turun yliopisto

Vaiettu kokemus näkyväksi kaunokirjallisuuden keinoin (A5)

Naisia on kriisiaikoina häpäisty siveettömän käytöksen takia hiustenleikuulla. "Pään keritsiminen" on tullut tunnetuksi varsinkin toisen maailmansodan jälkeen eri puolilla Eurooppaa. Suomessa toteutetusta rangaistuskeinosta on puhuttu julkisesti vähän. Tieteellisessä tutkimuksessa asiaa on sivuttu, mutta perusteellista tutkimusta aiheesta ei ole. Etnologian väitöskirjani käsittelee naisten kaljuutta heidän omakohtaisen kerrontansa sekä julkisen keskustelun kautta. Yhtenä tutkimusaiheenani on häpäisty hiuksettomuus, jota myös Suomessa esiintyy.

Tutkimustani varten olen käynyt läpi naisten hiustenleikkuuseen sodan aikana liittyvää muistitietoaineistoa ja tutkimuskirjallisuutta. Esimerkiksi Museoviraston arkistossa on muistitietoaineistoa, jossa asiasta kerrotaan. Aineistoa yhdistävä piirre on se, että hiustenleikkuut rangaistuksena on aina tapahtunut jollekin toiselle. Omakohtaista kokemukserontaa aiheesta ei ole löytynyt.

Sotien jälkeisessä kotimaisessa kaunokirjallisuudessa aiheesta kuitenkin kerrotaan juuri omakohtaisen kokemuksen kautta. Esimerkiksi Tommi Kinnusen *Ei kertonut katuvansa* (2020) ja Ritva-Kaija Laitisen *Pahan morsian* (1986) romaaneissa päähenkilöiltä leikataan hiukset Norjan pakomatkan aikana ja he palaavat Suomeen hiuksettomina. Samoin Katja Kallion romaanissa *Tämä läpinäkyvä sydän* (2021) ja Laura Lähtenmäen novellissa

Tummuva vihreys (Toinen tuntematon, 2017) normien vastainen suhde saa päähenkilön pohtimaan tekonsa seurauksia ja pelkäämään pänsä ajelun puolesta.

Esitelmässäni pohdinkin sitä, miten kaunokirjallisuudessa käsitellään aihetta, josta ei ole olemassa omakohtaista kerrontaa historiallisissa lähteissä. Mihin kirjailija pohjaa tietonsa, kun tutkimusta tai kirjoitettua alkuperäisaineistoa ei ole? Miten kirjallisuuden kautta saadaan kuuluviin vaiettu tai vaiennettu kokemus? Miten kaunokirjallisuutta voi käyttää osana kulttuurin- ja historiantutkimusta?

Markus Laukkanen
Tampereen yliopisto

Emergentti tekijyys ja internetin kertomukset nykyfiktiosta (B1)

Internet on mediaympäristönä muuttanut kertomuksia perustavanlaatuisella tavalla. Laukkanen esitelmä käsittelee nykyfiktiosta, kuten HBO:n *Game of Thrones* -sarjasta internetissä jaettuja paratekstuaalisia kertomuksia. Paratekstuaalinen tarinankerronta mahdollistaa lukijayhteisöille osallistumisen teosten legitiimien merkityssisältöjen rakentamiseen. Internetissä tekijä menettää määräysvaltaa tekstien merkityksistä: perinteisen tekijän tilalle tulee neuvoteltu, emergentti tekijyys, jota lukijayhteisöt pystyvät hallitsemaan kertomalla tarinoita.

Digitaalisen teknologian mahdollistamat muutokset siinä, miten kertomuksia levitetään, mainitaan usein metamodernismin teorioissa yhtenä nykykulttuurin piirteinä. Aihepiiri on kuitenkin jäänyt liian vähälle huomiolle tutkimuksessa, jonka julkilausuttu tarkoitus on diagnosoida ja kuvailla nykykulttuurin luonnetta. Suurin osa metamodernismia käsittelevästä tutkimuksesta keskittyy yhä analysoimaan kertomusentutkimuksen perinteisiä kohteita, kuten romaaneja ja elokuvia, ja teoretisoimaan näiden pohjalta uuden kulttuurisen dominantin luonnetta. Laukkanen esitelmä käsittelee muuttuvaa lukijuutta, tekijyyttä sekä kertomusten merkitysten muodostumista internetin määrittelemässä mediaympäristössä metamodernismin teorian valossa. Metamodernistinen lukija on internetajan lukija, ja metamodernistisen lukijan tavat merkityksellistää tekstejä ovat sidoksissa internetin ajan tekijyyden ja vallan kysymyksiin. Metamodernismille tyypillinen didaktinen autenttisuuden, totuuden ja oikeamielisyyden eetos näkyy internetin lukijayhteisöissä tavalla, joka valaisee nykykulttuurin teoriaa vähälle huomiolle jääneestä kulmasta.

Kati Launis, Aino Mäkikalli, Viola Parente-Čapková, Veli-Matti Pynttari ja Leo Lahti
Itä-Suomen yliopisto ja Turun yliopisto

Digitaaliset menetelmät ja aineistot Suomen kirjallisuushistorian uudistajina (A1)

Digitaalisuudesta on tullut osa kirjallisuudentutkimuksen menetelmiä, aineistoja ja tutkimusympäristöjä. Digitaalisesti suuntautunut kirjallisuudentutkimus on keskittynyt toisaalta digitaalisissa ympäristöissä tapahtuvan kirjallisuuden ja kirjoittamisen tutkimiseen ja toisaalta digitaalisia menetelmiä ja tutkimusympäristöjä kehittäviin ja soveltaviin digitaalsiin ihmistieteisiin, joiden piiriin konsortiohanke *Digital History for Literature in Finland* kuuluu. Hanke toteutetaan tietojenkäsittelytieteiden (TY), Kansalliskirjaston kokoelma- ja teknologia-asiantuntijoiden ja kirjallisuudentutkijoiden (UEF) välisenä yhteistyönä.

Hankkeen merkitys liittyy tiedonmuodostuksen periaatteiden tarkastelemiseen, aiemman historiakuvan kyseenalaistamiseen ja täydentämiseen. Sen tavoite on laajentaa vallitsevaa käsitystä Suomen kirjallisuushistoriasta uusien digitaalisten aineistojen ja menetelmien avulla. Hanke keskittyy Fennica-julkaisutietokannan bibliografiseen metadataan ja liittyy tässä mielessä Franco Morettin kehittämän *kaukolukemisen* piiriin, mutta yhdistää tähän (tietyn, edustavan teosjoukon) mikrotason lukemisen ja kontekstoinnin. Kokoelmatiedot kertovat tekijän/nimimerkin, otsikon, julkaisuvuoden, kustannuspaikan ja kustantajan, alkukielen ja julkaisukielen, joiden avulla pääsemme tutkimaan, millaista kaunokirjallisuutta Suomessa julkaistiin pitkällä 1800-luvulla. Mitkä lajityypit olivat suosiossa ja miten julkaisemisen ja tekijyyden käytännöt muuttuivat? Millä kielillä julkaistiin? Mitkä olivat Suomen kirjapääkaupungit? Otsikot kiinnostavat erityisesti parateksteinä, sillä ne sisältävät runsaasti lajimääreitä: mitä nämä kertovat aikalaisten tavasta jäsentää lajia kenties eräänlaisena lukijalle suunnattavana lukuohjeena? Paljonko on mukaelmia ulkomaisista hittiteoksista?

Parhaillaan kuratoimme Kansalliskirjaston koostamaa, signumien mukaan tehtyä Fennican julkaisulistaa vuosilta 1809–1917. Tavoitteenamme on koostaa tästä yli 9000 nimikkeen listasta rajatumpi kaunokirjallisuuslista eli se teosjoukko, jolle näkemyksemme 1800-luvun kirjallisuushistoriasta pohjaa ja jonka Kansalliskirjasto voi tarjota datasettinä tuleville tutkijoille. Tämä teosjoukko voisi toimia myös tulevaisuuden digitointiprojektien perustana. Seulomme esiin ensipainokset, kun taas esim. yksittäiset runot, runsaslukuinen lastenkirjallisuus, puheet, uskonnolliset kirjat, jäänevät pois tai muodostavat oman listansa. Lisäksi kartoitamme Fennican puutteita: sekä kokoelmista puuttuvia kirjoja että luetteloimattomia kirjoja.

Hankkeen keskeinen tavoite on myös kehittää avoimia digitaalisia menetelmiä ja tutkimusaineistoja tutkimusyhteisön ja suuren yleisön käyttöön. Hankkeessa kehitetään erityisesti bibliografisten kuvailutietojen louhintaan ja analysointiin soveltuvia välineitä, jotka mahdollistavat kirjallisuushistorian datalähtöisen tutkimuksen. Tämä tukee samalla kotimaiseen laskennallisten ihmistieteiden FIN-CLARIAH-infrastruktuurin kehitystyötä. Kansallisbibliografian sisältämiä tietoja yhtenäistetään ja täydennetään kattavien vertailujen tukemiseksi, ja myöhemmässä vaiheessa kokonaisuutta täydennetään lehtiaineistojen sisältämällä kaunokirjallisuudella.

Markku Lehtimäki
Turun yliopisto

Mimeettinen ja didaktinen kertomus: Romaani esteettisenä ja tiedollisena projektina (B2)

Suomalaisessa kirjallisuuskritiikissä näkyy edelleen uuskritiikin ihanteisiin palautuva mimeettisyyden vaatimus ja didaktisuuden väheksyminen. Romaania arvotetaan enemmän esteettisenä kuin tiedollisena projektina. Herman Raivion kritiikin mukaan ”vakavuus” toimii Sofi Oksasen Ukrainan nykytilannetta ruotivassa *Koirapuistossa* (2019) ”vetoavuuden” kustannuksella – toisin sanoen, kritiikin mukaan didaktisuus toimii siinä mimeettisyyden kustannuksella tai kertominen näyttämisen kustannuksella. Tämänkaltaisessa perinteisessä kritiikissä ei riittävästi huomioida sitä mahdollisuutta, että eri romaaneissa on erilaisia retorisia ja tiedollisia projekteja, joita nuo romaanit pyrkivät toteuttamaan. On toki mahdollista, että Oksasen fiktion läpi kuultaa hänen äänensä julkisena kirjailija-intellektuellina. Samassa hengessä Silvia Hosseini kirjoittaa, että Jari Tervon

kurdinaisen kokemuksista kertova romaani *Layla* (2011) herättää joissakin kohtauksissaan kysymyksen, kuka niissä puhuu, ja että tällöin voidaan kenties puhua myös toisen äänen omaksumisesta kulttuurisen omimisen mielessä. Vaikka kritiikki osuukin oikeaan siinä, että *Laylassa* on näkyvissä kulttuurisia stereotyyppisiä, se ei huomioi kerronnan hyödyntämää moniäänisyyttä ja vapaata epäsuoraa esitystä. Tässä esitelmässä pyritään esittämään, että didaktisuus sinänsä ei ole Oksasen tai Tervon romaaneissa eettinen ja esteettinen ongelma. Kysymys on pikemminkin siitä, mikä on kunkin yksilöllisen romaanin eettis-esteettinen projekti ja mihin se pyrkii mimeettisillä ja didaktisilla keinoillaan. Globaali nykyromaani asettaa joka tapauksessa uusia haasteita tekijän äänen ja ”romaanin tiedon” kysymyksille, koska esimerkiksi vakavasti itsensä ottava ympäristökysymyksiä tai monikulttuurisia aiheita käsittelevä romaani ei voi kertoa kompleksisesta globaalista maailmasta tukeutumalla konventionaalisiin allegorisiin tarinamalleihin.

Hanna Liljeqvist
Åbo Akademi

Bekännelsen som en flickig erfarenhet: Flickors personliga skrivande i samtida svensk ungdomslitteratur (C2)

Skrivande och flickskap har länge betraktats som nära sammanflätade företeelser såväl inom som utanför fiktionen (Friddle 167; Hallberg 117; Keller 7). Exempelvis beskriver Jessalynn Keller skrivpraktiker såsom dagboksskrivande och brevväxling som ”dominant girlhood tropes with both historical and contemporary significance” vilka i sin tur formar en ”longstanding part of girls’ culture” (Keller 7). I denna presentation undersöks hur sammanflätningen mellan skrivande och flickskap tar sig uttryck i ett urval skildringar av unga kvinnors dagboksskrivande och bloggande i samtida svensk ungdomslitteratur. Presentationen tar avstamp i föreställningen om bekännelsen som en typiskt flickig erfarenhet, vad jag här kallar *flickbekännelsetraditionen*. Detta begrepp är inspirerat av tidigare studier om flickors skrivande i ungdomslitteraturen (se t.ex. Bherer; Day; Friddle), liksom av Michel Foucaults teorier om bekännelsen. Som bland andra Megan E. Friddle påpekar speglar nämligen både litterära och historiska redogörelser för flickors skrivpraktiker en tanke om att flickor skulle ha ett särskilt stort behov och särskild nytta av att uttrycka sina känslor och funderingar i skrift (Friddle 167–169). Skrivandet framställs ofta i termer av välgörande ventiler och personlig utveckling genom introspektion – men pennan och tangentbordet blir också, i Foucaults anda, verktyg för självdisciplinering. Presentationen belyser hur själva handlingen att bekänna i skrift blir en flickigt kodad erfarenhet med långa, delvis problematiska, anor och i vidare bemärkelse en erfarenhet som bidrar till görandet av flickskap. Med hjälp av exempel ur samtida svenska ungdomsböcker visas hur flickkaraktärernas skrivande dels befäster, dels leker med och utmanar denna långa tradition av att betrakta det personliga skrivandet som flickornas domän.

Litteratur

Bherer, Valerie. ”Girls Write Back. Feminism and Disordered Writing”. *Gender(ed) Identities. Critical Rereadings of Gender in Children’s and Young Adult Literature*, redigerad av Tricia Clasen och Holly Hassel, Routledge, 2017, s. 268–280.

Day, Sara K. *Reading Like a Girl. Narrative Intimacy in Contemporary American Young Adult Literature*. University Press of Mississippi, 2013.

Foucault, Michel. *Sexualitetens historia. Band 1. Viljan att veta*. Daidalos, 2002.

Friddle, Megan E. "From Betsy-Tacy to the Blog. Diary-Keeping, Self-Narrative and Adolescent Identity in American Girls' Books". *Girls' Series Fiction and American Popular Culture*, redigerad av LuElla D'Amico, Lexington Books, 2016, s. 165–186.

Hallberg, Kristin. "Änglaprinsessa och flickbyting. Några svenska flickskildringar". *Läs mig – sluka mig! En bok om barnböcker*, redigerad av Kristin Hallberg, Natur & Kultur, 1998, s. 99–150.

Keller, Jessalynn. *Girls' Feminist Blogging in a Postfeminist Age*. Routledge, 2018.

Svante Lindberg
Åbo Akademi

Erfarenhet och sanning i tre romaner av Michel del Castillo: härkomst, trauma, översättning (C2)

I föredraget undersöker jag tre romaner av Michel del Castillo (f. 1933), en franskspansk författare med en lång karriär bakom sig som inleds med *Tanguy. Ett barn i vår tid* (1957). Den skildrar bl.a. ett barns upplevelser i de tyska koncentrationslägren. Författarskapet har både beröringspunkter med och skiljer sig från andra stora franska efterkrigsförfattare som Patrick Modiano och Annie Ernaux. Del Castillo är en bland flera spanska exilförfattare i Frankrike efter spanska inbördeskriget och kan i viss mån sättas i relation till translinguala/tvärspråkliga strömningar eftersom han valt franska som litteraturspråk (Duhan). Hans romaner är ofta skrivna som ett slags dialoger där frågor om språk, romantillkomst, kulturell tillhörighet, spansk 1900-talshistoria och spansk kulturell essens står i centrum. Jag utgår från temana "härkomst", på franska *filiation* (Viart), och "översättning" förstått i vid bemärkelse (Walkowitz), för att frilägga ett gradvis mer och mer komplext förhållande till identitet, litterärt skapande, spansk historia och ett ontologiskt spanskt platsförhållande, något som samtidigt bestäms av separationens och krigets trauma. Vidare är dynamiken mellan subjektiv och kollektiv kulturell identitet viktig. I *Rue des Archives* är perspektivet familjen och i synnerhet förhållandet till modern. I *Le crime des pères* behandlas fadersfiguren på ett metaforiskt sätt för att bl.a. belysa minnet av diktaturens livsvillkor. I *La vie mentie* sätts spänningen mellan individ och spansk kulturell identitet i ett 1900-talsperspektiv i fokus. Spänningen mellan erfarenhet, språk och sanning är återkommande hos del Castillo som ofta hävdar att hans enda referensram är språket och att hans uttrycksmedel är romanen och inte självbiografin eller autofiktionen. Den sanning han skildrar är språkets sanning och inte erfarenhetens. Detta är delvis paradoxalt eftersom han skriver på franska om spanska ämnen och det gör att frågan om tvärspråkighet/translinguism som något som går bortom tvåspråkighet blir relevant att diskutera.

Teoretiska referenser (urval)

Duhan, Alice. 2021. *Les langues du roman translingue*. Stockholms universitet: Romanska och klassiska institutionen.

Viart, Dominique. 2021. "Le récit de filiation" in Chelebourg, Ch. et al. *Héritage, filiation, transmission*, Louvain-la-Neuve: Presses universitaires de Louvain, s. 199-212.

Walkowitz, Rebecca L. 2015. *Born Translated*. Columbia University Press.

Ida Lowndes
Helsingin yliopisto

Olli Löytty
Turun yliopisto

Moniääninen essee: esseeminä säätelee dialogista tilaa (C6)

Essee on perinteisesti tekstilaji, jossa kirjoittajan omat kokemukset ja näkemykset voivat olla voimakkaasti esillä. Toisaalta esseissä usein myös viitataan lähteisiin, referoidaan ja esimerkiksi puhutellaan suoraan lukijaa. Toisin sanoen essee on moniääninen laji.

Esitelmässä tarkastellaan, miten erilaiset äänet toimivat osana esseitä. Esimerkkinä on kolme 2020-luvun vaihteessa julkaistua suomalaista esseekirjaa: Minna Maijalan *Punaiset kengät* (2019), Suvi Auvisen *Kaltainen valmiste* (2021) ja Riikka Kaihovaaran *Villi ihminen ja muita luontokappaleita* (2019). Esitelmä perustuu tekeillä olevaan artikkeliin.

Käsitlemme esseiden moniäänisyyttä suhtautumisen teoriaan sisältyvän dialogisen tilan käsitteen avulla. Sen avulla teksti hahmotetaan tilaksi, jossa erilaiset äänet ovat vuorovaikutuksessa keskenään. Apuna moniäänisyyden tarkastelussa on myös ajatus esseeminästä. Esseeminä on kirjallinen versio kirjoittajasta, tekstin omakohtainen ääni, joka palvelee esseiden päämääriä. Analysoimme tapoja, joilla esseeminä rakentuu tekstiin ja säätelee dialogista tilaa eli antaa muille äänille tilaa tai rajoittaa niiden kuuluvuutta. Pohdimme myös, mikä merkitys moniäänisyydellä on esseissä.

Moniäänisyys ilmenee aineistossamme erilaisin taajuuksin: Maijalan esseissä nojataan usein lähteisiin eli annetaan muille äänille tilaa, Auvisen esseissä tuodaan ennen kaikkea esiin esseeminän omia kokemuksia ja Kaihovaaran esseet taas hahmottuvat moniääniseksi kuoroksi, jota esseeminä johtaa.

Lotta Luhtala
Turun yliopisto

Kertova fiktio, veganismi ja lajirajat ylittävä trauma (C4)

Esityksessäni tarkastelen nykykirjailijan ja romaanin mahdollisuuksia tuottaa traumaattista, ei-inhimillistä ja eläineettistä tietoa ja tietämistä, sekä tavoittaa fiktiivisten vegaanien ja ei-inhimillisten eläinten kokemaa, lajirajat ylittävää traumaa.

Eettisessä veganismissa vastustetaan lajiin perustuvaa sortoa eli spesismiä. Kun veganismia esiintyy kertovassa fiktiossa, ei-inhimilliset eläimet tulevat sen ansiosta joko eksplisiittisesti, tai epäsuoraan veganismin ideologian ja arvojen kautta esiin. Niin todellisessa maailmassamme kuin tarinamaailmoissa tiettyjen eläinlajien miljardit edustajat ovat valjastettuja institutionalisoituihin väkivallan ja tehotuotannon prosesseihin. He kärsivät tehotuotantotiloilla, laboratorioissa ja teurastamoissa kauhua, kipua ja stressiä, ja heiltä evätään mahdollisuudet lajityypilliseen ja kukoistavaan elämään.

Traumaa ja traumakerrontaa on tutkittu kirjallisuudentutkimuksen piirissä, mutta silloin on tyypillisesti keskitytty antroposentriseen näkökulmaan, ja kriittinen lähestymistapa trauman kokemiseen ja tuottamiseen, erityisesti muunlajisiin eläimiin liittyen, on usein jätetty huomiotta ja aihe on vasta hiljattain alkanut kiinnostaa muun muassa kriittisiä eläintutkijoita (esim. Andrianova 2016). Myöskin vegaanien traumaattiset kokemukset, traumaattinen tieto

ja tietäminen, jotka linkittyvät tiiviisti muiden eläinten traumaan, ovat yleensä jääneet kirjallisuudentutkimuksessa huomiotta.

Erytisesti Anja Snellmanin *Safari Clubin* sekä Laura Gustafssonin *Huorasadun* avulla tarkastellaan, kuinka eläinten kokema trauma ja siitä tietäminen ovat rakennettuina kertomuksiin. Myös vystopia-käsitteen (vegaaninen dystopia) kautta tarkastellaan traumaa, jota vegaanit ja eläinaktivistit kokevat ollessaan tietoisia ympärillään tapahtuvasta, järjestelmällisestä ja arvojensa vastaisesta ei-inhimillisten eläinten kärsimyksestä (Mann 2018).

Millaisia keinoja romaanikirjailijalla on tuoda esiin ei-inhimillistä traumaa ja vegaaniaktivistien vystooppista ja traumaattista tietoa, sekä eläinaktivismiin agenda ja muunlaisia tiedon subjekteja? Vaikka sekä traumaa yleensä, että muunlaisien traumakokemuksia erityisesti, onkin vaikea tavoittaa ihmisen mielen ja kielen kautta, romaani mediumina tarjoaa kuitenkin siihen rikkaita mahdollisuuksia. Esimerkiksi vegaani- ja eläinaktivistihahmojen hyödyntäminen ja vystooppiset kuvaukset antavat romaanikirjailijalle mahdollisuuksia puhua muiden eläinten puolesta, tuoda esille ei-inhimillistä tiedon subjekteja ja heidän kokemaansa traumaa, ja harjoittaa fiktiivistä tai todellista eläinaktivismia kohtaamatta sellaisia kerronnallisia ongelmia, joita eläinten käyttäminen henkilöihäminä, kertojina tai fokalisoijina aiheuttaisi – joskin kertomuksissa hyödynnetään myös näitäkin keinoja.

Esituksen aiheesta on tekeillä myös artikkeli.

Lauri Luoto
Turun yliopisto

Tuntemattoman sotilaan sosiaaliset verkostot: kaksimoodinen analyysi (A1)

Paitsi suorassa vuorovaikutuksessa, ihmisten välistä kanssakäymistä tapahtuu jaettujen tilojen ja kokemusten kautta. Verkostoanalyysissä tarkastellaan tavanomaisesti henkilöiden välisiä suhteita, kun taas kaksimoodinen analyysi keskittyy henkilöiden ja tapahtumien väliseen määrälliseen ja rakenteelliseen tarkasteluun.

Kirjallisuuden tutkimuksessa verkostoanalyysiä on käytetty teoksen henkilöihämojen välisten suhteiden tarkastelemiseen. Tämä sopii etenkin tilanteisiin, joissa teoksen olennainen sisältö on kahdenvälinen dialogi ja vuorovaikutus. Kaksimoodinen tarkastelu laajentaa menetelmän käyttöaluetta, koska siinä voidaan ottaa huomioon, miten henkilöihämot jakavat kokemuksia ja ovat vuorovaikutuksessa keskenään useamman henkilön kesken. Tällaisesta lähestymistavasta on vasta vähän empiirisiä esimerkkejä.

Tässä tutkimuksessa on tarkasteltu Väinö Linnan *Tuntematonta sotilasta* muodostamalla aineisto siitä, miten teoksen 58 henkilöihämoa ovat osallisina kirjan 88 kohtauksessa. Teos soveltuu hyvin tähän tarkoitukseen, koska siinä on paljon rooliltaan tasavahvoja henkilöihämoja ja teos on jaettu suhteellisen lyhyisiin, muutaman sivun mittaisiin kohtauksiin.

Toisin kuin sosio-semanttisessa tarkastelussa, käsillä olevassa tutkimuksessa kiinnostus ei ole henkilöiden ja kielellisten ilmiöiden suhteissa, vaan henkilöihämojen välisestä kanssakäymisestä yhteisten kokemusten kautta, samaan tapaan kuin analysoitaessa historiallisten henkilöiden vuorovaikutusta. Tuntemattoman sotilaan henkilöihämoista on aikaisemmassa kirjallisuudessa tehty osin ristikkäisiä tulkintoja. Tässä tutkimuksessa aineistoa tarkastellaan henkilöihämojen keskeisyyttä ja klusteroitumista koskevilla tunnusluvuilla. Tämä perusteella arvioidaan, onko heidän roolinsa näin syntyvässä

sosiaalisessa rakenteessa sekä sen ajallinen muutos teoksen edetessä vastaava kuin miten aikaisemmassa tutkimuksessa on arvioitu.

Samoja tunnuslukuja käytetään kohtausten analysoimiseen sen tunnistamiseksi, miten teoksen rakenne etenee. Analyysi kuvaa sitä, miten kirjailija kuljettaa laajasta henkilökoukosta rakentuvaa juonta tuomalla joihinkin kohtauksiin pienen joukon toisiinsa tiiviisti liittyviä henkilöahmoa ja rakentaa toisiin laajempia henkilökoukkoja yhdistäviä kokemuksia. Määrällisen analyysin tulosten luotettavuutta arvioidaan suhteuttamalla niitä teoksen sisältöön.

Lopuksi pohditaan menetelmän hyödynnettävyyttä muissa vastaavissa tarpeissa sekä jatkotutkimusmahdollisuuksia. Yksittäisen teoksen analysoimisen lisäksi menetelmää voidaan käyttää teosten vertailemiseen. Joissain tapauksissa verkostoaineistoa on kerätty koneellisesti, mikä helpottaa aineiston keräämistä ja siten laajentaa menetelmän käyttöaluetta.

Karoliina Maanmieli
Jyväskylän yliopisto

Mielisairaalakuvaukset suomalaisessa omaelämäkerrallisessa kirjallisuudessa (A4)

Suunnittelemani tutkimushankkeessa syvennän monitieteisessä, *Muistoihin kaivertuneet tilat 2018–21* -hankkeessa aloittamaani suomalaisten mielisairaaloitten potilaiden kokemusten tarkastelua. Tavoitteenani on saada kuuluviin psykiatristen sairaaloitten potilaiden näkökulma tarkastelemalla sekä omaehtoisesti julkaistuja että kustannettuja autobiografioita ns. kokemusperustaisen tutkimuksen keinoin.

Toteutan tutkimukseni yhdistelemällä Ylä-Kapeen (2014) kehittämää **psykiatrista kirjallisuudentutkimusta** sekä Mari Stenlundin (2018) lanseeraamaa **kokemusperustaista käsiteanalyysia**, jolla hän tarkoittaa ns. kokemusasiatuntijoiden käyttämistä kanssatutkijoina analysoimassa tutkittavia tekstejä käsiteanalyysin avulla. Kyseessä on filosofinen tutkimusmetodi, jonka toteuttamisessa kokemusasiatuntijat ovat mukana kanssatutkijoina. Psykiatrinen kirjallisuudentutkimus kartoittaa kirjallisuuden kykyä tehdä merkitykselliseksi jotain, mikä jää muutoin vaille sisältöä, sekä epäluotettavuutta kirjallisenä ilmiönä. Tästä viitekehuksesta olen omaksunut tutkimukseeni ajatuksen kerronnallisen ja diagnostisen vallan toimimisesta vuorovaikutuksessa, jolloin ne tuottavat kirjallisia ja retorisesti ohjailevia kerronnan rakenteita.

Pääasiallisena tutkimusaineistonani käytän mielisairaaloihin liittyviä omaelämäkertoja sekä peilaan teoksia Muistoihin kaivertuneet tilat -hankkeen muistelukeruumateriaaliin. Keskityn analyysissani muutamiin keskeisiin teoksiin, lähinnä omakustanteisiin, jotka valitsen tutkimusprosessini alussa yhdessä kokemusasiatuntijoista koostuvan tutkijaryhmäni kanssa.

Uudenlaisella tutkimusotteella pyrin löytämään keinoja käsitellä sensitiivistä aihetta. Potilaan näkökulman tavoittaminen tutkimuksessa ei ole yksinkertaista, vaan siihen liittyy eettisiä kysymyksiä sekä käytännön vaikeuksia. Kaunokirjallisuudessa potilaan ääni voi päästä kuuluviin ja tehdä näkyviksi psyykkiseen sairastumiseen ja mielisairaaloihin liittyviä asenteita, käsityksiä ja kokemuksia sekä vaikuttaa niihin. Tutkimuksessani kirjallisuus ja tarkasteltavien teosten kokijalähtöinen tutkimus tarjoavat paitsi uutta aineistoa, myös aivan uuden näkökulman mielenterveyden haasteiden kulttuuristen aspektien ymmärtämiseen. Kaunokirjallisuuden psykoosi- ja sairaalakuvaukset antavat tietoa psykoosin kokemuksellisesta merkityksestä potilaalle sekä sen laajenemisesta allegorioiksi jaetusta

yhteiskunnastamme itsestään – kaunokirjallisuudella on kyky paljastaa psykoosin taustalla olevia merkityksiä ja metaforisia sisältöjä.

Tutkimuskysymykseni ovat: 1) Minkälaisin kirjallisin keinoin mielisairaala kuvataan suomenkielisissä omaelämäkerrallisissa teoksissa? 2) Miten ja millaisesta kertojapositiosta käsin psykoottiseksi määriteltyä käyttäytymistä ja ajatuksia kuvataan omaelämäkerrallisissa teoksissa?

Tutkimukseni edustaa monitieteistä kirjallisuudentutkimusta ja yhteiskunnallisesti painottunutta kulttuurintutkimusta. Oma taustani on paitsi kirjallisuuden ja luovan kirjoittamisen tutkimuksessa, myös hoitotyössä. Tarkastelen siis potilaiden kokemuksia hoidosta myös hoitohenkilökunnan edustajan kokemuksellisesta näkökulmasta.

Heta Marttinen
Jyväskylän yliopisto

Queer säeromaanin teemoissa ja rakenteissa (D3)

Säeromaani on kansainvälisessä nuortenkirjallisuudessa suosittu lajityyppi tai kirjallinen muoto, jota on hyödynnetty etenkin lähtökohtaisesti vaikeina, jopa tabuluontoisina pidettyjä teemoja käsiteltäessä. Lyriikanomainen, vaihtelevan mittaisiin säkeisiin pilkottu teksti luo proosakerronnalle erityisen rytmien, joka mahdollistaa pysähtymisen ja makustelun tekstin äärellä. Toimintavetoisen juonen sijaan säeromaaneissa painottuvat yksittäiset hetket ja henkilöhahmojen yksilölliset kokemukset.

2010-luvun aikana säeromaaneja on alkanut ilmestyä enenevässä määrin myös kotimaisen nuortenkirjallisuuden kentällä. Kahdessa tähän mennessä ilmestyneessä säeromaanissaan Dess Terentjeva käsittelee monipuolisesti seksuaalisuuteen ja sukupuolten moninaisuuteen liittyviä teemoja. Hänen ensimmäisen säeromaaninsa *Ihana* (2021) keskiössä oleva teini-ikäinen, itsensä panseksuaaliksi määrittelevä Lilja ihastuu muunsukupuoliseen Vaniin, joka paljastuu Liljan isän uuden, konservatiivisen ja asenteellisen naisystävän lapseksi. *Ihanassa* tarkastellaan sukupuoleen ja seksuaalisuuteen liittyvien kysymysten ohella ennakkoluuloja ja niiden ylittämistä.

Kirsti Kurosen *Merikissä* (2019) kytkös queeriin ei ole yhtä lailla ilmeinen kuin *Ihanassa*. Teoksessa käsitellään minuuteen sekä identiteetin rakentumiseen ja hajoamiseen liittyviä kysymyksiä tavalla, joka perustelee queer-näkökulman soveltamista siihen. Kertomus kehittyi kahden henkilökertojan kautta. Merkittävämmän aseman saavan Merin ja harvemmin ääneen pääsevän, kertomuksen loppupuolelle asti varsin hahmottomaksi ja anonyymiksi jäävän Marikin diskurssit eroavat niin kielellisesti kuin tekstin asettelun suhteen, mutta tarinamaailmassa nämä toisilleen tuntemattomat henkilöahmot sekoitetaan toistuvasti toisiinsa. Lopulta myös heidän kerrontansa lomittuu. Henkilöhahmojen ja heidän diskurssiensa sulautuminen tai lomittuminen heijastuu yhtäältä teoksen nimessä, toisaalta kansikuva-aiheeksikin nostetussa letittämisessä: kertomuksen alussa Meri etäänny parhaasta ystävästään, jonka kanssa on tehnyt letitysvideoita Youtubeen. Kun samanaikaisesti Merin aletaan väittää olleen paikoissa, joissa ei ole ollut, hän alkaa pelätä minuutensa ja mielenterveytensä hajoavan, kunnes ensimmäisenä koulupäivänä kohtaa kaksoisolentonsa Marikin.

Esitelmässäni pohdin kirjallisen muodon, tematiikan ja queerin kytköksiä Kurosen *Merikissä* ja Terentjevan *Ihanassa*. On ilmeistä väittää, että säeromaanin kaltaisessa teoksessa muodon ja tematiikan yhteys on vahva. Tarkoitukseni on selvittää, millaisin keinoin tuo yhteys rakentuu: miten tekstin asettelu ja typografiset keinot rakentavat paitsi

kertomusta, myös sen ilmentämiä teemoja, ja vastavuoroisesti, kuinka tematiikka konkretisoituu tekstuaalisissa ratkaisuissa. Luentani tutkimuksellinen viitekehys nojaa erityisesti queernarratologiaan ja multimodaaliseen stilistiikkaan.

Klaus Maunuksela

Taideyliopiston Teatterikorkeakoulu

Äänikirja esityksellisenä koneena (A6)

Äänikirjojen tuotannossa lukijan äänellinen ilmaisu ja äänittämiseen käytetyt teknologiset menetelmät asettuvat usein palvelemaan tarinan seuraamista ja kuunneltavuutta lukemista ohjaavina ihanteina. Ihmisäänen ja äänitysteknologioiden taiteellinen ja tekninen potentiaali on kuitenkin äänikirjaformaatin konventioita laajempaa ja tarjoaa mahdollisuuksia uudenslaisille ristiinkytkennöille ihmisäänen, ääniteknologian ja kirjallisen kerronnan välille.

”Kineettinen äänikirja“ on kokeellinen ja spekulatiivinen esitysmuoto, jossa äänikirjan elementit yhdistyvät osaksi uudenlaista monitaiteellista sommitelmaa. Käsittelen esitelmässäni virate.me -esitystaideryhmän teosta *Manuaali* (2022), jossa esiintyjä soittaa sensoripohjaisen äänijärjestelmän avulla äänitettä lukemastani novellista ja muokkaa lukijääntä nuotintetuilla kädenliikkeillään. Digitaalisesti muokkautunut ihmisääni kääntyy algoritmisen kääntimen avulla reaaliaikaisesti englanninkieliseksi tekstitykseksi. Esityksessä äänikirjan eri osatekijät käyvät läpi sarjan ruumiillisia ja teknologisia käänösoperaatioita, joiden seurauksena ajatus kuunneltavuudesta äänitetyn ihmisäänen vastaanottamisen ehtona problematisoituu ja merkityksen muodostumisen kiistanalaisesta prosessista tulee uudenslaisen taiteellisen huomion kohde.

Kineettisen äänikirjan esitykselliset tekniikat tarjoavat tavan lähestyä äänikirjan kokemuksellisuutta taiteellisen tutkimuksen, dramaturgisen ajattelun ja kokeellisen kirjoittamisen näkökulmasta. Kytkenät esiintyjän ruumiin, teknologisten järjestelmien, kirjallisen kerronnan ja musiikillisen notaation välillä tuottavat kokemuksellisia siirtymiä, joiden katkokset ja viive nousevat olennaisiksi katsomis- ja kuuntelukokemusta määrittäväksi piirteiksi. Virtuaalimaailmaa varten kehitetystä kädenseurantalaitteesta ja elektronisen musiikin tekemiseen käytetystä ohjelmistosta tulee uudenslaisia kokeellisia kirjoitusvälineitä, joiden avulla kirjoittamista ja lukemista voi hahmottaa tilallisina ja äänellisinä tapahtumina. Esitystapahtuma muodostaa samalla tavan uudellenkehystää algoritmisten ja ääniteknologisten työkalujen koneellisten prosessien toimintalogiikkaa ja tehdä niiden yhteiskunnallisia ehtoja näkyväksi.

Ruumiillisten ja teknologisten käänösten tuottama heterogeeninen kielellinen tilanne avaa kysymyksiä äänen materiaalisuuden roolista kielessä. Samalla esiin nousee mahdollisuus ajatella esitystapahtumaa taiteellisena koasetelmana, jossa kirjallisuuden kokemuksellisuus tulee näkyviin moniaistisena, jaettuna ja neuvottelunalaisena tilana.

Erika Miettinen
Jyväskylän yliopisto

Muistot, kuvittelu ja hulluus – Järkkvät kokemusmaailmat Juha Itkosen romaaneissa (A4)

Väitöstutkimukseni aiheena olevissa Juha Itkosen romaaneissa henkilöahmojen kokemukset muodostavat kerronnan perustan. Tutkimukseni keskiössä on henkilöahmojen mielten rakentuminen ja järkkyminen, eli toisin sanoen henkilöahmojen kokemusmaailmat ja niissä ilmenevät säröt. Tässä esitelmässä erittelen niitä henkilöahmojen kokemuksia, jotka näkemykseni mukaan kuvastavat henkilöahmojen mielten järkkymistä ja järkkyneen mielen tilaa. Tuon esiin sekä niitä kokemuksia, jotka johtavat henkilöahmojen mielten järkkymiseen, että niitä elementtejä, joista mielen järkkymisen kokemus koostuu.

Tulkintani mukaan henkilöahmojen mielet ja kokemusmaailmat järkkvät esimerkiksi heille läheisen ihmisen kuollessa tai heidän joutuessaan muulla tavoin eroon tärkeästä koetusta toisesta henkilöstä. Järkkymiselle voi altistaa myös esimerkiksi nykymaailmassa yhä keskeisemmässä roolissa oleva teknologia ja sen tuottama jatkuva informaatiotulva. Tällaisissa tilanteissa romaanien kertojat ja henkilöahmot kuvaavat mm. kokemusta hulluudesta ja jonkin normaaliksi määritellyn ulkopuolelle joutumisesta. Kerronnassa henkilöahmot sekä kuvaavat omia kokemuksiaan ja kommentoivat niitä, että ilmentävät kokemuksiaan kerronnan sisällön ja rakenteen tasolla ilman, että heidän tietoisena tavoitteenaan olisi havainnoida oman kokemuksensa järkkymistä. Eri henkilöahmot ilmentävät kokemuksiaan eri tavoin ja myös suhtautuvat omiin kokemuksiinsa eri näkökulmista: osalle oman kokemuksen reflektointi on kerronnan ydin, osa taas pyrkii siirtämään kokemuksensa etenkin mielen järkkymisestä syrjään ja keskittymään sen sijaan muihin asioihin tai pelkästään ilon ja onnen kokemuksiin.

Mielen järkkymisen kokemusta voi havainnoida myös kerronnan rakenteen tasolla muun muassa kerronnan hajanaisuutena ja kertojanäänien vaihteluina. Jotkut kertojat osoittavat taipumusta "velloa muistoissaan" eli suuntautua kerronnassaan menneisyyteen nykyisyyden tai tulevaisuuden kustannuksella. Järkkyneen mielen kokemus ilmenee nähdäkseni myös henkilöahmojen lähes pakonomaisena tarpeena purkaa kokemustaan toiselle suunnatulla kerronnalla. Toisen persoonan kerronta ilmentää osaltaan kertojien kivuliasta kokemusta toisen erillisyydestä ja fyysisestä tai henkisestä etäisyydestä.

Esitelmässäni sovellan esimerkiksi narratologian ja kognitiivisen kirjallisuudentutkimuksen teorioita. Esitelmäni tuo esiin kertomakirjallisuuden ainutlaatuisia tapoja kuvata mieltä ja kokemusta.

Miten tutkia lukukokemuksia? Paneelikeskustelu lukemistutkimuksen nyky suunnista (B3)

Tällä hetkellä kirjallisuustieteen kentällä tehdään paljon lukemiseen, lukemisen tapoihin ja lukemiskäytäntöihin keskittyvää tutkimusta. Tässä paneelissa keskustellaan lukemistutkimuksen monipuolisesta nykytilasta, mahdollisista haasteista sekä tulevaisuuden näkymistä.

Paneelissa puhujat esittelevät lyhyesti toimittamiaan lukemistutkimukseen liittyviä jo julkaistuja tai pian julkaistavia teoksia. Tämän lisäksi paneelissa keskustellaan lukemistutkimuksesta myös laajemmalla tasolla.

Paneelissa on tavoitteena pohtia muun muassa seuraavia kysymyksiä:

- Millaista lukemistutkimusta Suomessa tällä hetkellä tehdään?
- Mistä eri näkökulmista kokemusta voi tarkastella lukemistutkimuksessa, -toiminnassa ja -työssä?
- Millaisin käsittein lukemiseen liittyvästä tutkimuksesta puhutaan – lukemistutkimus, lukemisen tutkimus, lukija/lukijuustutkimus, empiirinen kirjallisuudentutkimus – ja mitä eri ulottuvuuksia eri käsitteet kantavat mukanaan?
- Millaisia haasteita tutkimuskentällä on ja miten näihin haasteisiin voitaisiin mahdollisesti tulevaisuudessa vastata?
- Miten empiirisen kirjallisuudentutkimuksen opetusta voisi vahvistaa yliopistoissa?

Tavoitteena on tarkastella, miten mahdollisesti entistä yhtenäisemmät tutkimuskäytännöt voisivat tukea sekä opetus- että tutkimuskenttää. Parhaimmillaan paneelissa voitaisiin alkaa hahmotella myös yliopistojen välistä yhteistyötä liittyen lukemistutkimuksen käytäntöihin ja opetukseen.

Paneelissa keskustelemassa ovat

- Ilona Lindh (julkaisuja Muuttuva lukijuus -hankkeen pohjalta, toimittamassa artikkelikokoelmaa lukemistutkimuksesta)
- Laura Karttunen (erikoisnumero Applied Narratology, toim. Laura Karttunen, Anna Ovaska & Sjoerd-Jeroen Moenandar, Narrative Inquiry 2024)
- Päivi Kosonen (Hoitava lukeminen: Teoreettisia ja käytännöllisiä näkökulmia lukemistyöhön, toim. Päivi Kosonen & Juhani Ihanus, Vastapaino 2022)
- Toni Lahtinen (erikoisnumero Empiirinen ekokritiikki, toim. Toni Lahtinen & Olli Löytty, Joutsen 2022)
- Aino Mäkikalli (toimittamassa artikkelikokoelmaa yhdessä Elias Heikkosen, Kaisa Ilmosen ja Päivi Koposen kanssa Miten luemme? -hankkeen pohjalta)
- Viola Parente-Čapková (julkaisuja ja tuleva opetusmateriaalikonaisuus Tunteamattomalla päähän -hankkeen pohjalta)
- Riikka Rossi (julkaisuja Naapuridialogien affektiiviset lähtökohdat -hankkeen pohjalta)

Paneelikeskustelua juontavat ja moderoivat Eevastiina Kinnunen (Turun yliopisto) ja Kaiju Harinen (Turun yliopisto).

Aleksi Moine
Helsingin yliopisto

Runon minä ja yleisön me: Lavarunous kohtaamisen kokemuksena (C6)

Lavarunous on taiteenlaji, joka elää sana- ja esitystaiteiden välimaastossa: yksinkertaistettuna se on runoutta, jota esitetään lavalla. Useimmiten runon esittäjä on myös sen kirjoittaja, toisin kuin perinteisessä runonlausunnassa. Suomessa lavarunouden suosio on kehittynyt valtavasti 2010-luvulla ja se on saanut vaikutteita erityisesti angloamerikkalaisesta *spoken word* -taiteenlajista ja urbaanisesta kulttuurista. Jotkut lavarunoilijat saattavat julkaista runokokoelmia mutta he kirjoittavat runonsa ennen kaikkea esitettäväksi ja käyttävät sitä varten tiettyjä tyylikeinoja. Vaikka kokonaisia esityksiä harvoin improvisoidaan, lausuttu ja esitetty runo kuitenkin muokkautuu joka kerta uudestaan esitystilanteessa.

Lavarunoesitys on luonnostaan yhteisöllinen tapahtuma: Esitykseen kuuluu yleisön ja esiintyjän välinen vuorovaikutus. Yleisö reagoi teksteihin ja samalla arvostaa esiintyjän vilpittömyyttä ja aitoutta, jotka korostuvat keskeisiksi ominaisuuksiksi useimmissa

lavarunoutta koskevista teksteistä ja keskusteluista. Lavarunoilijoilta odotetaan usein henkilökohtaisten kokemusten ja näkemysten avaamista esityksissään.

Pyrkimykseni on tässä esitelmässä tarkastella lavarunouden esitystilannetta ja etenkin lavarunoilijan ja yleisön välistä vuorovaikutusta itse esiintyjän näkökulmasta. Tutkimukseni pohjautuu esitysfilosofiaan ja semioottiseen enonsiaation teoriaan, joka valottaa ruumiillista lausumistapahtumaa yhdistäen fenomenologiaa pragmaattiseen lingvistiikkaan. Käytän autoetnografista menetelmää ja reflektoin omaa taiteellista toimintaani. Olen itse opiskellut Helsinki Poetry Connectionin järjestämässä Lavarunoakatemiassa, josta valmistuin keväällä 2021. Lopputyöni *Särkynyt ruumis – Triptyyksi kapitalismin rappiosta* lähtökohtana oli ruumiillisen läsnä- ja poissaolon välinen jännite. Koronapandemia oli vienyt lavarunotapahtumat baareista verkkoon, mikä vaikutti suuresti lavarunoesitysten vuorovaikutukseen, sillä esiintyjä ja yleisö eivät ole enää samassa fyysisessä tilassa. Aineistona käytän siis omaa taiteellista lopputyötä sekä vuosina 2017–2021 tekemiäni havaintoja helsinkiläisestä lavarunokulttuurista.

Käsittelen lavarunoesitystä kohtaamisen kokemuksen konstruointiprosessina. Sanoillaan runoilija konstruoi oman persoonansa, runon minä syntyy esityksessä ja se yhdistetään fyysiseen runoilijaan. Samalla lavarunotapahtumissa vallitsee vahva yhteisöllisyyden tunne, ja ero yleisön ja esiintyjän välillä on häilyvä: runoilija voisi olla kuka tahansa meistä. Lausumisen akti korostaa puhujan läsnäoloa tässä ja nyt. Äänensä kautta runoilija on läsnä, teksti ruumiillistuu ja esitys tapahtuu. Näin runoilija tulee kohdatuksi.

Hanna-Leena Määttä
Oulun yliopisto

Vähemmistökirjailijan rooli kirjallisena ja yhteiskunnallisena vaikuttajana (C4)

Paperini käsittelee kirjailija ja Ruskeat Tytöt -median perustaja Koko Hubaran roolia kirjallisena ja yhteiskunnallisena vaikuttajana. Koko Hubara nosti vuonna 2016 blogissaan esiin kysymykset kulttuurisesta omimisesta, valkoisen katseen ja äänen vallasta sekä rodullistettujen kirjailijoiden asemasta suomalaisessa kirjallisuudessa. Häneltä on ilmestynyt aihetta käsittelevä esseekokoelma *Ruskeat tytöt* (2017), romaani *Bechi* (2021) ja tuoreimpana yhteistoimitettu haastatteluihin perustuva teos *Third Culture Kids* (2022).

Vuosituhaten vaihteen jälkeen tapahtunut suomalaisen kirjailijakunnan kansainvälistyminen toi kirjallisuuden kentälle uusia teemoja, näkökulmia ja maailman tarkastelemisen paikkoja. Kun vielä 2000-luvun alussa vähemmistökirjailijoille oli tarjolla ahdas rooli ja heidän odotettiin edustavan taustaansa julkisuudessa (Nissilä 2016), 2010- ja 2020-luvuilla ylijärjaiset kirjailijat ravistelevat käsityksiä kirjallisesta vallasta ja kertomisen etiikasta. Keskustelua siitä, kenen ääni kirjallisuudessa kuuluu ja kuka voi kuvata 'toista', käytiin, ja on myöhemmin käyty, niin perinteisessä kuin sosiaalisessa mediassa.

Koko Hubaralla on tässä keskustelussa ollut keskeinen, aktiivisesti otettu ja tietoa sekä käsitteitä jakava rooli. Hän on jalkauttanut suomalaiseen yhteiskuntaan sellaista rotuun, rodullistamiseen, vähemmistöasemaan ja antirasismiin liittyvää keskustelua ja teoreettista ajattelua, jota on käyty esimerkiksi anglosaksisissa maissa jo aiempina vuosikymmeninä, mutta Suomessa vasta nyt. Hänen kohdallaan onkin mahdollista puhua kirjailijan tiedollisesta projektista, jossa yhdistyy taide ja tietoon perustuva vaikuttaminen nykyisessä mediamaailmassa. Kysyn, millaisia paikkoja ja rooleja Koko Hubara ottaa niin tekstiensä kuin muunkin median sekä julkisuuden kautta. Millä tavalla hän "ruskeana", rodullistettuna ja siten vähemmistöön kuuluvana yhteiskunnallisena keskustelijana ja kirjailijana on vaikuttanut

suomalaista kirjallisuutta sekä sen aiheita ja tekijyyttä koskeviin ajattelutapoihin, käsityksiin ja representaatioihin? Millaiset tiedolliset ja teoreettiset projektit vaikuttavat hänen ajattelunsa ja toimintansa taustalla?

Lähde

Nissilä, Hanna-Leena 2016: *Sanassa maahanmuuttaja on vähän kitkerä jälkimaku -- kirjallisen elämän ylijäristyminen 2000-luvun alun Suomessa*. Acta Universitatis Ouluensis B Humaniora 136. Oulun yliopisto.

Jussi Määttä

Helsingin yliopisto

Lukukokemuksen laskennallinen mallintaminen ja Aleksis Kiven *Seitsemän veljestä* (B6)

Tekeillä olevaan tutkimukseeni perustuvassa esitelmässäni tarkastelen reader-response-tutkimuksen yhtymäkohtia laskennalliseen kirjallisuudentutkimukseen sekä esittelen algoritmin, joka ”lukee” Aleksis Kiven *Seitsemää veljestä* (2004/1870) ja tuottaa siitä tulkinnallisesti kiinnostavia havaintoja.

Fishin (1970, 125–127) mukaan kaunokirjallisen teoksen merkitys syntyy lukijan kokemuksen kautta, ja tätä prosessia voidaan kuvata tarkastelemalla, kuinka lukijan odotukset muuttuvat hänen edetessään sanasta (lauseesta, kappaleesta, luvusta) toiseen. Ajatus lukemisesta ja tulkinnasta sekventiaalisena prosessina, jossa lukija ennakoii, havaitsee sekä korjaa tai vahvistaa käsityksiään, muistuttaa monin tavoin bayesiläisen tilastotieteen peruslähtökohtia (ks. esim. Jaynes 2003) ja kutsuu rakentamaan laskennallisia malleja. Mallintaminen voidaan aloittaa pienin askelin: seuraten Culleria (1975, 127–128) voidaan ajatella, että mikä tahansa selkeästi muotoiltu metodi, joka tuottaa jonkin tulkinnan, muodostaa pohjan kuvaukselle *kirjallisesta kompetenssista*.

Tutkimuksessani mukautan Adamsin ja MacKayn (2007) esittämän aikasarja-analyysialgoritmin ”lukemaan” *Seitsemää veljestä* äärimmäisen rajoitetulla tavalla. Algoritmi saa yksi kerrallaan syötteen seitsemän päähenkilön nimiä (ja vain niitä) sitä mukaa, kun teoksessa esiintyy heidän repliikkejään. Algoritmi pyrkii (1) ennustamaan, ketkä veljeksistä ovat enemmän tai vähemmän todennäköisesti seuraavia repliikin esittäjiä ja (2) tunnistamaan teoksen edetessä tapahtuvia muutoksia, jotka vaikuttavat näihin ennusteisiin. Tämä tehtävä voidaan hahmottaa kirjallisen kompetenssin osaksi: lukija alkaa ymmärtää päähenkilöiden ryhmädynamiikkaa ja kykenee yllättymään ja oppimaan siinä tapahtuvista muutoksista.

Tulokseni osoittavat, että esittämäni algoritmi tunnistaa kuvaamastani aineistosta *Seitsemän veljeksien* luvunvaihdoksia ja laajempiakin, tulkinnallisesti kiinnostavia teoksen sisäisiä muutoskohtia.

Lähteet

Adams, Ryan Prescott & David J. C. MacKay 2007: *Bayesian Online Changepoint Detection*. arXiv:0710.3742 [stat.ML]. doi: 10.48550/arXiv.0710.3742

Culler, Jonathan 1975: *Structuralist Poetics: Structuralism, Linguistics and the Study of Literature*. Lontoo: Routledge.

Fish, Stanley E. 1970: Literature in the Reader: Affective Stylistics. *New Literary History* 2(1), 123–162.

Jaynes, E. T. 2003: *Probability Theory: The Logic of Science*. Toim. G. Larry Bretthorst. Cambridge & New York: Cambridge University Press.

Kivi, Aleksis 2004/1870: *Seitsemän veljestä*. Project Gutenberg EBook 11940, <https://www.gutenberg.org/ebooks/11940>

Anne Mölsä
Tampereen yliopisto

Kirjoittaminen, hylkääminen ja häpeä. Kustantamoiden kanssa asioimisen vaietut affektit (C5)

Tutkin mediatutkimuksen väitöskirjassani kotimaisen kaunokirjallisuuden kustantajien työkulttuuria digitaalisen murroksen aikakaudella. Tässä esitelmässä lähestyn aihetta yksittäisen kirjoittajan kokemuksen kautta. Metodini on tässä autoetnografia, ja aineistona toimii kenttäpäiväkirjani, joka kuvaa yritystä julkaista romaanikäsikirjoitus. Erittelen esitelmässä sitä, miten kustantamoiden kanssa asioimiseen liittyvät vaikeiksi koetut affektit kuten hylkäämisen kokemus ja häpeä ilmenevät kenttäpäiväkirjassa. Pohdin myös näiden affektien kulttuurista taustaa.

Tämän kaltaiselle analyysille on tarvetta, sillä kaunokirjallisten käsikirjoitusten valintaprosessit kustantamoissa ovat muutoksessa. Äänikirjaistuminen vaikuttaa siihen, millaisia julkaisupäätöksiä ja toimituksellisia ratkaisuja kustantamoissa tehdään. Kirjailijaksi tullaan yhä useammin somejulkisuuden tai muun tunnettuuden siivittämänä. Toisten tekstien kohdalla kehityskulut helpottavat julkaistuksi tulemistä, toisten kohdalla taas vaikeuttavat sitä.

Esitelmän tavoitteena on yhdistää yksilön kokemuksen ja kirjallisuuden tuottamisen rakenteiden analyysi. Väitän, että näiden kahden tason yhdistäminen avaa hedelmällisen näköalan kaunokirjallisuuden kustantamisen kulttuuriseen merkitysavaruuteen.

Asko Nivala, Jasmine Westerlund, Juhana Saarelainen ja Harri Kiiskinen
Turun yliopisto

Kirjallisuuden koettu tila ja sen digitaalinen tutkimus (A1)

Suomalaisen kirjallisuuden atlas -hankkeessa (Alfred Kordelinin säätiön suuret kulttuurihankkeet 2022–2024) kartoitamme suomalaisen kirjallisuuden kuvittelemaa tilaa vuosina 1870–1940. Hanke soveltaa neuroverkkoon perustuvaa nimentunnistusta, linkitettyä avointa dataa ja paikkatietojärjestelmiä kirjallisuushistorian tutkimukseen. Tavoitteenamme on tunnistaa suomenkielisessä kirjallisuudessa vuosina 1870–1940 mainitut paikannimet nimentunnistuksen avulla. Luokitamme toponyymit mm. geopolittisiin alueisiin, luonnonpaikkoihin ja rakennuksiin. Koodamme tunnistetut paikat myös koneluettavina annotaatioina digitoituihin kokoteksteihin säilyttääksemme niiden alkuperäisen tekstiyhteyden. Rikastamme tunnistettuja paikannimiä linkittämällä ne avoimeen semanttiseen verkkoon (Wikidata), jolloin voimme myös yksilöidä viittauksen kohteena olevat tilalliset entiteetit ja yhdistää ne maantieteellisiin koordinaatteihin. Tästä syntyneen paikkatietojärjestelmän avulla luomme kotimaisen kirjallisuuden kartaston, joka julkaistaan hankkeen lopuksi interaktiivisena verkkosivuna (<https://atlas.utu.fi>) sekä avoimena datasettinä.

Pohdimme esitelmässämme esimerkiksi sitä, kuinka kokemusta voidaan tutkia ja lähestyä tilallisesti ja kuinka nimentunnistusta, avointa linkitettyä dataa ja paikkatietojärjestelmiä voidaan hyödyntää tässä tutkimuksessa. Barbara Piattia mukailen pohdimme, millaisia erilaisia tiloja kirjallisuudesta voidaan löytää. Ovatko kirjallisuutemme tilat ja paikat koettuja, kuviteltuja vai kenties muistettuja? Minkälaisia kokemuksia sijoittuu eri paikkoihin kartalla? Värittääkö pohjoista seikkailu ja Helsinkiä sivistys, vai sijoittuvatko kokemukset paikkoihin yllättävillä tavoilla?

Susi Mikael Nousiainen
Tampereen yliopisto

Ruutuja amiksesta (D5)

"Amisnuoret", eli ammattiin opiskelevat ja TUVA-koulutuksessa nuoret, esitetään usein mediassa toiseuttavan arvokehystämisen kautta. Ryhmästä "nuoret" puhuttaessa tehdään vahvoja rajauksia, joissa ammattiin opiskelevat nuoret suljetaan ulkopuolelle sekä "nuorista" että laajemmin osallisuudesta (Meriläinen 2021; Alusta! 2021a/b). Koneen Säätiön rahoittamassa hankkeessa *Kuljeksivat teinit: eriarvoisuuden tuottaminen "amisnuoriin" liittyvässä kielenkäytössä ja laajemmin suomalaisessa yhteiskunnassa* nostamme esiin näitä eriarvoistamisen mekanismeja. Tuotamme nuorten kanssatutkijoiden kanssa laajempaa representaatiota ammattiin opiskelevien nuorten elämästä, käyttäen heidän itse valitsemaiaan kehkyksiä ja itse kertomiaan kokemuksia.

Tässä esityksessä kerron hankkeen osuudesta, jossa teen sarjakuvakuljeskelua ammattioppilaitoksissa, ja näytän valikoiman jo syntyneitä sarjakuvaruutuja. Tutkimusasetelma ammentaa kanssatutkijuudesta ja erityisesti kuljeskelu-metodista. Suomessa kuljeskelua on käyttänyt turvapaikanhakijoiden arkea tutkinut *Rikkovat rajat* -hanke, jossa on pohdittu syvällisesti myös valtasuhteita, herkkyyttä tilanteille ja toiseuttamisen riskiä tutkimusprosessin aikana (Ryynänen yms. 2021). Kanssatutkimuksessa nuoret eivät ole passiivisia tutkimuskohteita, vaan tietoa ja tarinoita tehdään yhdessä heidän omassa ympäristössään, heidän tavoillaan.

Sarjakuvaprojektissa kuljeksin ammattioppilaitoksissa ja pyydän nuorilta tarinoita, joista teen/ teemme sarjakuvia. Tarinat voivat liittyvät nuorten elämään tai olla fiktiivisiä, eikä aihepiiriä ole rajoitettu. Nuorilla on mahdollisuus piirtää, kertoa mitä minun pitäisi piirtää, tai osallistua muulla tavalla kollektiiviseen kerrontaan. Aiemmin sarjakuvaa nuorten osallistamisen välineenä on käytetty mm. *Näkymättömät*-hankkeessa, jossa yläkoululaisille ja lukiolaisille suunnatuissa sarjakuvapajoissa työskenneltiin toimijuuden ja oman tarinan kanssa (Näkymättömät 2017). Jatkamme samankaltaista luovaa tutkimusta myös ammattioppilaitosten nuorille.

Sarjakuva muokkautuu monenlaiseen henkilökohtaiseen ja kollektiiviseen ilmaisuun. Sarjakuvaa voi käyttää terapeuttisena tunteiden käsittelyn välineenä sekä tekijälle että lukijalle (Kontturi & Rintanen 2017), ja taiteellinen työskentely voi tukea nuoren identiteetin kehittymistä (Kontturi 2017). Tutkimuksen näkökulmasta sarjakuvan käyttö pelkän tekstin sijaan voi olla myös kielelliseen saavutettavuuteen liittyvä valinta (Pitkäsalo 2020). Luovana tutkimusmetodina se antaa tilaa ilmaisulle, joka voi olla kirjoittamista, kuvallista tai ääneen puhuttua: valinta on nuorilla kanssatutkijoilla.

Lähteet

Alusta! (2021a) ”Ajelehtivat nuoret ja heidän ongelmansa” – miten media kehystää ammattiin opiskelevia?

<https://www.tuni.fi/alustalehti/2021/08/12/ajelehtivat-nuoret-ja-heidan-ongelmansa-miten-media-kehystaa-ammattiin-opiskelevia>

Alusta! (2021b) *Mitä ammattiin opiskelevat ajattelevat vaikuttamisesta?*

<https://www.hssaatio.fi/apurahat/boomerit-meidan-aanemme-kuuluviin-ja-nakyviin>

Kontturi, Katja ja Rintanen, Viivi (2017). ”Sarjakuvabloggaaminen tekee tunteista näkyviä”. *Sarjainfo* 3/2017, s. 21–23.

Kontturi, K. (2017). Taideaineiden merkitys nuorten identiteetin kehittämisessä. *Nuorisotutkimus*, 35 (1–2), 92–96.

Meriläinen, N. (2021) *“My Participation is Often Dismissed”: How Vocational School Students Participate in Society*. Teaching Civic Engagement Globally. Accepted. Julkaistaan.

Näkymättömät. (2017) *Maailmaan piirretty*. Näkymättömät-hankkeen sarjakuvatyöpajojen tuotoksia, ajatuksia ja nuorten elämän näkyväksi tekemistä. <http://nakymattomat.sarjakuvablogit.com/>

Pitkäsalo, E. & Ketola, A. (2020). Kielellistä saavutettavuutta sarjakuvan keinoin. *Kieli, koulutus ja yhteiskunta*, 11(6).

Ryynänen, S., Rannikko, A., Hakoköngäs, E., Hohenthal, J., Hänninen, V., Hätilä, J., . . . Varjonen, S. (2021). *Tutkiva mielikuvitus: Luovat, osallistuvat ja toiminnalliset tutkimusmenetelmät yhteiskuntatieteissä*. Gaudeamus.

Mervi Nyfors

Oulun yliopisto

Kirjallisuusterapia palliatiivisessa hoidossa (B4)

Parantumaton, henkeä uhkaava sairaus aiheuttaa yleensä potilaassa sekä fyysistä, psyykkistä, sosiaalista että eksistentiaalista kärsimystä. Nämä kokemukset voidaan toisinaan joutua kokemaan yksin, koska elämän rajallisuuden kohtaaminen ja siitä puhuminen ovat vaikeita teemoja niille, joita asia ei välittömästi kosketa. Kirjallisuusterapeuttinen vertaisryhmä voisi olla konteksti tällaisten kokemusten käsittelyyn ja jakamiseen: väline emotionaaliseen kirjoittamiseen, keskusteluun, vertaistuen antamiseen ja sen vastaanottamiseen. Kirjallisuusterapia kuuluu ekspressiivisiin eli ilmaisuterapioihin, joita ovat esimerkiksi taide-, musiikki-, tanssi- ja draamaterapia (Ihanus, 2002).

Pilottitutkimuksessa (Itä-Suomen yliopisto: Reino Pöyhiä, Annamarja Lamminmäki, Anna-Riikka Vehviläinen ja Mervi Nyfors) selvitetään, soveltuuko kirjallisuusterapia parantumatonta syöpää sairastavien potilaiden psykososiaalisen tuen muodoksi, todetaanko osallistujien itsearvioituissa oireissa ja kyselylomakkeiden vastuksissa eroja ennen ja jälkeen kirjallisuusterapiajaksoa, millaisia teemoja osallistujien kirjallisissa tuotoksissa nousee esiin ja miten osallistujat kokevat kirjallisuusterapiaryhmään osallistumisen.

Kirjallisuusterapiaryhmään rekrytoitiin 7 hengen ryhmä KYS Syöpätautien poliklinikalta Palliatiivisen lääketieteen poliklinikalta ja syöpätautien osastolta. Ryhmä kokoontui etäyhteyksin kerran viikossa, kahdeksan kertaa ajanjaksolla 1.12.2022 – 26.1.2023. Ryhmän tavoitteena oli tarkastella niitä tunteita, tuntemuksia, ajatuksia ja mielikuvia, joita vakava sairaus herättää.

Tutkija, kirjallisuusterapiaohjaaja FT Mervi Nyfors kehittää työssään kirjallisuusterapeuttista menetelmää, jonka tavoitteena on etsiä voimavaroja ja tukea

jaksamiseen ja hyvinvointiin erilaisista luonnon elementeistä ja mindfulness-harjoituksista. Menetelmään kytkeytyvät olennaisesti harjoitukset, joissa sovelletaan käytännön Green Care -toiminnan luontovoimaa, transpersoonallisen psykologian (ja ekopsykologian) näkökulmia sekä mindfulness-harjoituksia. Näihin kaikkiin edellä mainittuihin yhdistyy terapeutinen lukeminen ja kirjoittaminen. Menetelmään liittyviä teemoja ovat niin ikään myötätunto, sekä itsemyötätunto että myötätuntoinen samastuminen, kokemusten jakaminen, aistimuksellisuus sekä meditatiivisuus. Taustamateriaalina, itsetutkiskelun, keskustelun ja kirjoittamisen pohjana, käytetään valmista materiaalia, muun muassa kaunokirjallisuutta, runoja, kuvia ja ääntä. Materiaalin pohjalta jaetaan ajatuksia muiden vertaisryhmän jäsenten kanssa ohjaajan johdolla ja tuotetaan itse lyhyitä tekstejä.

Kyselyiden tulokset analysoidaan soveltavia määrällisiä sekä laadullisia tutkimusmenetelmiä käyttäen. Tutkimuksen laadullisesta osiosta vastaa FT Mervi Nyfors. Tutkimuksessa arvioidaan laadullisia menetelmiä käyttäen toisaalta potilaiden kokemuksia ryhmään osallistumisesta, ja potilaiden omien kirjallisten tuotosten sisältöjä ja teemoja, varsinkin yksinäisyyden, erillisyyden ja yhteenkuuluvuuden kokemuksia peilaten.

Anna Nygren
Åbo Akademi

Sexuellt våld som erfarenhet i text och läsning (A2)

Erfarenhet utgör en stor del av traumabegreppets betydelse i litteraturen. Vittnespositionen, som en förmedlare av erfarenhet, har undersökts, liksom språkets möjlighet att härbärgera erfarenhet av trauma. Den självbiografiska berättelsen om traumatiska händelser har en central plats inom traumalitteraturen – ofta dras detta mot en diskussion om vem som har "rätt" att berätta om en specifik händelse.

Ett område där erfarenhet och trauma aktualiseras är sexuellt våld. Genom #metoo sattes just *erfarenheten*, den egna erfarenheten, och den delade erfarenhet som uppstod genom mängden delade erfarenheter, i centrum. Publicerad strax efter #metoos genomslag är det svårt att inte läsa Monika Fagerholms roman *Vem dödade bambi?* (2019) helt fränkopplad från rörelsen – även om boken skrevs innan.

Mitt avhandlingsprojekt undersöker intersektionen kollektivitet och våldtäkt i Fagerholms roman. Under litteraturforskningsdagarna vill jag presentera en aspekt av projektet som berör erfarenhet.

Vad innebär det att läsa en text som rör sig kring en tematik så präglad av diskurser om erfarenhet?

Vad innebär det att skriva om att läsa om våldtäkt, och vilket ansvar har jag inför mina läsare för den läsning jag gör – i förhållande till olika erfarenheter av sexuellt våld? Hur bör jag förhålla mig till triggervarningar eller liknande?

Vad innebär den kollektiva erfarenhet som skapas textuellt genom #metoo och andra former av textbaserade vittnesmål, för en läsning av en text som präglas av kollektivitet och ett särpräglat språkarbete?

Föredraget kommer fokusera på emotionella aspekter av att erfara genom språk och litteratur, och hur denna erfarenhet relaterar till erfarenhet i en faktisk och fysisk verklighet. Det kommer beröra reflektioner kring kroppslighet i läsningen, och hur litteraturvetenskapliga läsningar kan (eller inte kan) tillvarata dessa emotionella aspekter.

Elise Nykänen ja Sarianna Kankkunen
Helsingin yliopisto

Yksinäisyys ja nostalginen yhteisö suomalaisessa kirjallisuudessa. Hanke-esittely (C5)

Pilottihanke *Yksinäisyys ja nostalginen yhteisö suomalaisessa kirjallisuudessa* (rahoittaja Niilo Helanderin Säätiö) tutkii suomalaisen kirjallisuuden yksinäisyys- ja yhteisökuvauksia ja niiden vastaanottoa. Lukemisen empirian ohella hankkeen päämääränä on kartoittaa yksinäisyys- ja yhteisökuvauksen kirjallisuushistoriallista taustaa ja vastaanottoa 1890-luvulta nykypäivään. Kontekstualisoivan kirjallisuudentutkimuksen, kognitiivisen kertomuksenteorian ja lajitutkimuksen menetelmin hanke tutkii, millaisiin demokraattisiin ja antidemokraattisiin virtauksiin teosten estetiikka ja aikalaisvastaanotto kytkeytyvät. Keskitymme erityisesti 1900-luvun suomalaiseen avantgardeen ja populaariin historialliseen romaaniin.

KTS:n seminaarissa esittelemme pilottihankkeen aikana kerättyjä aineistoja ja alustavia tuloksia. Empiirinen, soveltava osa tutkimusta toteutetaan yhteistyössä sosiaalialan vapaaehtoisjärjestö HelsinkiMission (<https://www.helsinkimissio.fi/>) kanssa. Järjestämme ensimmäisen sarjan lukupiirejä (4) senioritalo Ceciliasa Helsingin Vuosaaressa maaliskuusta 2023 alkaen.

Vastaanoton ja lukemisen tutkimusta uudistamalla hankkeen tavoitteena on lisätä tieteellistä ymmärrystä siitä, kuinka todelliset lukijat lukevat kaunokirjallisuutta. Kirjallisuuden akateemisessa vastaanotossa ja erityisesti moderneissa kertomuksenteorioissa ovat korostuneet pitkään kirjallisten konventioiden tuntemus, yksilöllinen kokemus ja esteettiset tunteet yhteisöllisen lukemisen sijaan. Alustavan hypoteesimme mukaan kaunokirjallisuuden yksinäisyyskuvaukset eroavat tietokirjallisuuden yksinäisyyskuvauksista ennen kaikkea kiinnittämällä lukijan huomion tunnekokemuksiin, jotka jäävät arkikokemuksen ”taustatuntemuksiksi” ja ovat vaikeasti sanallistettavissa. Tästä kaunokirjallisuuden erityislaadusta tarvitaan kuitenkin lisää empiiristä näyttöä.

Laadullisen lukupiiri- ja kyselytutkimuksen avulla hankkeemme pyrkii selvittämään, millainen vaikutus kauno- ja tietokirjallisuuden lukemisella on yksinäisyyden, yksinolon ja yhteisöllisyyden kokemusten tunnistamisessa, sanallistamisessa ja jakamisessa. Psykologisessa, kasvatopsykologisessa ja sosiaalipsykologisessa yksinäisyystutkimuksessa kielteisiä yksinäisyyden kokemuksia on usein selitetty ajatusvääristymillä. Hankkeen tutkimushypoteesin mukaan ainakin osin kyse voi olla myös eroista tavoissa, joilla yksilöt kokevat ja jakavat yksinäisyyden kokemuksiaan. Siksi tutkimushanke kartoittaa yksinäisyyden, yksinolon ja yhteisöllisyyden kuvausten ja niiden vastaanoton osalta myös kulttuurisista eroista johtuvaa ulkopuolisuuden kokemusta. Yksilöiden puutteellisten tunnetaitojen sijaan yksinäisyydessä on usein kyse yhteiskunnallisista epäkohdista ja kulttuurin marginaaleista, joita kirjallisuus tuo näkyviin.

Tutkimushankkeen jäsenet: FT, dosentti Elise Nykänen, FT Sarianna Kankkunen, FT Antti Ahmala

”Ehkä hän on vain vähitellen alkanut muistaa.” Muisti kokemukseen vaikuttavana tekijänä Raija Siekkisen proosatuotannossa (A5)

Kirjailija Raija Siekkisen (1953–2004) novellien ja pienenisromaanien kertomuksien aiheissa ja teemoissa korostuu yksityisen ja omaelämäkerrallisen muistin vaikuttavuus henkilön kokemuksessa. Käsiteltäessä abstraktisti proosatuotannon tuottamaa muistin toimintaa ja muistamisen tapahtumia, ne voidaan määritellä itsessään kokemuksina ja kokemuksellisina ilmiöinä. Eriteltynä muisti ja kokemus kulkevat rinnakkain sekä myös toisiaan seuraten jatkuvassa vuorovaikutuksessa. Muistin ja kokemuksien rajat eivät ole myöskään tarkkarajaisia. Muisti yhdistyy ja liittyy tekijänä myös muihin kokemuksiin kokemuksien ketjussa.

Muistin metatason artikulointi korostuu 2000-luvun muistin käsittämässä ja käsitteellistämässä. Vastaava suuntaus toteutuu jo Siekkisen proosatuotannon muistikäsittelyissä. Niissä menneisyyden tapahtumasisällön toistaminen tai kronologinen mieleen palauttaminen ei ole etusijalla, vaan keskiössä on muistin vaikuttavuus kerrotussa nykyisyydessä. Kertomuksissa muistin sisällön rinnalla suuntaudutaan tarkastelemaan keinoja ja tavoitteita, joita muisti palvelee ja muistille tuotettuja merkityksiä. Samalla muistille luodaan tietoisesti jatkuvuutta, sitä otetaan haltuun tietoisesti tulkinnan välineeksi. Tämä muistin vaikuttavuuden artikulointi sisältyy myös ajankohtaiseen kirjailijoiden omaelämäkerrallisia muistivarantoja käsittelevään nykykirjallisuuteen, jossa etusijalla on tietoisuus muistin rajallisuudesta ja pakenevuudesta. Niissä korostuu myös huomio siitä, miten kokemus saa muotonsa juuri muistista. Esimerkkeinä tästä Kati Outisen *Niin lähelle kuin muistan* (2021) ja Susanna Hastin *Ruumis/Huoneet* (2022). Tämän nykykirjallisuudessa tapahtuvan dynaamisen muistikirjoituksen kanssa Siekkisen proosatuotanto näyttäytyy merkityksellisenä ja ajankohtaisena muistin nykyaikaisen käsittämisen varhaistuotantona kotimaisessa kirjallisuudessa sijoittuen 70-luvun loppupuolelta nykyisen vuosituhannen alkuun.

Esitän katkelmia Siekkisen proosatuotannosta, jotka kuvaavat muistin erilaisia suhteutumisia kokemukseen. Nämä esimerkit ovat novelleista ”Aika” (1982), ”Muisti” (1982) ”Vieras maa” (1991) sekä pienenisromaneista *Häiriö maisemassa* (1994) ja *Se tapahtui täällä* (1999). Esitelmäni liittyy valmistumassa olevaan väitöskirjaani *Ympyrästä Spiraaliin. Avartuva muistikäsitys Raija Siekkisen proosatuotannossa*.

Viola Parente-Čapková
Turun yliopisto

Kati Launis
Itä-Suomen yliopisto

Jasmine Westerlund
Turun yliopisto

Laaja vastaanotto ylirajaisessa kirjallisuushistoriassa ja digitaalisten metadata-arkistojen rooli (C1)

Tekstit liikkeessä -hanke on ensimmäinen suomalais-venäläistä naiskirjallisuuden historiaa laajasti tarkasteleva projekti. Sen tavoitteena on kartoittaa venäläisten naiskirjailijoiden vastaanottoa Suomessa ja vastaavasti Suomen naiskirjailijoiden vastaanottoa Venäjällä. Hanke linkittyy vahvasti naiskirjallisuuden tutkimuksen alalla kehitteillä oleviin digitaalisiin tutkimusmenetelmiin ja digitaalisen median tutkimukseen ja luo uudenlaista yhteistyötä ylirajaisen kirjallisuus- ja kulttuurihistorian tieteellisen perustutkimuksen, humanististen alojen sekä digitaalisen tutkimuksen kesken. Esitelmässämme pohdimme ”digitaalinen metadata-arkisto” -määritelmää suhteessa hankkeessa kehitettyyn vastaanottotietokantaan. Kysymme, millaisia mahdollisuuksia ja haasteita kirjallisuuden vastaanottoa dokumentoivat digitaaliset arkistot – tai nimenomaan metadata-aineistot – tarjoavat uudelle datarikasteiselle tavalle kirjoittaa kirjallisuushistoriaa.

Isla Parkkola
Turun yliopisto

Näkökulmia myyteistä inspiroituneiden nuortenkirjojen hybridihahmojen sukupuoleen ja seksuaalisuuteen (D3)

Suomessa on ilmestynyt 2000-luvulla paljon itämerensuomalaisten mytologiasta inspiroitunutta nuortenkirjallisuutta, jossa ihminen ja luonto kietoutuvat toisiinsa niin tiiviisti, ettei toista ole mahdollista erottaa toisesta. Tästä kertovat muun muassa lukuisat hybridihahmot, jotka ovat osittain ihmisiä, osittain jotakin muuta. Yksi esimerkki tällaisista hybrideistä on Sini Helmisen nuortenromaanin *Kaarnan kätöksessä* (2017) päähenkilö Pinja, joka on puoliksi metsänneito. Hänen selkäänsä peittää kerros kaarnaa, joka on aina tuottanut hänessä suurta häpeää omaa kehoaan kohtaan mutta joka pelastaa hänet vaaran hetkellä mahdollistamalla hänelle sulautumisen osaksi puunrunkoa.

Kysymys sukupuolesta ja seksuaalisuudesta on nuortenkirjallisuudessa paljon esillä, eikä myyteistä ammentava kirjallisuus ole tästä poikkeus. Samalla, kun raja inhimillisen ja ei-inhimillisen välillä hämärtyy, asettuvat myös sukupuoli ja seksuaalisuus uudenlaiseen kehykseen. Tarkastelen esitelmässäni sitä, millaisena nuortenkirjallisuuden inhimillisen ja ei-inhimillisen rajalla liikkuvien ihmis- ja humanoidihahmojen sukupuoli ja seksuaalisuus näyttäytyy. Lisäksi pohdin, voiko hahmojen hybridisyyden nähdä haastavan perinteisiä tapoja käsittää ja käsitteellistää sukupuolta ja seksuaalisuutta.

Esitelmäni pohjautuu alkuvaiheessa olevan artikkeliväitöskirjani tekeillä olevaan toiseen artikkeliin. Teoreettisesti se kytkeytyy posthumanistiseen ja uusmaterialistiseen viitekehykseen pyrkiessään purkamaan hierarkkista suhdetta inhimillisen ja ei-inhimillisen,

luonnon ja kulttuurin sekä mielen ja ruumiin välillä. Tässä se nojaa erityisesti Bruno Latourin ja Donna Harawayn ajatteluun. Keskeiseksi nousee kummankin tahoillaan käyttämä luontokulttuurin käsite sekä käsitykset inhimillisen ja eiinhimillisen hybridisestä suhteesta. Analyysiesimerkit valikoin tuoreesta suomalaisesta nuortenkirjallisuudesta.

Telma Peura, Annastiina Ahola ja Eero Hyvönen
Aalto-yliopisto ja Helsingin yliopisto
<https://seco.cs.aalto.fi/applications/kirjasampo/>

BookSampo Data Service and Portal for Literary Data Analysis and Discovery – Using Library Metadata in Digital Humanities Research (A1)

BookSampo is a Linked Data service, and a semantic portal 1 on top of it to manage and display bibliographic metadata about virtually all Finnish fiction literature in the public library collections, currently containing 214 000 instances (Hyvönen et al., 2022). BookSampo was originally launched in 2011 (Mäkelä et al., 2011, 2013), and deployed by Kirjastot.fi (Hypén, 2014), and the portal has had millions of end users on the Web. While the potential of literary metadata in digital humanities (DH) research (see e.g. Lahti et al., 2019) and in applications (see Hyvönen, 2020) has been recognized, the BookSampo data has not been fully exploited from these perspectives before.

The aim of this paper is 1) to present new results on how the BookSampo data has been used in DH research to explore the development and trends in the Finnish literary publications (Peura, 2023) and 2) to present a new UI, based on the Sampo model 2 , which offers facilities for faceted search and browsing, integrated seamlessly with data-analytical tools (Ahola, 2023). From a DH perspective, our data analyses of novels suggest that the diversity of author backgrounds as well as translated languages are becoming more diverse after the 1990s. A similar trend is seen in the geographical settings of the novels. The analyses also point towards a general shift in author gender balance, although there still seems to be a gender-related diversity bias. The new UI can be used for displaying, browsing and analyzing the data from many perspectives without programming skills, and it is planned to be launched on the Web openly in April 2023. Finally, we address the challenges and implications of the results for librarians, researchers, and all portal users.

References

- Ahola, A. (2023). *Developing a tool for information retrieval and research purposes utilizing BookSampo data* [Master's thesis, forthcoming]. Aalto University.
- Hypén, K. (2014). Kirjasampo: Rethinking Metadata. *Cataloging & Classification Quarterly*, 52(2), 156–180. <https://doi.org/10.1080/01639374.2013.848389>
- Hyvönen, E. (2020). Using the Semantic Web in digital humanities: Shift from data publishing to data-analysis and serendipitous knowledge discovery. *Semantic Web*, 11(1), 187–193. <https://doi.org/10.3233/SW-190386>
- Hyvönen, E., Ahola, A., & Ikkala, E. (2022). BookSampo Fiction Literature Knowledge Graph Revisited: Building a Faceted Search Interface with Seamlessly Integrated Data-Analytical Tools. In G. Silvello, O. Corcho, P. Manghi, G. M. Di Nunzio, K. Golub, N. Ferro, & A. Poggi (Eds.), *Linking Theory and Practice of Digital Libraries* (pp. 506–511). Springer International Publishing. https://doi.org/10.1007/978-3-031-16802-4_54

Lahti, L., Marjanen, J., Roivainen, H., & Tolonen, M. (2019). Bibliographic Data Science and the History of the Book (c. 1500–1800). *Cataloging & Classification Quarterly*, 57(1), 5–23. <https://doi.org/10.1080/01639374.2018.1543747>

Mäkelä, E., Hypén, K., & Hyvönen, E. (2011). BookSampo—lessons learned in creating a semantic portal for fiction literature. In *The Semantic Web—ISWC 2011: 10th International Semantic Web Conference, Bonn, Germany, October 23-27, 2011, Proceedings, Part II 10* (pp. 173–188). Springer Berlin Heidelberg.

Mäkelä, E., Hypén, K., & Hyvönen, E. (2013). Fiction literature as linked open data—The BookSampo dataset. *Semantic Web*, 4(3), 299–306.

Peura, T. (2023). *Suomeksi yli rajojen. Kvantitatiivinen tutkimus suomenkielisten romaanien monimuotoisuudesta 1970–2020* [Master's thesis, forthcoming]. University of Helsinki.

Laura Piippo
Tampereen yliopisto

Jäsentävät ja tuottavat teknologiat romaanissa *Jatkosota-extra* (Jaakko Yli-Juonikas, 2017) (B2)

Viime vuosikymmeniä on leimannut (usein konseptuaalisen) ensyklopedisten, post-postmodernististen, hyperrealististen, maksimalististen tai eksessiivisten romaanien yleistymisen ja suosion kasvu. Jaakko Yli-Juonikkaan *Jatkosota-extra* (2017) on keskeinen kotimaisen kirjallisuuden esimerkki tällaisesta romaanin poetiikasta. Teos myös nojaa intermediaalisesti toiseen esittämisen muotoon: sanoma- tai iltapäivälehdessä teknologiaan. Esitelmässäni kysyn, millaisia suhteita digitaalisen ympäristöllisyyden aikana tuotetun painettuna julkaistun kirjan ja sen kerronnassaan ja rakenteissaan hyödyntämisen teknologian välille muodostuu. Millä tavoin nämä rakenteen tuottavat ja jäsentävät romaanin käsittelemää ja välittämää informaatiota? Koska kirjaesineen käsittely ja sen kantaman romaanin lukeminen aktivoi monenlaisia prosesseja, käytäntöjä ja mahdollisuuksia, kysyn, mitkä ovat edellä kuvattujen teknologisten ja intermediaalisten suhteiden affektiiviset vaikutukset. Nojautuen Marshall McLuhanin klassiseen muotoiluun mediumista viestinä ja Friedrich Kittlerin käsityksiin kirjoitusvälineiden roolista niiden avulla luotujen ajatusten ja ajattelutapojen muokkaamisessa väitän, että *Jatkosota-extran* poetiikka rakentuu merkittävilta osin juuri sen hyödyntämälle ja kuvaamalle intermediaalisuudelle, jota kirjamuoto itsessään kannattelee. Näin ollen kirjaesine itsessään tarjoaa myös mahdollisuuden kriittiselle etäisyydelle suhteessa paitsi romaanin teemoihin, myös ajankohtaiseen affektitalouteen sekä massamedian erilaisiin muotoihin.

Kittler, Friedrich A. 1986. *Grammophon - Film - Typewriter*. Berlin: Brinkmann & Bose.

McLuhan, Marshall 1964. *Understanding Media: The Extensions of Man*. New York: New American Library.

Marjukka Piirainen
Itä-Suomen yliopisto

Marjastuskokemukset suokertomuksissa (A3)

Jokamiehen oikeuden mahdollistama marjastus on olennainen osa suomalaista luontosuhdetta ja kulttuuriperintöä. Se on yksi keskeisistä luonnonympäristöissä liikkumisen muodoista, sillä yli puolet suomalaisista marjastaa vuosittain. Metsissä ja soilla tapahtuva luonnonmarjojen poiminta on ollut 1900-luvun jälkipuoliskolla myös tärkeä tulonlähde etenkin Itä- ja Pohjois-Suomessa. Sekä luonnossa liikkumisen kulttuurissa että luontosuhteessa on kuitenkin tapahtunut muutos, ja nykyään myös soille hakeudutaan hyödyn tavoittelun sijaan ensisijaisesti virkistykseen vuoksi.

Esityksessäni pohdin, millaisena suhde suolla marjastamiseen näyttäytyy 2000-luvun suokertomuksissa ja miten se on muuttunut vuosikymmenten takaisesta. Tarkastelen myös marjastuksen koettuja hyvinvointivaikutuksia. Aineistonani käytän kirjallisia suo- ja marjastuskuvauksia, pääasiassa Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran *Suo. Kirjoitus- ja kuvakeruuseen* (2018–2019) lähetettyjä vastauksia. Kiinnitän huomiota erityisesti teksteissä ilmenevään ruumiillisuuteen ja aistimukseen ja pohdin, miten moniaistiset marjastuskokemukset kerronnallistuvat ja välittyvät lukijalle. Entä millaisin keinoin tutkija voi tulkita näitä kokemuksia? Lähestyn aihetta hyödyntämällä erityisesti aistianthropologian ja muistitietotutkimuksen näkökulmia.

Riikka Pirinen
Tampereen yliopisto

Kirjallinen epifania ja metamoderni kokemus nykyromellissa (B1)

Kirjallista epifaniaa, eli henkilöhaamon oivallusta, valaistumista tai ymmärryksen murrosta on pidetty kirjallisuuden modernismista lähtien etenkin romellimuodon omaksumana trooppina, joka kuvaa ja välittää ympäröivää todellisuuttaan ymmärtämään pyrkivän henkilöhaamon kokemusta. Nykyromellistiikassa henkilöhaamon epifaninen kokemus kuitenkin irtautuu modernistisista juuristaan ja saa uudessa kirjallisessa kontekstissa myös uusia merkityksiä ja funktioita postmodernismin jälkeistä kulttuurista eetosta ymmärtämään ja käsitteellistämään pyrkivän, skeptisyyden ja toivon välillä heiluvan metamodernismin, ja siihen tiiviisti liitetyn uusvilpittömyyden kehityksissä.

Pirinen pohtii esitelmässään nykyromellin ja metamodernismin suhdetta kirjallisuuden modernismiin epifanian käsitteen avulla. Hän kysyy tekstiesimerkkejä hyödyntäen, kuinka epifanista kokemukseellisuutta sekä tuotetaan että kuvataan kertomuksissa ja kuinka epifanian käyttötavat ja merkitykset romellikerronnassa ovat historiallisesti muuttuneet. Samalla epifanioiden tarkastelu antaa näkymän siihen, millaista metamodernia kokemukseellista todellisuutta nykyromellistiikka tuottaa, ja kuinka modernismissä kielen, kokemuksen ja todellisuuden suhteita tematisoinut kirjallinen epifania tematisoi metamodernia todellisuuden ja kokemuksen välistä suhdetta.

Pirinen pureutuu näihin kysymyksiin analysoimalla kirjallisen tajunnankuvauksen keinoja ja etenkin vapaata epäsuoraa esitystä, joka tuottaa romellien epifaniisiin kokemuksen kuvauksiin sekä empatiaa että ironiaa ja näiden välistä ambivalenssia. Tämä empatian ja ironian tarkastelu mahdollistaa sekä epifanian tarkastelun tuoreella, kertomusteoreettisesti orientoituneella otteella, että antaa uusia näkökulmia kirjallisuuden metamodernismiin, joka

on aiemmassa tutkimuksessa painottunut vahvasti kulttuurintutkimukseen ja teorian postmodernin puolen käsitteellistämiseen. Lisäksi esitelmän kohdetekstien lukeminen metamodernissa kehyksessä havainnollistaa, kuinka metamodernismin käsitys modernismista on karrikoitu ja näin ollen myös haastettavissa.

Pohjoista luontoa kuvittelemassa (hanke-esittely) (B5)

Suomen Akatemian rahoittama projekti *Figuring Nature in the North. How Contemporary Finnish Literature Makes Sense of Environmental Emergency* (Pohjoista luontoa kuvittelemassa. Kirjallisuus ja kulttuurinen muutos ekologisen kriisin aikakaudella, 2021–25) selvittää, kuinka tietyllä pohjoisella, Suomen rajojen määrittämällä alueella kaunokirjallisuus nimeää ja kuvittelee maailmaa tänä kriisiaikana. Yhtäältä olemme osa globaalia antroposeenikeskustelua, toisaalta tutkimme hyvin partikulaaria kulttuurista kenttää, kirjallisuutta, jota viiden miljoonan puhujan pieni kielialue tuottaa Euroopan pohjoisella reuna-alueella, joka lämpenee nopeammin kuin maapallo keskimäärin.

Projekti tutkii pääasiassa nykykirjallisuutta. Jotta sitä, kuinka ympäristönmuutos näkyy kirjallisuudessa voitaisiin tutkia, aineistoa täytyy verrata johonkin toiseen korpukseseen. Vertailukorpukseseksemme olemme valinneet kaunokirjallisuutta, joka julkaistiin Suomessa 1950- ja 60-luvulla, sotakorvausten, teollisuuden nousun ja globaalin väestönkasvun kiihtymisen aikakaudella – dokumentteja antroposeenin alusta.

Onko kirjallisuuden luonto edelleen romantiikasta periytyvä ihmisen voimat ylittävä rajaton voima, jonka rajuus oikeuttaa kaikki taistelut sitä vastaan, tai kuokan edessä antautuva resurssi kuten Väinö Linnan modernisaatiokertomuksessa? Vai onko kirjallisuudessamme muotoutumassa jonkinlainen uusi luontosuhde ja jos, millainen se on?

Työryhmä esittelee hankkeen yhteisiä tavoitteita ja yksittäisten tutkijoidemme työtä projektissa. Hanketta esittelevät hankkeen johtaja Elsi Hyttinen ja tutkijat Helinä Ääri, Marianna Koljonen ja Karoliina Lummaa. Hankkeeseen voi tutustua täällä: <https://sites.utu.fi/figuringnature/>

Marjut Puhakka
Oulun yliopisto

Elämäni zombina (A3)

Yksi tieteenalojen rajat ylittävistä kysymyksistä on tietoisuuden ongelma. Mitä tietoisuus on tai missä se oikeastaan sijaitsee? Kysymystä on lähestytty eri näkökulmista ainakin filosofiassa, psykologiassa, neuro- ja kognitiotieteessä - eikä tietoisuuden kysymys ole vieras kirjallisuudellekaan, sillä esimerkiksi tieteiskirjallisuudessa voidaan erilaisia tietoisuuden tiloja tarkastella fiktion keinoin.

Olennaista tietoisuudelle on kokemuksellisuus. Kokemus siitä, että on tietoinen olento, on merkityksellinen, mutta yhtä lailla tietoisuus syntyy kokemusten havainnoinnin kautta. Tietoisuuden kokemus on ihmisiä niin voimakkaasti yhdistävä intersubjektiiivinen tekijä, että on vaikea kuvailla, millaista on olla ei tietoinen -olento.

Väitöstutkimuksessani lähestyn tietoisuuden kokemusta filosofisen zombin käsitteen kautta. Filosofinen zombi on tai olisi olento, joka näyttäisi, käyttäytyisi ja olisi kaikin puolin kuin ihminen, se jopa saattaisi ajatella olevansa ihminen, mutta siltä puuttuisi tietoisuus. Filosofisen zombin käsite keksittiin tavoitteena pohtia tietoisuuden ongelmaa.

Tietoisuus-teoriat jakautuvat karkeasti kahteen osaan: dualistiseen (kartesiolaiseen) teoriaan, jossa erotetaan keho ja mieli sekä kartesiolaisen teorian kritiikkiin, jossa tietoisuuden kokemuksen uskotaan syntyvän aivotoimintana, ja tietoisuutta ei voi siten erottaa materiasta - tietoisuus on emergenttiä, osiensa summa.

Tutkimuksessani hyödynnän tarinoita itsestään tietoisesta zombista esimerkiksi romaaneissa *The Girl with all the Gifts* (M. R. Carey 2014) ja *I am Legend* (Richard Matheson 1954) sekä romaanien elokuvasovituksissa. Tässä seminaariesitelmässäni keskityn tietoisuuden kokemukseen ja siihen, miten itsestään tietoinen zombi hahmottaa itsensä tietoisena siitä, että on muuttunut ihmisestä joksikin toiseksi. Itsestään tietoisena zombin hahmo antaa mahdollisuuden tarkastella kartesiolaista tietoisuusteoriaa: zombi ei tarkalleen ottaen ole elävä, mutta silti se on tietoinen itsestään. Kiehtovaa on myös se, miten narratiiveissa zombin näkökulma vaatii sen, että hahmolla on oltava tietoisuus - zombi, jolla ei ole tietoisuutta on hirviö, zombi jolla on tietoisuus on henkilöahmo ja jopa protagonist. Millaisena kokee elämänsä itsestään tietoinen zombi? Minkä aistien, ajatusten, kokemusten kautta se hahmottaa maailmaa ja on vuorovaikutuksessa?

Veijo Pulkkinen
Helsingin yliopisto

”Hirvijää, kuinka vaikijaa tämä on” – Kalle Pääatalon kokemuksia syntysähköisestä kirjoittamisesta (A6)

Tarkastelen esitelmässäni Kalle Pääatalon tietokoneelta ja levykkeiltä löytyviä varhaisimpia syntysähköisiä käsikirjoituksia sekä tekstifragmentteja, joita hän kirjoitti opetellessaan käyttämään tietokonetta 1980- ja 1990-luvun vaihteessa. Nämä eivät ole teosten käsikirjoituksia, vaan kuvauksia arkipäiväisistä tapahtumista ja ennen kaikkea kokemuksista uuden kirjoitusvälineen käytön opettelusta. Pääatalo itse nimitti näitä lyhyitä tekstejä muun muassa ”tyhjän kirjoittamiseksi”. Vastaavia tekstejä löytyy esimerkiksi kirjoituskoneita käyttäneiltä kirjailijoilta, jotka testasivat koneen toimivuutta tai tuskailivat sen käytön ongelmien kanssa. Roman Jakobsonin terminologiaa soveltaen voitaisiin puhua erityisestä tekstilajista, jossa korostuu kielen faattinen funktio, jonka tarkoituksena on luoda kontakti ja säilyttää se. Kirjoittamisen kohdalla tämä koskee kirjoitusvälineen toiminnan varmistamista. Esitelmän teoreettisena ja menetelmällisenä viitekehyksenä ovat digitaalinen forensiikka, geneettinen kritiikki ja postfenomenologinen teknologian filosofia.

Heli Rantala
Turun yliopisto

Kirjallisuuden jäljet – lukemisen ruumiillisuudesta 1800-luvun alun Suomessa (C3)

Esitelmässäni tarkastelen kirjallisuuden kuluttamisen kokemuksia historian tutkimuksen näkökulmasta. Tarkastelun kohteena on kirjallisuuden käyttö 1800-luvun alun Suomessa erityisesti oppineiden lukijoiden, kuten yliopisto-opiskelijoiden keskuudessa. Esitelmässäni huomio kohdistuu siihen tapaan, jolla kirjallisuuden kuluttaminen – ostaminen, lainaaminen ja erityisesti lukeminen – on nivoutunut osaksi kirjallisesti aktiivisten henkilöiden arkipäiväistä elämää.

1700- ja 1800-luvun vaihdetta on kirjahistoriallisessa tutkimuksessa pidetty merkittävänä murroskautena, jolloin tehostuvat kirjamarkkinat toivat kirjallisuuden eri lajit – muun muassa romaanit – yhä laajempien lukijajoukkojen ulottuville. Lukuhalu tai lukuvimma olivat aikalaistermejä, joihin sisältyi myös huoli hallitsemattomasta, sairauden kaltaisesta tilasta, johon liika lukeminen saattoi johtaa. Tutkimuksessa aikakautta on toisinaan kutsuttu jopa lukemisen vallankumoukseksi. Toisaalta tutkijat ovat korostaneet lukutapojen eritahtista muutosta ja alueellisia eroja lukutaidossa. Lukemisen käytäntöjä ja lukukokemuksia on Suomessakin on pyritty kartoittamaan kokoamalla eri aineistoista tietokantaa (Suomalaisten lukukokemusten tietokanta), joka sisältää erityyppisiä viittauksia kirjojen tai muun aineiston lukemiseen.

Omassa esitelmässäni lähestyn lukemista ensisijassa yksilötason ruumiillisena kokemuksena. 1800-luvun alun päiväkirja- ja kirjeaineistoa hyödyntämällä tarkastelen erityisesti nuorten ylioppilaiden arkipäiväistä suhdetta kirjallisuuteen. Missä ja miten he lukivat ja millä tavalla he kirjoittivat omasta lukemisestaan? Mitä voidaan sanoa esimerkiksi Homeroksen lukemiseen liittyvästä ruumiillisuudesta? Esitelmässäni huomio kohdistuu kirjallisuuden reseption sijaan sen jättämiin fyysisiin jälkiin lukijoissaan; näitä jälkiä olivat esimerkiksi lukemisesta väsyneet silmät tai lukemisen aiheuttamat tunnereaktiot.

Oskari Rantala
Jyväskylän yliopisto

Metatekstuaalisuus ja metasarjakuvallisuuden kokemus Alan Mooren sarjakuvissa (D5)

Genrehistorialla leikkittely ja sarjakuvan mediaalisuuden hyödyntäminen osana sarjakuvakerrontaa on valtavirtaistunut angloamerikkalaisessa populaarisarjakuvassa voimakkaasti viime vuosikymmeninä, joskin esimerkiksi supersankarinarratiiveissa genreen liittyvä alakulttuurinen lukutaito on ollut keskeistä 1960-luvulta eteenpäin. Eräs sarjakuvantekijä, jonka teokset ovat tässä suhteessa merkittäviä, on ennen muuta revisionististen supersankarinarratiivien tekijänä (ks. esim. Watchmen (1986-87), taide Dave Gibbons) tunnettu käsikirjoittaja Alan Moore (s. 1953).

Useissa vuosituhaten taitteessa julkaistuissa Mooren teoksissa korostuvat mediaalisuus, mediaspesifisyys ja materiaalisuus tavalla, jota voi hahmottaa metasarjakuvallisuuden tai mediaalisen (itse)tietoisuuden (medial self-awareness) käsitteiden avulla. Näissä teoksissa esimerkiksi muistot ja takaumat korvautuvat usein historiallisten sarjakuvien materiaalisuutta jäljittelevillä mukaelmilla ja retro-estetiikalla, ja sisäkkäiset kertomukset voivat saada tarinamaailman sisäisen sarjakuvalehden muodon, jolloin osa sarjakuva-artefaktista representoi fiktiivistä sarjakuva-artefaktia.

Tutkin näiden tehokeinojen kerronnallisia vaikutuksia ja toimimista Mooren myöhäiskauden teoksissa, joita ovat muun muassa Supreme (1993, taide Steve Bissette & Rick Veitch), Supreme (1996-2000, 2012, taide Joe Bennett, Rick Veitch et al), Tom Strong (1999– 2006, taide Chris Sprouse et al) ja The Spirit: New Adventures (1998, taide Dave Gibbons). Sekä tietyt sarjakuvan mediaaliset ulottuvuudet että populaarien sarjakuvagenrejen vastaanotossa kehittyneet historialliset käytänteet tekevät sarjakuvasta vastaanottavaisen median tällaiselle materiaaliselle leikkittelylle.

Eila Rantonen
Turun yliopisto

Sisäistetyn rasismien trauma ja terrorismin poetiikka Jonas Hassen Khemirin teoksessa *Soitan veljilleni* (A4)

Jonas Hassen Khemirin pienoismaani *Soitan veljilleni* (2012, alk. *Jag ringer mina bröder*, 2012) käsittelee Tukholmassa tapahtunutta autopommi-iskua. Esityksessäni tarkastelen, miten teos ilmentää traumafiktioita ja terrorismin poetiikan kerrontakeinoja. Terrorismin kuvauksissa esiintyy traumakerrontaa, joka kuvastaa ”sanomatonta” ja ”lähestymätöntä”. Tämä liittyy traumaattisiin äärikokemuksiin väkivallasta, kauhusta, ahdistuksesta ja surusta.

Romaani *Soitan veljilleni* kuvaa sisäistetyn rasismien aiheuttamaa mielen järkkymistä. Teoksen päähenkilö Amor on sisäistänyt arabiterroristin stereotyypin ja syyllistää itseään koska hän poikkeaa ulkonäöltään ja kulttuuriltaan ruotsalaisesta valtaväestöstä. Teos tarttuu sisäistetyn rasismien traumatisoivaan vaikutukseen, jossa ahdistusoireisiin liittyy häpeää ja masennusta. Sitä voi tutkia traumafiktiona, jossa kieli halvaantuu, fragmentoituu ja alkaa toistaa itseään kuvailtaessa järkyttäviä kokemuksia (Kurtz 2018; Knuutila 2006). Tarkastelen teosta terrorismin poetiikan kehityksessä, jossa kiinnitetään huomiota kuvauksen kerrontakeinoihin, kuten terroritekojen shokkivaikutelmiin, ajan subjektiiviseen kokemukseen ja traumafiktioon (Mortom & Boehmer 2015). Esittelen, miten romaanin kerronnan elliptiset aukot tähdentävät päähenkilön traumaattista salpautumista vainon edessä. Sisäistetyn rasismien aiheuttamaa traumaattista hätätilaa ja paranoiaa havainnollistetaan teoksessa taitavasti etenkin epäluotettavan kertojan hypoteettisen puheen avulla.

Faeze Rezaii
University of Turku

Ecological experience in Isaac Asimov's short fiction (A3)

Just as the oceans have been considered as the “far away” places where humans have been disposing of their waste throughout history, outer space has been imagined as a far larger void open to exploitations in science fiction narratives. My presentation discusses the entangled ecological suffering and trauma of the environment and humans in Isaac Asimov's novella “The Martian Way”. I regard the experiences of the characters on Saturn's rings as ecological suffering or ecotrauma and tie it to the experience of the environment to bring a “non-anthropocentric” aspect to the term ecotrauma. I equate ecotrauma with the more inclusive term ecological suffering since it involves not just harmful psychological experiences, but also emotional ones like grief and anxiety as well as unpleasant physical experiences. I draw upon Wandersee and Schussler's concept of plant blindness as “the inability to see or notice the plants in one's own environment” and extend this concept into the inorganic realm that is deemed lifeless and invisible in the story. I acknowledge “The Martian Way” as the amplification of blindness to the inorganic and lifeless geographies. The story mirrors the suffering of ice, on the human characters and portrays the perpetrators as victims experiencing eco-anxiety, grief, or physical injuries. I argue that reading the ecological sufferings of the human characters governed by a water economy exposes the entangled traumas of ice and the nonhuman in the story.

Oiva Ristimäki
Turun yliopisto

”Sitten, nukkuessani, näin uneni” – uni ja seikkailu George MacDonaldin kertomuksessa *Ranald Bannerman’s Boyhood* (D2)

George MacDonaldin *Ranald Bannerman’s Boyhood* (1871) kertoo Skotlannin ylämailla asuvan pojan nuoruusvuosista pastori-isän holhouksessa äidin kuoltua. Teoksen tulkinnan kannalta ilmeisen oleellista roolia näyttelee ensimmäinen luku, jossa minä-kertoja Ranald selittää kertomisensa motiiveja. Kertoja toteaa uskovansa kertomuksensa olevan antoisan sellaisille lukijoille, jotka ovat kiinnostuneita omasta henkilöhistoriastaan – ja vähemmän niille, joita kiinnostavat vain poikamaiset seikkailut ja ylluonnollisuudet. MacDonaldin teos, jonka tulkinnan lähtökohdassa siis kuvastuu tekijän kertojansa kautta luoma vastakkainasettelu poikien seikkailukirjallisuuden ja fantasian/sadun sekä tekijän valitseman jonkinlaisen Bildungsromania muistuttavan kertomusmuodon välillä, on ymmärrettävästi luettu kuuluvaksi fantasia- ja satukirjailijanakin tunnetun MacDonaldin realistiseen tuotantoon. Tästä huolimatta teoksessa esiintyy MacDonaldin fantasiaklassikoille tunnusomainen mutta toistaiseksi juuri kyseisen teoksen kohdalla tutkimuksessa vähälle huomiolle jäänyt ylluonnollisen unen motiivi: seikkailujensa lomassa nuori Ranald näkee aina uudelleen unen taivaankannen perheestä, isä auringosta, äiti kuusta ja tähtilapsista. Kertomuksen aloituksen vastakkainasettelusta huolimatta myöskään vaarojentäyteinen seikkailu ei missään nimessä loista Ranaldin poikavuosien vaiheissa täysin poissaolollaan. Tekeillä olevaan väitöskirja-artikkeliini perustuvassa esitelmässäni kysyn, millaisen merkityssuhteen MacDonaldin teoksen kokonaisuudessa saavat päähenkilön näkemät ylluonnolliset unet ja hänen kokemansa seikkailut.

Esitelmässäni hahmottelen näkemystä unen ja seikkailun merkityssuhteesta hyödyntämällä Sheldon Sacksin teoriaa fiktion tyypeistä (types). Näkemykseni mukaan teosta, joka perustuu monelta osin Bildungsroman-muotoon, voidaan viime kädessä pitää apologiana, kun apologia määritellään Sacksin tavoin muototekijöiltään monenkirjavaksi tyyppiä, jota edustavat teokset on kirjoitettu väitteen tai väitejoukon puolustukseksi. Esitän, että MacDonald pyrki teoksessaan luomansa unitodellisuuden ja seikkailujaksot käsittävän valvetodellisuuden vuorottelun sekä omalaatuisen ylämaalaisen pastori-isän ja kertojapäähenkilö Ranaldin keskinäisten dialogien avulla puolustamaan käsitystä jokaista ihmistä sisäisen puheen kautta lähestyvistä Jumalasta sekä ajatusta yleisinhimillisestä kyvystä kääntyä Jumalan puoleen ja hylätä omat itsekeskeiset motiivit. Tulkinta saa tukea MacDonaldin kirjoittamiskontekstiin paikantuvista uskonnollisista näkemyksistä, joiden problematiikkaa sivuan esitelmässä lyhyesti.

Kuvittele, demokratia! Kertomakirjallisuus demokratian kuvittelun välineenä Suomessa (KUDE)

Hanna-Riikka Roine
Tampereen yliopisto

Laura Piippo
Jyväskylän yliopisto

Ville-Pekka Sorsa
Helsingin yliopisto

Esko Suoranta
Helsingin yliopisto

Kuvittele, demokratia! Kertomakirjallisuus demokratian kuvittelun välineenä Suomessa (D6)

Kuvittele, demokratia! -hanke (KUDE) tutkii, miten demokratiaa kuvitellaan Suomessa kirjoitetussa, luetussa ja vaikuttavassa kertomakirjallisuudessa 2010-luvulta alkaen. Kysymme, millä tavoin kertomakirjallisuus hyödyntää, toisintaa ja mahdollisesti uudistaa demokratian kannalta keskeisiä kuvittelun muotoja. Selvitämme, millaista kertomakirjallisuutta demokraattinen mielikuvitus yhtäältä tuottaa ja millainen demokratian kuvittelun väline kertomakirjallisuus toisaalta on.

Monitieteisessä hankkeessa yhdistämme politiikan teorian käsitteitä kirjallisuudentutkimuksen analyttisiin välineisiin ja lähestymme niiden turvin kertomusteorian, poliittisen ja kirjallisuussosiologian kysymyksenasetteluja. Työhypoteesimme on, että kertomakirjallisuus on yhteiskunnallisesti ja kulttuurisesti keskeinen ja arvostettu kuvittelun väline, joka tarjoaa paikan niin demokratian edellytysten luomisen ja vahvistamisen kuin rapauttamisenkin tutkimiseen. Kuvittelua käsittelemme enaktiivisena toimintana, jolla on omanlaisensa mahdollisuudet kertomakirjallisuuden kognitiivisessa ympäristössä.

Tutkimme, millaista demokratian kuvittelu aineistossamme on ja millainen merkitys kertomakirjallisuuden tarjoumilla on sen kuvitteleminen poliittisille ja demokraattisille prosesseille. Analysoimme, millaista politiikkaa ja politiikan muotoja aineistossamme kuvitellaan ja millä tavoin ne suhteutuvat demokratiaan. Lisäksi arvioimme, millä tavoin demokratian sisäiset uhat (sivustakatsoisuus, populismi ja teknokratia) toistuvat ja ilmenevät aineistossamme ja pohdimme sitä, voiko kertomakirjallisuus tarjota keinoja näiden uhkien ylittämiseksi.

Aineistomme koostuu demokratiaa ja sen lähikäsitteitä eksplisiittisesti kehystävistä sekä demokratiaa ja sen ilmiötä implisiittisesti käsittelevistä romaaneista ja novelleista. Muodostamme aineiston huomioiden instituutioiden, markkinateknologioiden ja taiteen näkökulmat. Näin kartoitamme niin kirjallisuuden kaanonin (esim. kirjastojen verkkopalvelut, Finlandia-ehdokkaat), alustapalveluiden (luku- ja kuunteluaiikapalvelut) kuin taidemuotojen sisäisten valintojenkin (mm. kokeellisessa ja spekulatiivisessa kirjallisuudessa) merkitystä demokratian kuvittelulle ja sen tarjoutumiselle lukijoille.

Hanketta rahoittaa Koneen Säätiö (2023–2025) ja sitä johtaa FT Hanna-Riikka Roine (Tampereen yliopisto). Hankkeessa työskentelevät lisäksi FT, dosentti Laura Piippo

(Tampereen yliopisto), DPhil, dosentti Ville-Pekka Sorsa (Helsingin yliopisto) ja FM Esko Suoranta (Helsingin yliopisto/Tampereen yliopisto).

Romaanin tieto I: Kokemus, muoto, tekniikka (B2)

Tutkimushankkeen *Romaanin tieto: Kirjan ja kirjailijan muuttuvat roolit yhteiskunnassa* tavoitteena on selvittää romaanin ja romaanikirjailijan paikkaa tiedon muodostajana tämänhetkisessä kotimaisessa kirjallisessa kulttuurissa. Pyrkimyksenä on tutkia, kuinka kirjailijat usein käyvät debattia heitä lähellä olevista aiheista samanaikaisesti ja rinnakkain kaunokirjallisuuden, median ja internetin tekstilajien, tietokirjallisuuden ja monien muiden ilmaisumuotojen ja -kanavien avulla. Hankkeen kaksiosaisen työryhmän ensimmäisessä sessiossa keskitytään niihin muotoihin ja tekniikoihin, joiden avulla kirjailijat välittävät kokemusta ja tietoa maailmasta.

Romaanin tieto II: Yhteiskuntakritiikki, tekijyys ja kirjallisuuden kenttä (C4)

Mikä on romaanin ja romaanikirjailijan rooli yhteiskunnallisena keskustelijana ja tiedon muodostajana tämänhetkisessä suomalaisessa yhteiskunnassa? Työryhmässä tarkastellaan teksti- ja tekijälähtöisesti tiedon rakentumista romaanitaiteessa, kirjallisessa elämässä ja kirjallisuutta koskevassa julkisuudessa. Kirjailijoiden toimijuus ja tiedollinen subjektius hahmottuvat paitsi heidän teostensa usein omakohtaiseen kokemukseen limittyvissä kertomuksissa, kirjailijoiden asemoitumisessa ja toiminnassa kirjallisella kentällä sekä heidän yhteiskunnallisessa osallistumisessaan julkisuutta hyödyntävinä keskustelijoina.

Tämä on jälkimmäinen sessio ”Romaanin tieto: Kirjan ja kirjailijan muuttuvat roolit yhteiskunnassa” -hankkeen kaksiosaisesta työryhmästä.

Leena Romu
Tampereen yliopisto

***Pikkulotta-* ja *Lottatyttö*-lehtien sarjakuvat informaation, ihanteiden ja arvojen välittäjinä (D5)**

Lottajärjestö julkaisi ennen sotia ja sotien jälkeen *Pikkulotta*-lehteä (1938–1944, vuodesta 1943 alkaen *Lottatyttö*-nimellä), joka oli tarkoitettu järjestön nuorille jäsenille. Esitelmässä tarkastellaan, millaisina lehdissä julkaistut sarjakuvat kuvaavat tyttöjen elämää ja miten ne hyödyntävät sarjakuvan kerronta- ja ilmaisukeinoja sekä eri sarjakuvagenreihin liittyviä konventioita.

Lottajärjestö oli naisten vapaaehtoinen, aseeton maanpuolustusjärjestö, jonka juuret olivat suojeluskuntien toimintaa tukevassa työssä. Järjestön nuoria, 8–16-vuotiaita jäseniä kutsuttiin pikkulotiksi ja lottatyöiksi, joille opetettiin järjestön keskeisiä arvoja ympäri Suomen toimivissa tyttöosastoissa. *Pikkulotta*-lehti oli heille tarkoitettu julkaisu, joka pyrki opastamaan nuoria tyttöjä omaksumaan järjestön keskeisen arvopohjan eli kristinuskon, kodin ja isänmaan. Lehdessä julkaistiin pikkulottien ja vanhempien lottien kirjoittamia tekstejä, kuten runoja, novelleja ja raportteja tapahtumista, mutta miltei joka numerossa myös sarjakuvia. Sarjakuvien päähenkilöt olivat lukijoiden tavoin pikkulottia, joiden arkea sarjakuvissa kuvattiin.

Lehtien sarjakuvat ymmärretään esitelmässä didaktisina, sekä käytännön informaatiota että järjestön ideologiaa välittämään pyrkivinä välineinä. Tarkoitukseni on tunnistaa sarjakuvissa käytettyjä lukijoihin vetoamisen keinoja ja tutkia, miten sarjakuvissa muodostuva kuvan ja sanan vuorovaikutus rakentaa tyttöpäähenkilöiden toimijuutta.

Esitän, että *Pikkulotta*- ja *Lottatyttö* -lehtien sarjakuvien didaktisuus nojaa positiivisen esimerkin voimaan. Tyttöpäähenkilöt näyttäytyvät järjestön ihanteiden ruumiillistumina, eli rohkeina, ahkerina ja kuuliaina. Sarjakuvien kautta lukijoille annetaan mallia siitä, miten tulee toimia pelottavissa tilanteissa, kuten vaikkapa ilmahälytyksen sattuessa tai millä tavoin voi parhaiten auttaa kotirintaman työtehtävissä. Toisaalta sarjakuvat kuvaavat myös sotiin liittyvää surua ja menetystä.

Anna Runsio
Turun yliopisto

Constructing the British research animal: The representation of the agency of research animals in the *Report on vivisection* (1876) (D4)

Despite the ever-increasing knowledge of animals' cognitive and emotional capacities, in Great Britain alone, over three million experiments were performed on vertebrates in 2021, many of them causing severe pain and suffering. In my dissertation, I will go back to the 1870s—a time when animal experimentation was still a relatively new and unestablished method in Britain and the principles for legitimate exploitation of research animals were under vigorous argumentation. In 1875, the Royal Commission on Vivisection was established for advising the government on the issue, which led to the 450-page *Report on vivisection* and the world's first Act regulating the practice. However, considering that the number of painful experiments was increasing steadily already during the last decades of the century and how fast animal experimentation became the standard research method it still is today, it seems that instead of animals, the Act protected animal experimentation by legitimising the practice and advancing its institutionalisation.

I will investigate how animal agency is represented linguistically in the Report. First, I expect that analysing the representation of research animals' agency will help gain a better understanding of how they were seen and what their role was in the context of experimentation, and how that might have influenced the contemporary understanding of their use—and ultimately the development of animal research. Second, I want to examine the animals themselves—how they were and behaved, and what they experienced—as far as it is possible through texts representing humans' understanding of them. I aim to bring the animal into focus and decentre the human, in order to foreground the silenced individuals and broaden our understanding of the intertwined history of humans and other animals. For the analysis, I will utilise Halliday's transitivity system, which focuses on who does what to whom, under what circumstances.

Hanna Samola
Tampereen yliopisto

Seksuaalisuuden ja väkivallan intermediaalinen kuvaaminen Anu Kaajan tuotannossa (D3)

Esitelmäni käsittelee Anu Kaajan proosan tapoja yhdistää visuaalisten ja audiovisuaalisten teosten verbaalinen kuvailu sukupuolen, seksuaalisuuden ja väkivallan tematiikkaan. Aineistonani ovat Kaajan teokset *Leda* (2017), *Katie-Kate* (2020) ja *Rusetti* (2023), joiden intermediaalista poetiikkaa tarkastelen.

Sukupuolen ja seksuaalisuuden aiheet ilmenevät Kaajan teoksissa paitsi erotiikan ja pornon myös sukupuolittuneen väkivallan kuvauksissa. *Leda* kertoo myytti-intertekstinsä ja verbaalisesti toisinnettun kuvaelmansa kautta raiskauksesta. *Katie-Katessa* kuvaillaan esimerkiksi väkivaltaista pornoa sekä painostamista seksuaalisiin tekoihin. Alistamisen, valtasuhteiden ja taloudellisen epätasa-arvon kuvaukset vuorottelevat Kaajan teoksissa eroottisten ja aistillisten nautintojen kuvausten kanssa. Teoksissa esitetään kriittisesti, miten nautinnon lähteeksi tarkoitettu porno on usein suuryhtiöiden välittämää ja kuvastoltaan toisteista, eikä videoilla esiintyvien suostumus ole aina selvillä. Aistinautintoja tuottavien aineiden, kuten kahvin ja sokerin, taustalla on niin ikään globaali kaupankäynti, jonka seurauksena varallisuus jakautuu epätasaisesti.

Teoreettisena kehiksenäni on intermediaalisuuden tutkimus. Analysoin teosten ekfrastisia kuvauksia maalaustaiteesta, verkkopornosta ja satuelokuvista sekä sitä, miten ekfrastisuus liittyy yhtäältä nautinnon ja erotiikan, toisaalta väkivallan kuvastoon.

Ilona Savolainen
Tampereen yliopisto

Sielun ylevöittämistä vai tervettä barbariaa? Lapsen lukukokemus 1900–1960-lukujen suomalaisessa pedagogisessa kirjallisuudessa (A5)

Lukemisesta on tullut syvästi yksityinen kokemus sen jälkeen, kun hallitsevaksi lukemisen tavaksi nousi ääneenluvun sijaan hiljainen kirjan äärellä kyyristely. Kirjan ja lukijan väliin ei mahdu tunkeilijoita, vaan lukukokemus jää lähes jäännöksettä kokijan omaisuudeksi, jonka jakamisesta hän voi itse päättää. Tätä yksityistä kokemusta on etenkin vajaan valtaisten lukijaryhmien kohdalla pyritty rajoittamaan ja hallinnoimaan monin tavoin: on puututtu lukemisen aikaan, paikkaan, tapaan ja sisältöön. Lukemisen kokemukselle on myös annettu monenlaisia merkityksiä.

Esitelmäni käsittelee vuosien 1900–1965 suomalaisen pedagogisen kirjallisuuden käsityksiä lapsilukijan lukukokemuksesta erityisesti hallinnan näkökulmasta. Tarkasteluni lähtökohtana on foucault'lainen käsitys vallasta suostuttelevana ja subjektiviteettia tuottavana. Aineistossani lapsen lukukokemus valjastettiin psykologisen ja sosiaalisen kehityksen sekä itsehallinnan palvelukseen, mutta pedagogien pontevasta yrityksestä huolimatta jokin osa kokemuksesta jäi aina lapsen yksityiseksi omaisuudeksi. Miten lukemisen uskottiin vaikuttavan lapseen? Millaiset lukemisen tavat ja kokemukset nähtiin lapsilukijan kehitykselle suotuisana? Koettiinko lukukokemuksen yksityisyys ja vaikeus hallita lukemista ulkopuolelta uhkana kasvatukselle vai saattoiko sillä olla myös myönteisiä merkityksiä?

Esittelen kaksi aineistostani löytynyttä hallinnan muotoa: lukeminen siveellisyyttä rakentavana voimana ja lukeminen sosialisena. Ne perustuivat osin erilaisiin esteettisiin teorioihin ja käsityksiin moraalista. Molemmat elivät pedagogisessa kirjallisuudessa tarkasteluajankohtana rinnakkain, mutta sosialisatio valtasi hiljalleen tilaa siveellisyydeltä lopulta syrjäyttäen sen kokonaan.

Lapsen lukukokemukselle annettiin sosialisen viitekehityksessä erilainen merkitys ja painoarvo kuin siveellisyyttä rakentaessa. Kun lukemisen haluttiin palvelevan erityisesti lapsilukijan siveellistä kasvua, nähtiin uppoutuva lukemisen tapa ja kirjan henkilöihin samastuminen uhkana lapsilukijan moraalille. Siveellinen lukukokemus tarjosi lintuperspektiivin maailmaan; se kohotti lapsilukijan ylös upottamisen sijaan ja tähtäsi yleiseen tietoon yksityisen kokemuksen sijaan. Sosialisen näkökulmasta puolestaan samastumisesta tuli lapsilukijan suurin hyve: päähenkilöihin eläytyminen johdatti lukijaa eteenpäin sosiaalisessa ja psykologisessa kehityksessä. Tiedon sijaan kehityksen moottorina toimivat tunteet ja tiedostamattomat tarpeet. Lapsen lukeminen oli ”tervettä barbariaa”, luonnollinen prosessi, jossa kaikki valinnat olivat yhtä oikeita. Näennäisesti jälkimmäinen hallinnan muoto tarjosikin lapsilukijalle enemmän vapautta. Voi kuitenkin perustellusti kysyä, onko tiedostamattoman kehitysprosessin toteuttaminen ilman mahdollisuutta moraaliseen toimijuuteen vapautta.

Antu Sorainen
Helsingin yliopisto

Kaoskevät 1917 ja 1919 porilaisen protolesbokoululaisen päiväkirjoissa (D3)

Niken housut tutisevat kevätjuhlassa 1917 - Eino Leino jää lausumatta. Käsityötunnilla pidetään ‘puoluekokous’! Mutta miksi lukiotyttöjen hauskojen naamiaisjuhlien jälkeen tekisis mieli pistää iso leipäveitsi sydämeen maaliskuussa 1919?

Pohdin esitelmässäni miten poliittisesti kuohuvassa maailmassa olemisen ja kasvamisen kokemus välittyy ja kontrastoituu porilaisen tyttölyseolaisen Nike Sandelinin päiväkirjoissa, ensin 14-vuotiaana keväällä 1917 ja 16-vuotiaana keväällä 1919. Käytössäni on uusia käsitteitä, jotka sekä avaavat että peittävät sellaista, jota nuori aikalaiskirjoittaja ehkä toivoi riviensä väleistä osattavan luettavan.

Tarkastelen päiväkirjoittamista ja sitä, miten Nike “muodosti päiväkirjoissaan kertomusta itsestään, elämästään ja kokemuksistaan tyttönä ja nuorena naisena 1900-luvun alun Suomessa”, kuten Sjö (2023, 14) tarkastelee Kirsti Teräsvuoren päiväkirjoja. Toisin kuin Teräsvuori, Nike ei tehnyt päiväkirjoista elämäntyötään. Hän toimi Turussa opettajana, tyttöpartiossa ja lopulta ilmailvalvontatehtävissä. Hän kuoli pommituksessa tammikuussa 1940, vain 37-vuotiaana.

Jotta Nike ja hänen elinympäristönsä muuttuisivat kolmiulotteisemmaksi, viittaa myös Hella Wuolijoen ja Aino Kallaksen 1900-luvun alun päiväkirjoihin. Ne muodostivat radikaalin repeämän. Siitä avautuu tarkemmin ajan nuoren naisen yksinkirjoitus kietoutuneen oudon halun kokemukseen, poliittiseen ja kulttuuriseen elämään, sukupuoleen, koulutukseen, perheeseen ja sukulaisuuteen. Huomaamaton koulutyttö tekee omia huomioitaan ympäristöstään ja itsestään sen osana.

Päiväkirjan pitoon liittyy usein paitsi halu ymmärtää oman sydämen salaisuuksia myöskin halu kirjoittaa kohti tulevaisuutta, merkitä ylös, dokumentoida., tuottaa aineistoa, ja ehkä esittää kysymyksiä kauempana ajassa oleville. Myös Nike pohtii, tuleeko kukaan koskaan lukemaan hänen merkintöjään. Siksi oletan rohkeasti, ettei hän pane pahakseen,

että niitä nyt ruoditaan queer-tutkimuksen konstein - mutta myös rakastavasti ja samalla surren.

Nike huomioi merkinnöissään keväällä 1917 ja 1919 lukemiaan kirjoja, koulunkäyntiä, ystävättäriään, sukulaisiaan ja kotielämänsä. Analysoin, mitkä asiat muuttuvat hänen kirjauksissaan ennen ja jälkeen maaliskuun 1917 tapahtumia: mitä kirjauksia hän itse tekee muutoksista, millaisia muutoksia voi huomata myötäsukaisena lukijana. Mitä hän katsoo merkinnän arvoiseksi, ja miten hän muuttuu diaristina? Entä millainen kieli 14-16-vuotiaalla porilaistytöllä on käytössä kokemustensa kuvaamisessa?

Tarraudun kiinni yksityiskohtiin, esimerkiksi siihen miten piirrookset, kodin (mitta)suhteet ja lukemisen kokemukset elävät päiväkirjoissa. Niken kokemusten kulttuurinen ja historiallinen välittyneisyys avautuu värikkääksi, humoristis-traagiseksi ja tuoksuvaksikin yksityiskohtiin juuttumalla.

Tästä pedanttisuudesta voi olla iloa mietittäessä laajemmin sitä mikä osuus kirjallisuudella ja päiväkirjan kirjoittamisella on siihen miten ei-heteroseksuaalinen koulutyttö välittää kokemustaan ympäröivästä maailmasta yhtenä (poliittisen) kokemuksen muotona.

Esitelmäni perustuu rikkaaseen ylisukupolvisen sukuarkistotyöhön tätini Raili Soraisen kanssa. Nike Sandelin oli hänen tätinsä ja isäni kummitäti. Työn pohjalta kirjoitan tieteellisiä julkaisuja (esim. *QueerGrief Special Issue of Lambda Nordica + Belligerent Times of SQS*). Haaveena on julkiseen tilaan tuleva kollaasityyppinen näyttely, ja toiveena uusia tutkimusverkostokontakteja.

Maarit Soukka
Turun yliopisto

Kielen ja kokemuksen kiemuroita suomalaisessa sotienjälkeisessä modernismissä (A2)

Kielen ja maailman suhde nousi aktiiviseen pohdintaan suomalaisessa sotienjälkeisessä modernistisessä kirjallisuudessa ja kirjallisuuskeskustelussa. Kielestä ja kielenkäytöstä oltiin huolissaan, samalla kun kielen koettiin ohjaavan vahvasti ihmisen tapaa hahmottaa maailmaa ja olla maailmassa. Niinpä huomio kiintyi ohjaamaan sitä, millaista kielen tulisi olla ideaalitalanteessa; kieltä haluttiin jalostaa sellaiseksi, että se pystyisi mahdollisimman aidosti ilmaisemaan ihmisen kokemuksia ja välittämään kuvauksen kohteen mahdollisimman välittömästi. Toisaalta kaikki eivät suhtautuneet näin kielioptimistisesti tilanteeseen: kielen uudistamisen sijaan vaihtoehtoisena ratkaisuna kielen tuottamiin ongelmiin nähtiin erottautuminen kielestä, maailman kokeminen kielettömästi. Tällöin keskiöön nousivat esimerkiksi ruumiillisuus ja aistit tai olemisen tavan mallin ottaminen luonnosta.

Esitelmässäni esittelen 1950-luvun runoudessa ja kirjallisuuskeskustelussa esiin nousseita kielen ja kokemuksen ongelmia ja niiden ratkaisukeinoja. Huomio kiintyy ongelmien osalta tällöin kielen ja maailman välisiin suhteisiin, kieleen ilmaisuvälineenä sekä kielen osuuteen ihmisen maailmanhahmottamis- ja maailmassa olemisen tavoissa. Pohdin myös modernistikirjailijoilla esiintyvää pohdintaa käsitteiden ja kokemuksen suhteesta ja sitä minän menettämisen tuskaa, joka joissakin ajan runoissa ilmenee koettaessa kokemusten rakentuvan konventionaalisten käsitteiden tai ilmiökäsitteiden pohjalta. Ratkaisuvaihtoehdoista esiin nousevat uudenlaisen kielen etsintä, kielestä luopuminen ja vaihtoehtoisten maailmassa olemisen tapojen etsintä. Yksi keskeinen ratkaisun etsinnän suunta on luonto: luonnosta etsitään mallia uudelle kielelle, apua kielestä vapautumiseen ja

myös mallia maailmassa olemiselle tai paikkaa, jossa aidoksi mielletty kokeminen mahdollistuu.

Roosa Suomalainen
Helsingin yliopisto

Lukijan ääni lukukokemusten kielellisissä kuvauksissa (C6)

Esitelmässäni tarkastelen empiiristen lukijoiden tapoja kuvata lukukokemuksiaan kielellisesti. Teoreettis-menetelmällisenä viitekehyksenäni on diskurssintutkimus, ja sen puitteissa nojaudun ajatukseen *lukijan äänestä* omaehtoisena lukemisen merkityksellistämisen tapana sekä kieleen kytkeytyvänä toimijuutena ja valtana (Pietikäinen & Mäntynen 2019).

Esittelen osiota Muuttuva lukijuus -hankkeessa (HY 2021–2023) valmistelemastani analyysistä, joka pohjautuu liki tuhannen vastaajan *Kirjat elämässäni* -verkkokyselyaineistoon (2021). Kysely oli suunnattu kirjoja vapaa-ajallaan lukeville tai kuunteleville ihmisille. Tarkastelen noin kahtatuhatta avovastausta, joissa lukijat kertovat eri tavoin merkittävinä pitämistään lukukokemuksista.

Empiirinen analyysini kytkeytyy aiempiin teoreettisiin näkemyksiin kirjallisuuden tulkittamisesta luovana ja käsitteellisesti ylijarajaisena toimintana, jossa lukijan omat kokemukset ovat olennaisessa asemassa (esim. Felski 2008; Kainulainen 2021). Analyysini osoittaa, että lukijat merkityksellistävät lukukokemuksiaan muun muassa rakentamalla luetulle teokselle kontekstia omista lähtökohdistaan. Kontekstointi voi tapahtua viittaamalla koettuun todellisuuteen, kuten paikkaan, affekteihin tai ruumiillisuuteen, tai intertekstuaalisesti, toisiin teksteihin kytkemällä. Analyysini pohjalta pohdin ajatusta eräänlaisesta *monilukukokemuksesta* (vrt. monilukutaito, esim. Cope & Kalantzis 2013), joka lukijan äänen avulla rakentuu.

Esitelmäni tuo osaltaan esille empiirisen lukijatutkimuksen antia kirjallisuudentutkimukselle (ks. Löytty 2022, 70). Se valottaa myös kirjallisuuden- ja kielentutkimuksen sekä muiden lähialojen yhteisiä mahdollisuuksia lisätä ymmärrystä lukemisen, lukutaitojen ja lukemiskulttuurien erilaisista ulottuvuuksista (ks. Hiidenmaa ym. 2023, tulossa).

Kirjallisuus

Cope, B. & Kalantzis, M. (2013). *"Multiliteracies": New Literacies, New Learning. Framing Languages and Literacies*. London: Routledge.

Felski, R. (2008). *Uses of Literature*. Hoboken: Wiley.

Hiidenmaa, P., Lindh, I., Sintonen, S. & Suomalainen, R. (toim.) (2023, tulossa). *Lukemisen kulttuurit*. Helsinki: Gaudeamus.

Kainulainen, S. (2021). Luova lukeminen: Kirjallisuudenopetuksen mahdollisuus ja voimavara?. *Kulttuurintutkimus*, 38(4), 36–44.

Löytty, O. (2022). Kirjallisuudentutkimuksen yhteiskunnallisuudesta: traditioita, disiplinejä ja paradigmoja: Keynote-esitelmä Kirjallisuudentutkimuksen päivillä 13.5. 2022. *AVAIN - Kirjallisuudentutkimuksen Aikakauslehti*, 19(3), 64–75

Pietikäinen, S. & Mäntynen, A. (2019). *Uusi kurssi kohti diskurssia*. Tampere: Vastapaino. 2

Jani Tanskanen
Jyväskylän yliopisto

Aleksis Kiven mielenterveydestä käyty keskustelu (A4)

Aleksis Kiven terveydestä ja sairaudesta ja erityisesti tämän mielenterveydestä on käyty keskustelua jo vuosikymmenten ajan. On esimerkiksi spekuloitu sillä, mitkä psykiatriset diagnoosit kuvaisivat Kiveä parhaiten, ja on esitetty tulkintoja mielenterveyden järkkymisen taustalla olevista syistä. Toisaalta joissain keskusteluissa on myös pyritty purkamaan kuvaa Kivestä sairaana, ahdistuneena ja alakuloisena taiteilijana. Tällöin on argumentoitu, että Kivi oli suurimman osan elämästään varsin terve – mutta näissäkin puheenvuoroissa Kiveä on tarkasteltu nimenomaan terveyden ja sairauden viitekehyyksessä. Kirjailijuuteen ja luovuuteen on ylipäättään totuttu kulttuurisesti yhdistämään käsityksiä sairaalloisuudesta ja erityisesti mielen häiriöistä, joskin näitä jo filosofi Platonin ajatuksiin palautuvia kytköksiä on myös problematisoitu.

Kriittisestä näkökulmasta Kiveä on medikalisoitu ja patologisoitu keskusteluissa, joita on käyty Kiven terveydestä ja sairaudesta. Esimerkiksi hänen seksuaalikäyttäytymistään – tai oikeammin sitä, mitä siitä on dokumentoitu – on tarkasteltu useissa yhteyksissä terveyden ja sairauden viitekehyyksessä, kuten väittäen *Seitsemän veljeksen* kertovan "tekijänsä infantiilisuudesta". Tämä esimerkki ilmentää hyvin sitä, että Kiven terveydestä ja sairaudesta käytyä keskustelua on käyty kunkin ajan omiin käsitteisiin ja omaan tiedontuotantoon pohjautuen. Onkin aika analysoida tätä keskustelua kriittisesti ja suhteuttaen se niihin tutkimuskeskusteluihin, joita on käyty eri aloilla medikalisaatiosta, terveysaatteesta ja kulttuurin diagnostisoinnista; tämä analyysi havainnollistaa terveys- ja hyvinvointipuheen historiallisuutta, purkaa Kiveen liitettyjä sitkeitä käsityksiä ja tekee osaltaan tilaa toisenlaisille Kivi-tulkinnolle.

Kivi toki oli oman aikansa mielenterveyspotilas, jota hoidettiin Uudella klinikalla ja Lapinlahden mielisairaalassa. Lisäksi Kivi käsitteli mielenterveyden järkkymistä useissa teoksissaan ja kirjoitti kirjeissään sairaalloisuudestaan. Tässä mielessä Kivestä ja hänen tuotannostaan ei ole perusteetonta esittää psykiatrisia ja psykologisia tulkintoja, mutta niiden rakentumisen ja merkityksellistymisen tavat ovat historiallisesti määräytyneitä ja toistaiseksi vailla tarkempaa tutkimusta. Tämän tutkimuksellisen aukon olen ilmaissut *Kulttuurintutkimus*-lehden artikkelissa "Jukolan veljekset maallikkopsykiatrin vastaanotolla" Kiven tuotannon psykiatrisointia käsitellessäni.

Esitelmässäni kerron väitöksen jälkeisen tutkimukseni alustavista huomioista, joilla pyrin vastaamaan seuraaviin kysymyksiin: Millaisia diagnooseja Kivestä on esitetty retrospektiivisesti? Missä yhteyksissä niitä on esitetty? Millaiseen tiedontuotantoon ja sairauskäsitykseen ne pohjautuvat?

Airin Tegelman
Tampere University

“The Hacienda Must Be Built – Experiencing the 1980s Manchester Nightclub in Autobiographical Music Writing” (C2)

In 1953, French political theorist Ivan Chatcheglov imagined the future of urban planning in his “Formulary for a New Urbanism,” proposing a city that one could ‘drift’ through to encounter spontaneous, unexpected experiences. According to Chatcheglov and the social

revolutionary group Situationist Internationale, not only could such experience disrupt the commodified everyday life, but also foster new means of creativity and experimentation (Chtcheglov 1953, Knabb 2006). In the early 1980s, an independent record label from Manchester, Factory Records, adopted these principles as the cornerstone of their own urban project: the nightclub Hacienda, which was imagined as a 'city within a city', capable of sparking the experiences and creativity as envisioned by the Situationist ideals.

However, with this ambitious project also followed a host of issues, leading to the Hacienda to become mythologised as one of the greatest achievements as well as disasters of Manchester's popular culture history; more than mere architecture, the club has come to represent a host of images related to the experience of late 1980s youth culture (Haslam 2000, Brabazon 2005). Now long demolished, these experiences are accessible only through media and writing – such as the memoirs of members of Factory Records, who have extensively described the rise and fall of the Hacienda. This presentation will thus discuss the (re-)creation of the Hacienda in autobiographical music writing, focusing on how they use sensory experiences such as sight, movement, and sound to narrate how the Hacienda both fulfilled and negated its premise of cultivating new experiences in the city space.

References

Brabazon, T. *From Revolution to Revelation: Generation X, Popular Memory and Cultural Studies*. Ashgate, 2005.

Chtcheglov, I. "Formulary for a New Urbanism." (1953) *Situationist International: Anthology*, ed. Knabb, K. Bureau of Public Secrets, 2006.

Haslam, D. Manchester, *England: The Story of the Pop Cult City*. Fourth Estate, 2000.

Knabb, K. (Ed.) *Situationist International: Anthology*. Bureau of Public Secrets, 2006.

Matti Tokola

Itä-Suomen yliopisto

Ruotsalaisten sotilaslentäjien kokemuksia uhasta kylmän sodan aikana (D6)

Kylmän sodan aikana Ruotsi valmistautui massiivisesti sotilaalliseen hyökkäykseen sitä vastaan. Puolustussuunnitelmat oli laadittu idästä tulevan invaasion varalle. Kylmän sodan aikana Ruotsin ilmavoimat oli hyvin vahva järjestelmä. Sen sotilaslentäjät olisivat olleet merkittävien keihäänkärki hyökkäyksen torjunnassa. Valvonta-, tunnistus- ja tiedustelulenkoilla he kohtasivat oletetun vastustajansa Itämeren yllä usein. Millaisia kokemuksia nämä kohtaamiset olivat? Miten he kokivat suurvallan uhan työssään? Muuttuiko uhan kokemus kansainvälisten suhteiden muuttuessa? Kokivatko he uhan todellisena eli uskoivatko he, että Ruotsia vastaan todella hyökättäisiin? Miltä heistä tuntui mennä nukkumaan tietäen, että heidän kotinsa ja makuuhuoneensa sijaintia on yritetty selvittää?

Sotilaslentäjien kokemuksia kylmän sodan vuosilta ei ole kerätty talteen. Teen tästä aiheesta väitöskirjaa Itä-Suomen yliopiston Aika, tila ja ympäristö yhteiskunnassa -tohtorihjelmassa. Kyseessä on muistitietotutkimus, jossa halutaan nostaa keskiöön yhtäältä yksilön ja toisaalta sotilaallisen eliittiryhmän kokemukset. Tutkin kokemusta ja siitä kumpuavia kertomuksia. Kerään tutkimusaineiston teemahaastatteluilla ja analysoin tulokset sisällönanalyysillä.

Tutkimuksen aikajana määräytyy haastatteluun osallistuvien sotilaslentäjien palvelusuran mukaan. Haastateltavien palvelusurat ajoittuvat 1960-luvulta 1990-luvun

alkuun. Koehaastattelut Ruotsissa on tehty kesällä 2022 ja varsinaiset haastattelut käynnistyvät Ruotsissa maaliskuussa 2023. Tutkimukseen haastatellaan 20 sotilaslentäjää eri puolilta Ruotsia.

Tutkimuksen teoreettisena pohjana ovat muun muassa Ruotsin ulko- ja turvallisuuspolitiikka tutkimuksen ajanjaksolla, muistitietotutkimuksen metodologiaa käsittelevät teoreettiset julkaisut, Ruotsin ilmavoimien arkistosta saadut operatiivista toimintaa ja harjoittelua käsittelevät materiaalit, ohjeet, käskyt ja maanpuolustustahdon selvitykset sekä Ruotsin ilmavoimien ylemmän johdon päiväkirjat ja kirjeet.

Tutkimuksen tärkein vaihe eli maaliskuussa 2023 tapahtuva aineiston keruu on edessä. Tähän saakka tutkimusta on tehty omin neuvoin. Siitä huolimatta, että tutkimuksen menetelmät ja näkökulma on valittu, aineiston keruun jälkeen olisi mielestäni hyvä aika hieman pysähtyä. Haluaisin esitelmäni kautta tuoda aiheeni tutkijayhteisön ja eri tieteenalojen ammattilaisten eteen. Haluaisin kuulla erilaisia ajatuksia siitä, mihin suuntaan tutkimustani voisi kehittää ja millaisia mahdollisuuksia kokemuksiin pohjautuvan aineiston jatkojalostamiselle nähdään. Lisäksi mielessäni on iso kysymys, josta toivoisin Itämeren piirissä keskusteltavan: Voisimmeko hyötyä kylmän sodan veteraanien kokemuksista nykyisessä kiristyneessä turvallisuuspoliittisessa tilanteessa Itämerellä?

Heidi Tähtinen

Turun yliopisto, Université Aix-Marseille

Feelings of philosophical and political frustration at the time of the French Revolution. Constance de Salm's *Épître aux femmes* (1797) as a historical source (C5)

Épître aux femmes (1797) is a political poem, in it, Salm argued the importance of emancipation and gender equality in society in the aftermath of the French Revolution. Salm (1767-1845) was a French *salonnière*, author, and an advocate for women's rights. In the stanzas of her epistolary poem Salm expressed how her 'ears were tired' of the societal discourse on the woman question – a heated topic against the backdrop of 'liberty, equality, and fraternity', the values promised in the *Declaration of Citizen Rights* of 1789 but granted only to men. She addressed her epistle to women, exhorting them to seek equal rights.

How was inequality as an experience expressed by the author? How could her text be used as a historical source to explore the temporally and spatially tied experience of the perceived injustice which held significance for the morals and societal structures of the entire society?

Tero Eljas Vanhanen

Helsingin yliopisto

***Pamelan* perilliset. Rakkauden ja väkivallan kokemukset varhaismodernissa ja modernissa rakkauskirjallisuudessa (D2)**

Keskeisin kirjallisuuden kestoaiheista aikakausista ja kulttuureista toiseen on rakkaus ja parisuhteen muotoutuminen. Nykymuotoinen rakkaustarinan kaava alkoi kehittyä varhaismodernina aikana, ja meille tutun romanssigenren tärkeimpänä alkupisteenä voidaan pitää Samuel Richardsonin aikanaan valtavaan suosioon noussutta esikoisromaania *Pamela, or Virtue Rewarded* (1870, suom. *Pamela eli hyveellisyys palkka*, 1919).

Erityisesti Jane Austenin tuotannon kautta Richardsonin popularisoimat juonikuviot sekä kerrontatekniikat vakiintuivat rakkauskirjallisuuden keskiöön.

Rakkauskirjallisuutta tarkasteltaessa on erityisen tärkeää huomata, että kirjallisuus ei pelkästään representoi henkilöhahmojen tunteita vaan myös synnyttää tunnereaktioita lukijoissaan. Sen lisäksi että myöhemmän romanssigenren konventionaalinen juonirakenne alkaa löytää muotonsa *Pamelasta* lähtien, Richardsonin romaani hyödyntää ajalleen uudenlaisia kerronnallisia strategioita, joiden tarkoitus on tuottaa tietynlaista rakkauteen liittyviä tunnereaktioita lukijoissa. Toisin sanoen *Pamela* ei pelkästään representoi rakkautta, vaan pyrkii tuottamaan lukijassaan mielikuvituskokemuksen siitä, miltä rakkaus ja rakastuminen tuntuvat. Nykypäivän romanttinen kirjallisuus pyrkii yhä samankaltaisiin affektiivisiin tavoitteisiin ja hyödyntää samoja kerronnallisia strategioita.

Tässä esitelmässä vertaan Richardsonin *Pamelaa* nykypäivän ehkä suosituimpaan romanttiseen romaaniin, nimittäin Colleen Hooverin kesto-hitiksi nousseeseen teokseen *It Ends With Us* (2016, suom. *Se päättyy meihin*, 2023), joka on viettänyt viimeiset puolisentoista vuotta *New York Timesin* bestseller-listan kärkisijoilla. *It Ends With Us* paljastuu eräänlaiseksi anti-romanttiseksi peilikuvaksi *Pamelasta*. Richardsonin romaanissa päähenkilön seksuaalisesta ahdistelijasta kuoriutuukin nykylukijan ihmetykseksi ihanteellinen aviomies; Hooverin romaanissa aluksi täydelliseltä vaikuttava mies paljastuukin väkivaltaiseksi ja romaanin lopussa päähenkilö uskaltaa vihdoinkin jättää tämän. Vaikka moraaliset asenteet ovat kääntyneet pääläelleen vuosisatojen välillä, molemmat romaanit asettavat päähenkilönsä roolimalliksi lukijalle. Vielä vahvemmin romaaneja kuitenkin yhdistää niiden käyttämät kerronnalliset strategiat, joilla teokset pyrkivät herättämään tunnereaktioita lukijoissaan. Tarkastelemalla Richardsonin ja Hooverin teoksia rinnakkain näemme, mikä on muuttunut ja mikä on pysynyt samana rakkauden ja väkivallan kokemusten esittämisessä rakkauskirjallisuudessa varhaismodernismista tähän päivään.

Onerva Flóra Várkonyi
Tampereen yliopisto

Siirtolaiskertojen rasismien kokemukset ja niiden herättämät kielteiset tunteet Pajtim Statovcin *Tiranan sydämässä* ja Kissani Jugoslaviassa (D2)

Lähestyn esitelmässäni rasismien teemaa, joka saa keskeisen osan Statovcin siirtolaisuusromaaneina lukemissani teoksissa, tunteiden tutkimuksen avulla. Tarkastelen siirtolaiskertojen rasismien kokemusten herättämiä kielteisiä tunteita Sara Ahmedin, Sianne Ngain ja Sue J. Kimin nojautuen monitieteisessä tunteiden tutkimuksessa usein käytettyihin ajatuksiin tunteiden sosiaalisesta luonteesta ja vuorovaikutuksellisuudesta. Analyysieni lähtökohtana on se, että tunteet eivät sijoitu yksilössä, vaan muodostuvat subjektien välisissä vuorovaikutuksissa. Ne eivät pelkästään yksilöllisiä ja psykologisia, vaan myös sosiaalisia ja kollektiivisia. Hahmotan henkilökertojen tunteet yksilöiden ja yhteisöjen välisinä kosketuspintoina.

Huomioni kohteina ovat etenkin rasismia kokeneiden siirtolaiskertojen kielteiset tunteet teoksissa esitettyjen yhteiskuntien kontekstissa etnisiin enemmistöihin kuuluvia henkilöitä kohtaan. Tarkastelen heidän suuttumustaan ja tämän nostattamia muita kielteisiä tunteitaan. Siirtolaiskertojen teoksissa esitetty suuttumus kytkeytyy ideologioihin ja sosiaalisiin kategorioihin, erityisesti ”rotuun”, etnisyyteen, kansallisuuteen, mutta myös

luokkaan, sukupuoleen ja seksuaalisuuteen. Statovcin romaanien kertojat ovat toiseutettuja jälkimmäisistäkin näkökulmista.

Esittelen kohdeteoksista otteita, joista näkyy, että kertojien kielteiset tunteet ja asenteet etnisiin enemmistöihin luokittelemiensa henkilöihahmoja kohtaan syntyvät vastauksena ensisijaisesti heidän kokemaansa rasismiin ja osittain muuhun toiseuttamiseen. Analysoin kohtia, joissa kertojat kertovat rasismistaan ja tarkastelen, mitä rasismien muotoja Statovcin teokset esittävät. Nostan esiin myös siirtolaiskertojien esitykset etnisiin enemmistöihin kuuluvista henkilöihahmoista ja osoitan, että ne ovat usein epäyksilöllisiä ja rakentuvat ryhmäkeskeiseen ajatteluun. Liitän nämä esitykset siirtolaiskertojien ulkopuoliseen ja marginaaliseen asemaan teoksissa esitetyissä yhteisöissä ja yhteiskunnissa. Kytken heidän ulkopuolisuutensa myös hylkiön ja muukalaisen henkilöihahmotyyppeihin ja topoksiin, joita vasten heitä ja heidän kielteisiä tunteitaan voi lukea.

Analyysieni pohjalta teen laajempia huomioita Statovcin kirjailijapoetiikasta. Henkilöihahmojen kielteisten tunteiden esittäminen ja vaikeiden aiheiden käsittely luonnehtivat esitelmäni kohdeteosten lisäksi myös *Bollaa*. Mielestäni sitä ei kuitenkaan voi lukea Statovcin kahden ensimmäisen romaanin kaltaisena siirtolaisuusromaanina, joten en käsittele sitä esitelmässäni ja väitöskirjassani yksityiskohtaisemmin. Väitän, että osana hänen kirjailijapoetiikkaansa Statovci luo teoksiinsa kielteisten tunteiden vallitseman tunnelman, joka nivoutuu myös vaikeiden aiheiden käsittelyyn.

Kevin Wolke

Åbo Akademi University

Existentialism in the Late Modernist Fiction of Henry Miller and Hubert Selby Jr. (C3)

The formerly neglected literary period or genre called 'late modernism' has undergone a slow solidification over the last two decades. Initially considered the interwar conclusion to the projects of early and 'high' modernist prose and poetry, late modernist works walk a tightrope between apocalypticism and utopianism, or seriousness and play, in the wake of ideological mass movements. While scholars who add to the genre's characteristics like Thomas Davis (2016), James Gifford (2014) or Robert Gentner (2011) emphasize the literary individual's phenomenological experience of materiality and the implied anti-authoritarian politics therein, consensus about the period's continuation beyond World War Two is growing. One obstacle the further formalization of late modernism seemingly faces is the missing attribution of a philosophical basis. This is surprising, given the contemporary interest in existentialist inquiry among thinkers of the mid-twentieth century.

In relation to my dissertational project on the philosophical undertones of the pre- and postwar fictions of Henry Miller and Hubert Selby Jr., I propose a late modernist reading of selected novels like Miller's *Tropic of Cancer* (1934) and Selby's *Last Exit to Brooklyn* (1964). While Miller studies by now pay more attention to the author's particularly late modernist characteristics, links to existentialism are absent. Simultaneously, Selby scholarship is virtually extinct and never focused much on genre or philosophy. In my hermeneutic approach, I intend to emphasize how late modernist prose discusses the subjects of existentialist philosophy in a similarly pessimistic manner, surfacing in matters such as absurdity, mysticism, or corporeality. In Miller and Selby, the fictive individuals' experiencing of the material world often leads to desperate flights into fantasy or illusion. My proposed paper will utilize the thoughts of philosophers like Søren Kierkegaard, Emil Cioran,

and Albert Camus to reread these American authors and coincidentally will suggest the postwar continuation of the late modernist style.

Jani Ylönen
Jyväskylän yliopisto

Lisääntymiskyvyttömyys pakotettuna kokemuksena nykytieteiskirjallisuudessa (C3)

Lisääntymiskyvyttömyyteen liittyviä kokemuksia on tutkittu niin sosiologiassa, psykologiassa kuin kirjallisuudentutkimuksessakin. Myös tieteiskirjallisuuden tutkimuksessa aihetta on käsitelty niin yhteydessä teknologiaan kuin yhteiskunnallisiin kehityksiin. Nykytieteiskirjallisuudessa aiheeseen liittyvät kysymykset erityisesti suhteessa geeniteknologiaan ja sen vaikutuksiin yhteiskuntaan ovat nousseet uudelleen esiin, uusin tavoin heijastaen viime vuosikymmenien nopeita tieteellisiä kehitysaskeleita.

Kehitysaskelia on tarkastelleet niin bioetiikka kuin posthumanistiset tutkimukset, mutta esitelmässäni pyrin esittämään, miten erityisesti tieteiskirjallisuus voi tarjota mahdollisuuksia asiaan liittyvien diskurssien tarkasteluun. Tieteiskirjallisuudentutkimus tarjoaa erityisiä mahdollisuuksia tarkastella, miten historialliset ja nykyiset diskurssit ovat osa käsitystä, joka muodostuu kehittyvästä teknologiasta, spekulatiivisella tavalla samalla tehden abstrakteista ajatuksista koettavia.

Esitelmässäni tarkastelen nykytieteiskirjallisuudessa esiintyviä geeniteknologisesti muokattuja hahmoja, jotka ovat tehty lisääntymiskyvyttömiksi osana heidän muokkauksiaan. Analysoin hahmojen kokemuksia suhteessa lisääntymiskyvyttömyyden tutkimuksessa esitettyihin asemiin, kuten luokkaan ja sukupuoleen. Esitelmässäni tuon esiin, kuinka tieteiskirjallisuus tuo esiin diskurssien yhteyksiä ja niiden toistuvuutta uusissa konteksteissa, uusien teknologioiden äärellä.